

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE
CAHIERS DE L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN
publiés par le directeur de l'Institut

- 46 -

STEN EBBESEN, KARIN MARGARETA FREDBORG, LAUGE OLAF NIELSEN,

COMPENDIUM LOGICAE PORRETANUM
EX CODICE OXONIENSI COLLEGII CORPORIS CHRISTI 250:
A MANUAL OF PORRETAN DOCTRINE BY A PUPIL OF GILBERT'S

Introduction	III-XVII
Text	1-93
Index orationum exempli causa positarum	94-99
Index verborum	100-107
Index theseon	108-113

CHRISTOPHER J. MARTIN,

THE COMPENDIUM LOGICAE PORRETANUM:
A SURVEY OF PHILOSOPHICAL LOGIC FROM THE
SCHOOL OF GILBERT OF POITIERS .. XVIII-XLVI

COPENHAGUE 1983

I kommission hos (distributeur):
ERIK PALUDAN - INTERNATIONAL BOGHANDEL
FIOLSTRÆDE 10, DK-1171 KØBENHAVN K

trykt på genbrugspapir

ISSN 0591-0358
Stougaard Jensen/København
Un 55-3

COMPENDIUM LOGICAE PORRETANUM
EX CODICE OXONIENSI COLLEGII CORPORIS CHRISTI 250

A MANUAL OF PORRETAN DOCTRINE BY A PUPIL OF GILBERT'S

edited by

Sten Ebbesen   Karin Margareta Fredborg   Lauge Olaf Nielsen*

THE MANUSCRIPT.

Ms Oxford, Corpus Christi College 250, now in the Bodleian Library, is a composite manuscript consisting of 61 parchment leaves, of which ff. 34-61 have slightly bigger measures than ff. 1-33. Strings attached to the parchment dangle from ff. 1, 18, 24 and 28, marking the beginnings of the first four works contained in the ms.

The contents of the manuscripts have been described by C.H. Kneepkens in 'The Quaestiones grammaticales of the MS Oxford, Corpus Christi College 250: An Edition of the First Collection', *Vivarium* 21 (1983) 1-34, at pp. 1-3.

The *Compendium Logicae Porretanum* occupies ff. 18rA-24r, and is written in two columns of 61-64 lines. The leaves measure mm. 251 x 159. The script appears to belong to the twelfth century, though the early thirteenth century may also be possible. It is relevant to the dating of the hand that ff. 18-24 are part of a quire consisting of ff. 18-25 which is followed by another consisting of ff. 26-33. On ff. 24v-28r, i.e. across the boundary between the two quires, the scribe of the *Compendium* has copied a commentary on the Pseudo-Athanasian Creed by Simon of Tournai, who died in 1201. Ff. 30v-33v contain the *Quaestiones* edited by Kneepkens, op. cit., and dated by him to the third quarter of the twelfth century (op. cit., p. 4).

PURPOSE AND GENERAL PLAN OF THE COMPENDIUM.

The purpose of the *Compendium* is stated in the introductory period:

Since our doctrine has two principal parts, viz. grasping the items that signify and inquiring into the items signified, and since some of the items that signify are terms while others are

---

*The edition is the result of the joint efforts of the three editors. The introduction was written by Ebbesen. The late Jan Pinborg gave friendly advice during the first phase of work. Hannah Krogh Hansen did most of the typing. Lars Mortensen assisted us with proof-reading and indexing.

propositions, and some of the items signified are items signified by terms while others are items signified by propositions — let us try to treat of these things both concisely and carefully. The order of treatment will be this: (I) On terms. (II) On propositions. (III) On the items signified by terms. (IV) On the items signified by propositions.

The author lives up to his promise, and apparently more than that, since the four promised chapters are followed by an appendix on the three sorts of *predicabilia* — natural, moral and rational. The appendix may be by another author than the Compendium proper, but there is no cogent reason to think so.

Each of the four chapters of the Compendium consists of a list of theses (*positiones*) followed by a treatment of each thesis, explaining why it should be held. The scribe of Corpus Christi 250 regularly paragraphs before each new "proof of thesis" with its stereotype opening "Ratio quare dicatur" — which is so stereotype that the scribe soon tires of writing it out in full; in most cases we just find "R'o q.d." As will be shown below, there are reasons to believe that the arrangement with the theses of each chapter listed at the beginning of its own chapter is not original. But this does not distort the general pattern of the work.

The internal structure of the chapters is not terribly clear. Roughly it is this:

- (I) vox-dictio — nomen — complex terms — verbs.
- (II) categorical propositions — hypothetical propositions in general — conjunctive hypothetical propositions — disjunctive hypothetical propositions — conditional hypothetical propositions.
- (III) substance and forms — parts and whole — categories — time and place — individuals, singulars and universals — arguments.
- (IV) the meanings (*dicta*) of categorical propositions — of conjunctive propositions — of disjunctive propositions — of conditional propositions.

If we ask in the medieval way, "What part of philosophy does the Compendium fall under?", the obvious answer is, "Logic." In its main features, the structure of chapters I, II and IV is understandable on the background of Boethius' logical opuscles. But even in those chapters there is much that we would not nowadays classify as logic, but rather as metaphysics. Chapter III is even less logical in its contents. God is only mentioned in passing, but many sections clearly presuppose theological discussions. Thus

theses III.4 ff. deal with the problems whether man is more truly body or soul, whether failure to be a body implies failure to be a man, whether ceasing to be a man implies ceasing to be something. The same problems are dealt with by Gilbert of Poitiers in his commentary on Boethius' *De Trinitate* I.2.70 sqq., pp. 93-97 Häring¹, and in Hugh of St. Victor's *De Sacramentis* II.I, PL 176: 408-411. The phraseology is very similar in all three texts. The Compendium directly refers to Gilbert.

OUR DOCTRINE AND THE STRUCTURE OF CHAPTER III.

The author of the Compendium distinguishes sharply between "us" with "our doctrine" and other people who adhere to other doctrines. There is no doubt whose "our doctrine" is: it is Gilbert the Porretan's. As a whole, the Compendium represents his views, and many particular passages obviously depend on his commentaries on Boethius' *opuscula sacra*, in particular the commentary on *De Trinitate*. Moreover, there are direct references to Gilbert and/or verbatim quotations from his works as follows:

	Source according to Compendium		Actual source
	Author	Work	
I.14	doctor	Ø	?
I.15	doctor	Ø	?
II.12-13	magister G.	Ø	?
II.26	magister	Ø	?
III.3	ille summus noster philosophus	Ø	Gilbert, Contra Eut. 5.33
III.6	noster philosophus	Ø	Gilbert, De Trin. I.2.73-85
III.7-8	magister	De Trin.	Gilbert, De Trin. I.2.28 *
III.7-8	noster philosophus	Ø	Gilbert, Contra Eut. 5.33
III.16-17	magister	De Trin.	Gilbert, De Trin. I.3.12 *
III.27	Ø	Ø	Gilbert, De Trin. I.2.86 *
III.36	Ø	Ø	Gilbert, De Trin. I.2.1 prol. *
III.41	Ø	Ø	Gilbert, De Trin. I.4.1 *
III.41	Ø	Ø	Gilbert, De Trin. I.4.3 *

* indicates verbatim quotations. The reference in II.12-13 which we have been unable to verify is closely matched by one to "summus philosophus noster, Pictavensem episcopum dico" in Everard of Ypres' *Dialogus*, p. 285 Häring.²

¹N.M.Häring (ed.): The Commentaries on Boethius by Gilbert of Poitiers. = Studies & Texts 13, Toronto 1966. ²N.M.Häring, 'A Latin Dialogue on the Doctrine of Gilbert of Poitiers', Mediaeval Studies 15 (1953) 243-289.

As the table shows, references to and quotations of Gilbert are frequent in chapter III. Besides, the chapter contains several more passages which seem to echo Gilbert's commentaries on Boethius' *opuscula sacra*, in particular the one on *De Trinitate*. The correspondences actually suggest that the structure of III.1-26 reflects that of Gilbert's *De Trinitate*, as follows:

	<i>Subject</i>	<i>Gilbert, De Trinitate</i>
III.1-2	substance	I.2.50 sqq.
III.3-8	man (body, soul, something)	I.2.73-85
III.9-12	part and whole	I.2.86 sqq.
III.13-17	unity and singularity	I.3
III.18-19	categories, subject & accidents	I.4.1 sqq.
III.20-26	time and place	I.4.49 sqq.

DATE AND ORIGIN OF THE COMPENDIUM.

GILBERTIAN ORTHODOXY AND THE RENEGADES.

The hand of the scribe of Corpus Christi 250 suggests ca. 1200 as the latest possible date of composition. The texts with which the Compendium is in company suggests the second half of the twelfth century (see p. III, above). The author of the Compendium calls Gilbert "the Master", probably — though perhaps not necessarily — implying personal acquaintance with the bishop. Our author depicts himself as an orthodox and intrepid Gilbertian, whereas he lets the reader understand that some of Gilbert's followers had been scared by anti-Gilbertian criticism to abolish or water down the master's doctrine, at least when speaking in public. In III.3 we read:

Inde est quod ille summus noster ait philosophus ... Cui veritati, cum consentiat posteritas, confiteri non permittit indiscreta garulitas; asserit indoctus, immo iurat nostram opinionem seminare abusionem. [Edition p. 34]

The context is such that 'posteritas' could mean "people later than Peter the Apostle", but in all likelihood it means "people later than Gilbert", and more specifically "some of his pupils." In III.6 there is a new reference to Gilbert:

noster philosophus ... dixit ... Quem quidam suorum adhuc secuntur imitatores rationis; sed quosdam usus utpote trepidos et detractio hanc veritatem tacere cogit, at a conscientia veritatis certitudinem non excludit. [Edition p. 36]

And again in III.7-8:

Inde etiam noster philosophus ait ... Sed hanc nudam magister Ivo obduxit veritatem concedendo Socratem desinere esse ... [Ed. p. 37]

These passages suggest that the *Compendium* was written at a time when Gilbert was dead, i.e. after 1154, when his pupils still felt that they formed one group (even the timid 'quidam' of III.6 are 'quidam nostrum'), but when rifts in the group had appeared, some claiming to be more orthodox Gilbertians than others. The youngest person referred to by name is master Ivo, whose status as a pupil of Gilbert's is well attested (see R.B.C.Huygens, 'Guillaume de Tyr étudiant', *Latomus* 21 (1962) 811-829, at p. 825). William of Tyre, describing the time he was in Europe, ca. 1145-1165, says that he studied under several masters, including "magister Bernardus Brito, ... magister Petrus Helie ... magister Ivo, genere et natione Carnotensis," and adds,

Hii omnes magistri Theodorici senioris viri literatissimi per multa tempora auditores fuerunt; horum tamen novissimus, magister Ivo, magistri Gilleberti Porrea Pictavensis episcopi, quem post magistrum Theodoricum audierat, doctrinam profitebatur. [Huygens, op. cit., p. 822].

It is not clear from the *Compendium* whether Ivo is supposed to be alive at the time of composition. We know that a Porretan treatise could be written as late as the 1190s — this is the date of Everardus of Ypres' *Dialogus*³. But few of Gilbert's pupils will have survived to write treatises that late. It is more probable that the *Compendium* was written within some twenty-five years after Gilbert's activity as a teacher. To our mind, then, the likeliest date is 1155/1170.

As with the bulk of twelfth-century philosophical writings, the best guess as to place of origin is Paris or a town in the vicinity. Northern France is indicated by the mention of the rivers Seine, Aisne and Oise on p. 89. Paris by the mention of France and Paris on p. 89; of the Seine and Paris in II.26 (p. 22), and of the Seine and 'Mons', no doubt = Mt. St. Geneviève, in III.26 (p.48). Of course, the use of these toponyms for exemplification may be just traditional. Still, as they point at the very place that we should anyhow suggest, we are probably entitled to follow their hint and say, "Origin: Paris."

³See pp. 243 & 248 of the edition referred to in note 2, above; also N.M. Haring, 'The Cistercian Everard of Ypres ...', *Mediaeval Studies* 17 (1955), at p. 161.

NAKED TRUTH AND HOLDING ONE'S GROUND.

In spite of his criticism of Ivo and others for not sticking to the naked truth, the author of the *Compendium* is not quite unwilling to desert naked truth for tradition (*usus*) when this is expedient in a debate. He appears to fear defeat even more than philosophical heresy. Having in IV.1 at lengths shown that whereas negative truths are not true things (*vera*), i.e. they are not real entities, he adds, "but to make room for ease in holding one's ground in a debate and for customary usage rather than for naked truth, we grant that one may concede that 'that Socrates is a man' and 'that Socrates is not a horse' are two true things, without discriminating." The opponents whom the Porretan philosopher might have to face in the disputation ring would adhere to their own varieties of naked truth, some being 'Nominales', some 'Montani', some 'Coppausi' (whatever that means) — these being three competing philosophical sects mentioned in the *Compendium* (III.12, p.39). Some might also be 'Meludinenses'.

AFFINITIES TO SECTA MELUDINA

The strong sentiment of school-identity which we find in the *Compendium* was by no means peculiar to the author or his school. Similar sentiments are expressed by the author of *Secta Meludina* (London, British Library, Royal II.D.30: 95-102v) who starts his work with the elegiac disticha:

<S>ecta Meludina velut erroris medicina
 hac fit doctrina nota, nota gemina:
 <q>ue sit monstrato; post opposito reprobato,
 <s>ic infirmato, sic minus ente rato;
 <h>ac demonstrata, logica ratione probata,
 <s>ic confirmata, sic magis ente rata.
 <H>ac sine disserere nescitur, qua duce vere
 <e>t respondere scitur et arguere.
 <H>oc hic asseritur quod pene probabile scitur;
 <q>uod sic nescitur vilet et abicitur.
 <H>anc igitur logicus veneretur ut artis amicus,
 ut sit non logicus et rudis et laicus.

The verses are followed by an introduction starting,

<M>eludine professionis, quam ea pars philosophie que ratio
 disserendi dicta est sibi ducem elegit, perfecta et integra
 in huius operis volumine consumatur cognitio.

The author goes on to say that he want to state some elements of the Melun doctrine (*Meludina professio*) and stresses the importance of showing not only which the theses are, but also why they should be held (ut non solum quid sed qualiter id et *cuius gratia dicatur* sit manifestum). Then follows a list of theses (printed in L.M. de Rijk, *Logica Modernorum* II.1: 283 - 284, Assen 1967). The discussion following the list is not structured in the same way as the proofs of the Porretan theses in our Compendium. But the idea of giving a list and commenting upon it is common to the two. The *cuius gratia dicatur* of Secta Meludina reminds one of the repeated *ratio quare dicatur* in the Compendium. Like the Compendium, Secta Meludina mentions disagreement within the school. "Some of our people" are of another opinion than the rest or the author; 97vB: "consequenter tamen quidam nostrorum individuum non dicere nisi contentum proximo loco sub specie specialissima". Moreover, though the theses are generally different from those of our Compendium, the range of subjects covered is much the same: individuality versus singularity and universality; man vs. soul; the notion of "following from"; the status of arguments and syllogisms; time and place; etc. A few examples:

- (1) Nullum singulare predicatur de aliquo.
- (19) Nullius hominis pars est anima.
- (23) Omne argumentum est necessarium.
- (35) Omnia genera et omnes species sunt in primo predicamento.
- (49) Omnis modalis est singularis.
- (53) Nulla falsa propositione aliquid predicatur de aliquo vel remouetur ab aliquo.

Though different in doctrine, Secta Meludina and the Compendium are clearly related. They both tell about a time and an environment in which being a good dialectician meant: to be able to defend the theses of one's school, and where theological problems played an important role in determining what the schools had non-theological theses about. To be able to follow the debates between the schools we need editions of more texts. One would expect the works from the Melun school, now being edited by Y. Iwakuma, to throw an interesting side-light on the Compendium and vice versa.

LOGICAL INTRICACIES

Chapter II of the Compendium contains a number of rules of inference, some positive, others negative. A close analysis of these rules would certainly

repay the labour spent. Just to illustrate the sort of rules involved, we here present theses II.23 through 30 in a formulaic way.

Notation:

A, B, F, G are term variables; p, q are propositional variables.

FA : F is predicated of A; FaA : F is predicated of all A.

$\sim$ negates a proposition.

+ conjoins terms or propositions forming one complex term or proposition.

$\#$ disjoins terms or propositions forming one complex term or proposition.

p & q : both proposition p and proposition q.

$p \Rightarrow q$: if p is true, q is true.

$p \rightarrow q$: q follows from p.

$B \subset A$: B is part of A.

$B \in A$: B is a subjective part of A.

$B \approx A$: B and A are *eiusdem rationis*.

$B = A$: B and A are *paria*.

Theses:

II.23 $p + q \Rightarrow p$.

II.24 $\sim(B \subset A \ \& \ FB + FA \Rightarrow FB + A)$

II.25 $\sim FA \ \& \ FB \Rightarrow \sim FaA + B$

II.26 $\sim(p + q \rightarrow p)$

$\sim(FA + B \rightarrow FA)$

$\sim(F + GA \rightarrow FA)$

$\sim(p \rightarrow q \ \& \ \sim q)$

II.27 $p \Rightarrow p \# q$

$FA \Rightarrow FA \# GA$

$p \# q \ \& \ p \Rightarrow \sim q$

$FA \# GA \ \& \ FA \Rightarrow \sim GA$

II.28 $F \approx G \ \& \ \sim F \in G \ \& \ \sim F = G \Rightarrow F \# GA$

II.29 $p \rightarrow p \# q$

$FA \rightarrow FA \# GA$

II.30 $(p \rightarrow q) \rightarrow ([p \# \sim p] \rightarrow [q \# \sim q])$

This, then, is the sort of rules we meet in ch. II. Notice the clear distinction between the truth-functional 'if ... then' ($\Rightarrow$) and the relation of following ($\rightarrow$). II.23 states that the truth of 'p' must be affirmed if 'p+q' is a true proposition; but II.26 claims that this is not sufficient reason to say that 'p' follows from 'p+q'. A criterion of relevance must

be satisfied for there to be a relation of following. Also notice how clearly the author distinguishes between propositions containing a term with two con- or disjuncts and hypothetical propositions containing conjoined or disjoined propositions.

Twelfth-century writers have a predilection for analyzing complex propositions containing embedded propositions. A good example occurs in II.34 (p.27):

aliquid est animal si aliquid est homo

is analyzed in two ways:

(a) [aliquid] est [animal si aliquid est homo]: subject - predicate

(b) [aliquid est animal] [si aliquid est homo]: consequent - antecedent

On analysis (b) the proposition is hypothetical and acceptable to the Porretans. But on analysis (a) it is categorical and false, the contradictory 'nichil est animal si aliquid est homo' being true. The author goes on to say that "we syllogize in the first figure as follows,

(1) nichil est animal si aliquid est homo,

(2) sed Socrates est aliquid;

(3) ergo non Socrates est animal si aliquid est homo."

This implies the following analysis, with 'nichil' resolved into 'non aliquid',

(1') non: [aliquid] est [animal si aliquid est homo]: $\sim (M \text{ est } P)$

(2') Socrates est aliquid: $S \text{ est } M$

(3') non: [Socrates] est [animal si aliquid est homo]: $\sim (S \text{ est } P)$

According to a theory which is widely held these years, interest in embedded sentences is one of the features of twelfth-century logic which survived into the fourteenth primarily thanks to British Logicians.¹ Our author's acceptance of 'animal si aliquid est homo' as one term is interesting in this respect because similar analyses are found in *Magister Abstractionum* and *Burley*. Writing about the second quarter of the thirteenth century, *Magister Abstractionum* (Richard of Cornwall) deals with the proof,²

Antichristum esse est verum si Antichristus est,

Antichristum esse est falsum;

ergo falsum est verum si Antichristus est.

Using the terminology of Aristotle's *Sophistici Elenchi* 5 166b28 sqq., he solves the sophism by means of this analysis:

¹ Cf. S.Ebbesen, 'OXYNAT: A Theory about the Origins of British Logic', forthcoming in *Acts of the 6th European Symposium on Medieval Logic and Semantics*.
² Ms Bruges, SB, 497: 79vA-B.

['Antichristum esse'] est ['verum si Antichristus est']: Subiectum - Assignatum

['Antichristum esse'] est ['falsum']: : Subiectum - Accidens

['falsum'] est ['verum si Antichristus est']: : Accidens - Assignatum

The argument is invalid, committing the fallacy of accident.

Walter Burley uses similar tactics to solve the paralogism,

(1) omnis homo si est Plato differt a Socrate,

(2) Socrates est homo si est Plato;

(3) ergo Socrates differt a Socrate.

(1), he claims, allows of two analyses, viz.

(a) si omnis homo est Plato, omnis homo differt a Socrate

(b) ['omnis homo si est Plato'] ['differt a Socrate']: Subject - Predicate

On analysis (a), the proposition is conditional and the syllogism is invalid. On analysis (b), the proposition is categorical, but the syllogism is still invalid, whether one claims that the whole *condicionatum subiectum* 'homo si est Plato' is distributed, or - as Burley himself thinks - only 'homo' is distributed.¹

There is a long way from the Compendium which does not use the theory of supposition and distribution in the analysis of terms with an embedded conditional to Burley who does. But there obviously is a link of tradition between the two - not in the sense that Burley's intellectual lineage goes directly back to the Porretans, but in the sense that it goes back to the twelfth century. We have not searched for Parisian 13th-century texts on embedded conditionals. But the fact that we have a thirteenth-century British logician, Magister Abstractionum, dealing with the subject suggests that this may be one case in which England played a special role as conservator of twelfth-century traditions in logic.

CATEGORIES.

Ceterum realium sunt quamplures secte,

Quas reales dixeris a reatu recte,

Quia ueri tramitem non eunt directe

Nec fluenta gratie hauriunt perfecte.

Ex his quidam temperant Porri condimenta,

Quorum genus creditur generis contenta;

Decem rerum triplicant hii predicamenta,

Euertuntur ueterum per hoc fundamenta.

¹ Burley, De Fallaciis, ms. Gonville & Caius 448/409: 103B-104A.

Thus says Geoffrey of St. Victor in his *Fons Philosophiae*¹ 257-264. The Compendium allows us to see what he was thinking of when he said that the Porretans tripled the categories.²

"What does Aristotle want to tell us something about in the *Categories*?" (τίς ὁ σκοπός;) has always been a central question for the interpretation of Aristotle's Logic. From the beginning, the principal alternatives considered as possible answers were *significata/res* (σημαίνόμενα/πράγματα) and *signifiantia/voces* (σημαίνοντα/φωναί). Very early, perhaps from the very beginning, the 'significata'-answer was split into two - concepts (νοήματα, *intellectus*) and extramental things. Quite reasonably, the question about the subject matter of the κατηγορία was seen as equivalent to the question, "In what sense does Aristotle use the word κατηγορία?". To complicate matters, the Neo-Platonists began wondering whether the really real, the suprasensory entities, could be captured by the Aristotelian theory of categories.

An authoritative solution, summing up much earlier debate, was presented by Porphyry. Κατηγορία, he held, means: word that may be said of something, occupying the place of 'F' in 'this is F' and mentioning the thing with respect to some aspect, namely the κατηγορημα, i.e. the meaning of the κατηγορία. The Κατηγορία is about words qua κατηγορία, and in particular about the ten most general κατηγορία. Supra-sensory reality does not fall within the scope of the categories, nor does the second-order language of logic and grammar. The predicative expressions which a κατηγορία and fall under one of the ten super-predicators (again κατηγορία) are those that we use to describe natural, sensible, three-dimensional objects possessing both matter and form.³

Gilbert and his pupils had not read Porphyry on the *Categories*. But they had read Boethius, who transmits all the central elements of Porphyry's interpretation. And they knew Aristotle's own text. Using the hints provided by Boethius, and realizing that the sort of objects for which Aristotle's theory of description was tailored are such as form natural self-reproductive classes, they proceeded to spell out the consequences of this insight. The Compendium states that 'predicamentum' (Boethius' rendition

¹ Godefroy de Saint-Victor, *Fons Philosophiae*, ed. P. Michaud-Quantin, = *Analecta Mediaevalia Namurcensia* 8, Bruxelles/Louvain/Lille 1956.

² See, in particular, Compendium I.6, I.13, II.3, III.19, III.41 & Appendix.

³ See S. Ebbesen, *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici Elenchi* (= *Corpus Latinum Commentariorum in Aristotelem Graecorum VII*) 1, ch. 4, Leiden 1981; id. 'Boethius as an Aristotelian Scholar' (forthcoming).

of κατηγορούμενα) properly speaking means a word which may be used to describe a subject by signifying a predicate (predicatum), which is a form that constitutes the subject's being something or in-some-way. Secondly, 'predicamentum' means a class (collection) of such words. The objects which such words describe are physical objects. — So far there is nothing really new compared to Porphyry. But the Compendium stresses that the physical objects in question are not just any physical objects. Artifacts are explicitly excluded.

In order to accommodate the words which ascribe artificial quasi-properties and value to their subjects, the Compendium operates with a separate vocabulary, that of ethics (*moralis facultas*). Likewise, the second-order predicates constituting the technical vocabulary of grammar are in a class of their own, the vocabulary of logic (*rationalis facultas*). Each of these two new classes of words may be subdivided into ten classes analogous to the ten classes established by Aristotle for the natural vocabulary. But the three vocabularies must be kept distinct. Using "natural" words we may convey information about the permanent structure of the world we men have been put in. If we switch to the "ethical" mode of discourse, we just inform about the temporary organization of bodily objects or social relations that we ourselves may effect, or about values. In the logical mode of speech we speak about our own rational activity and its verbal products — syllogisms and suchlike. The *raison d'être* of logic is that it provides us with the means to state norms for how to speak about natural physical entities. But some of the words for the quasi-entities of reason have the interesting property of being applicable in all three domains of human discourse. Terms like 'species' and 'opposite' may be predicated of subjects belonging to the sphere of nature (man is a species of animal and black the opposite of white), of ethics (good is the opposite of evil), and of logic (syllogism is a species of argument and the true is the opposite of the false). These most general terms are the topical differences (*differentiae of maximae*) which connote (*significant pro qualitate/predicato*) such relations (*topicae rationes*) as opposition, while they denote (*significant pro substantia/subiecto*) whatever universals give rise to such relations (*oppositos*, etc., *effectus habent*).

Much of this theory of description may be said to be *in nuce* in Boethius. But the Porretan doctrine is more sophisticated than anything we find in

late ancient writers. It is a brilliant attempt to work out the consequences of the Porphyrian view concerning the $\sigma\mu\omega\pi\acute{o}\varsigma$ of the *Categories*.

For further discussion of the doctrine of the Compendium we refer the reader to Christopher Martin's paper, below. For Porretan doctrine in general we refer to Lauge Olaf Nielsen, *Theology and Philosophy in the Twelfth Century: A Study of Gilbert Porreta's Thinking and the Theological Expositions of the Doctrine of the Incarnation during the Period 1130-1180* = *Acta Theologica Danica* XV, Brill: Leiden 1982. We shall now turn to the

HISTORY OF THE TEXT

The text of Corpus Christi 250 is not always sound. Numerous scribal errors indicate that, like the ms. itself, its model used abbreviations lavishly. In some cases the scribe appears to have given up deciphering the model, leaving blank space instead of the words he could not read. In the first chapter there are some serious transpositions (see I.3, I.4-5, I.17, I.21-22), indicating that the scribe of the model, having at first omitted certain passages, entered them in the margin but without clear marks to show where to insert the marginal additions. As a result, the scribe of Corpus Christi 250 integrated them in the text in wrong places. Large-scale transpositions also occur, as follows,

<i>Ms. order</i>	<i>Correct order</i>
(1) 18rA-18vB: Ch. I, list of theses followed by proofs.	(1)
(2) 18vB-20rA: Ch. II, list of theses followed by proofs.	(2)
(3) 20rA: Ch. III, proof of thesis 1.	(4)
(4) 20rA-20vB: Ch. IV, list of theses followed by proofs.	(6)
(5) 20vB: Ch. III, list of theses.	(3)
(6) 20vB-23rA: Ch. III, proofs of theses 2-42.	(5)
(7) 23rA-24r: Appendix	(7?)

Further, thesis II.1 occurs both at the end of the list of theses introducing chapter I and in its proper place at the head of the list introducing ch. II. These facts suggest that at some point the arrangement was

(A) Continuous list of the theses of all four chapters.

(B) Continuous proofs of the theses of all four chapters.

Then the material was rearranged in order to yield

- (1a) List of theses of ch. I.
- (1b) Proofs of theses of ch. I.
- (2a) List of theses of ch. II.
- (2b) Proofs of theses of ch. II.
- (3a) List of theses of ch. III.
- (3b) Proofs of theses of ch. III.
- (4a) List of theses of ch. IV.
- (4b) Proofs of theses of ch. IV.

But by an oversight (1a) became too long by one item (thesis II.1) and (2b) similarly became too long by one item (proof of thesis III.1). We have no convincing explanation of why (4a-b) got inserted too early. The mysterious signs ÷^u79 at the end of chapter IV may hide a message from the redactor to the effect that he had recognized his mistake.

We see no means to determine how many manuscripts intervene between the last ms. with the (A)-(B) arrangement and Corpus Christi 250.

At an even earlier stage than the (A)-(B) text, the present chapter III may have had a predecessor in which III.1-27 did not occur. In III.37-39 there is a reference to III.14, and III.13 seems to refer to II.3, but in many ways III.1-27 is a self-contained section, strongly influenced by Gilbert's commentary on *De Trinitate* (see pp. V-VI, above), and both in the list of theses and in the proofs III.28 has the heading "De significatis vocum" which looks as if it was originally the heading of the whole chapter; cf. p. 1: "Dicendorum hic erit ordo: primo ... secundo ... tertio de significatis terminorum."

Finally, it deserves to be noticed that the proof of III.19 ends with the number LXXXIIII (p. 44) which seems to have no function in the context. Is it a remnant from a time when the theses were consecutively numbered, III.20 then being N° 84 ?

PRINCIPLES OF EDITION

We cannot be sure that there ever was a manuscript in which the elements of the text were in the correct order (1a)-(1b)-(2a) etc., as described above. But we have tried to reconstitute the order that the redactor intended and have added numbers, in italics, to the theses and the proofs. To the

best of our ability we have emended the corrupt passages, but we must warn the reader against excessive trust in our abilities. Some conjectures are less than certain, but there seemed to be no alternative but to put them in the text unless it was to have *crucēs* all over the place. Hence the apparatus cannot be safely neglected. The apparatus does not, however, inform about all the cases in which we have expanded an abbreviated word. The scribe of Corpus Christi 250 abbreviates very heavily, often to the extent of reducing a long word to its first letter. We inform about the ms. abbreviation only in cases in which we have been in serious doubt. The possibility cannot be excluded that we ought to have been in doubt more often.

The orthography adopted is based on the scribe's, but because of the many abbreviations and the virtual indistinguishability of 't' and 'c' we have had to make some choices which may not always be what he would have recommended. Thus we render 'a4' as "Aristoteles", 'Bo.' as "Boetius", 'n¹' as "nichil", and use 't' in verbal nouns in -tio/-cio which have -tio in classical orthography. We write 'ac' or 'at' as we think the sense requires.

Paragraphing, punctuation and capitalization do not follow the manuscript. Besides the standard uses of capitals, we also employ them for universals explicitly referred to as such, e.g. 'hoc genus Animal'. Examples, and in general words/phrases in material supposition, are put in single quotes, also in some cases when a string of words is not syntactically, but only *ad sensum* to be treated as being in material supposition. Double quotes are primarily reserved for quotations.

The *apparatus fontium* above the *apparatus criticus* contains references to Gilbert's commentaries on Boethius (The Commentaries on Boethius by Gilbert of Poitiers, ed. N.M.Häring, Studies & Texts 13, Toronto 1966) and to Everard of Ypres' Dialogus, ed. N.M.Haring, Mediaeval Studies 15 (1953) 243-289. Since we believe that the Compendium is earlier than Everard's Dialogue, the apparatus is not strictly speaking an apparatus of sources. What it does record, are instances of close relationship between our text and the Dialogue or Gilbert's Commentaries. We have not tried to exhaust the parallels.

SIGLA

[....]	Delenda	†...†	Textus corruptus
<....>	Addenda	<***>	Lacuna a nobis statuta
~....~	Supra lineam vel in margine addidit scriba codicis O.	***	Lacuna a scriba indicata
		O	Codex Collegii Corporis Christi Oxoniae 250.

THE COMPENDIUM LOGICAE PORRETANUM: A SURVEY OF PHILOSOPHICAL
LOGIC FROM THE SCHOOL OF GILBERT OF POITIERS

Christopher J. Martin

The text published here as the *Compendium Logicae Porretanum* is the first explicit treatment of questions on logic and language to have come to light from the school of Gilbert of Poitiers. All other works definitely attributable to Gilbert or associated with the Porretani deal principally with theological problems [1].

The author of our text acknowledges Gilbert as master and quotes from his commentaries on Boethius' theological treatises. More importantly the arguments he gives for his theses rely often upon Gilbert's characteristic ontology dividing all natural things into subsistentia and subsistentiae. It is this fundamental distinction which ties the *Compendium* to the Porretani even though much that is in Gilbert is not found there. For example our author has little use for the terminology of id quod est and id quo est so dear to the Bishop of Poitiers. He does not employ the terminology or even the idea of formae nativae in his account of universals and in this text, save for a passing remark on divine simplicity [III.3] and in a quotation from Boethius [III.1], God is nowhere to be found [2]. On the other hand, however, the account of universals which is given is clearly a development of that presented by Gilbert in his commentaries on Boethius' theological treatises [3]. It is interesting to note in the light of modern discussions of the status of the latter that our author is an explicit anti-realist. By his own admission universals are nothing.

1. For an attempt to reconstruct the philosophical logic of the Porretani on the basis of these sources see Lauge Nielsen, 'The Doctrine of Logic and Language of Gilbert Porreta and his Followers', *CIMAGL* 17 (1976), pp. 40-69. The standard modern accounts of Gilbert's work are: H.C. van Elswijk, *Gilbert Porreta, Sa Vie, Son Oeuvre, Sa Pensée*, Louvain, 1966; B. Maioli, *Gilberto Porretano*, Rome, 1977.

2. "Porro alius, ut Aristotelem exprimat, cum Gilberto episcopo Pictavensi, universalitatem formis nativis attribuit, et in earum conformitate laborat. Est autem forma nativa, originalis exemplum, et quae non in mente Dei consistit, sed rebus creatis inhaeret.", John of Salisbury, *Metalogicon*, II, xvii, PL 199, 875D-86A.

3. The best description of Gilbert's theory is in van Elswijk, op. cit. pp. 193-203.

John of Salisbury, of course, had grouped Gilbert with the realists [4]. The best short description the theory of universals found the Compendium is surely that it is a collective anti-realism since, as we shall see, they are taken to be collections of singulars united together in virtue of their resemblance. Abaelard had criticized such theories but only in terms of the claim that a universal understood in this way is a thing [5]. What we have here is perhaps one sort of response to this criticism.

There is much, too, which is in the Compendium but not to be found in Gilbert. In particular we have an account of propositions in which our author takes his place in a debate which determined the later development of the theories of conditional sentences and of argument. We are also presented amongst other things with a rather remarkable semantical theory and an interesting attempt to classify moral and rational predicates on the model of the ten categories.

It seems that Gilbert is not the only or even the principal contemporary(?) authority for the doctrine of the Compendium. He appears as 'magister' [III.7-8; III.16-17] and apparently as 'magister G.' [III.12-13] in contrast to 'noster philosophus' [III.3] and 'noster summus philosophus' [III.6].*

The occasional use made by the writer of the logica nova, principally in the form of the Topics and Prior Analytics, suggests a date in the second half of the Twelfth Century. A date, however, at which it was still useful to cite the opinions of the 'Nominales', 'Montani' and the previously unknown 'Coppausi' [III.12]. Furthermore, at one point the views of a Master Ivo are opposed to those of noster philosophus. If this Ivo is the Ivo of Chartres who followed Gilbert and the perfect tense indicates a posthumous reference then we are dealing with a work from some

---

4. Metalogicon loc. cit.

5. See M. Tweedale, Abailard on Universals, Amsterdam, 1976; P. O. King, Peter Abailard and the Problem of Universals, Ph. D. thesis, Princeton, 1982. [* The editors think that 'noster philosophus' is also Gilbert. See p. V, above.]

time after 1165 [6].

The main body of the text, interestingly, has the same four part division as the *Ars Meliduna* though a different order [7]. We are introduced first to the two sorts of signifier, the term and the proposition and then to what they signify. My aim in what follows will be to give an introduction to a few of the more interesting claims found in the *Compendium* and their connection to Twelfth Century philosophical logic. There is far more in it, however, than can even be suggested here.

Part I : Problems of Philosophical Grammar.

[A] Names and their unity.

The first part of the *Compendium* is devoted to theses concerning the two independently significant elements occurring within a proposition, its terms. Following Priscian and contemporary practice we are introduced to them as varieties of other linguistic entities. First as vox, a sound produced in a particular way which our author wants to prove to be a body (corpus) [I.1], a claim rejected, for example by the writers of the glosses *Promisimus* and *Tria Sunt* [8]. Voces provide as it were the matter for significant discourse.

A vox becomes a significant element of language, a dictio, when it is taken up in an act of imposition to signify something. Unlike other writers of this period our author has little to say on imposition and nothing at all on the original impositor [9].

Given the distinction of vox, dictio and term, the latter being a

---

6. For this date and Ivo as a follower of Gilbert along with John Belet, Jordan Fantasmata and a certain Nicholas see N. Haring, *The Commentaries on Boethius of Gilbert of Poitiers*, Toronto, 1966, pp. 29-30.

7. For the *Ars Meliduna* see L. M. de Rijk, *Logica Modernorum* II.1, Assen, 1967, ch.VI-X. For the striking correspondence between its organization and the divisions of Stoic dialectic see King op. cit. p. 109.

8. Nos quidem horum omnium diversos errores preteruentes, quos hic persequi non arbitramur idoneum, in nulla significatione huius nominis 'vox' recipimus vocem esse corpus." Quoted by R. Hunt in 'Studies in Priscian II', *Mediaeval and Renaissance Studies* 2:1 (1950) p. 28 n. 8.

9. For such accounts see R. Hunt, 'Studies on Priscian I', *Mediaeval and Renaissance Studies* 1:2 (1941-3), pp. 194-231 and King op. cit. pp. 110-14.

dictio which is either a name or a verb and these, signifying id de quo fit sermo and id quod dicatur, being what is required by human speech in order to say something about something, the question arises as to their relationship. This is explored in sections I.2 to I.4 and again was controversial. For example with regard to I.2 we know from the *Ars Meliduna* that there were three different opinions as to the connection between the nominative and oblique cases of the noun:

Triplex super hoc modernorum invenitur opinio. Dicunt enim quidam oblicum esse aliud nomen quam suam rectum eo quod alia sit eius terminacio; alii dicunt quod sit idem nomen eo quod eadem sit significatio obliqui et nominativi; alii quod nec idem nec aliud; non idem, quia non eadem est vocis terminacio recti cum obliquo; non aliud, quia non alia est eius significacio vel institutio quam recti.
 <Ars Meliduna I, cap. 5, p. 293.>

Our author is a member of the second group, maintaining the unity of names. In his own words in I.2:

... iste voces 'Plato', 'Platonis', 'Platoni' sunt unum nomen et unus terminus, id est unius impositionis. Sic accipe de aliis nominibus et verbis.

This thesis is, of course, well known and so is the example of the unity of 'albus', 'alba' and 'album' given in I.3. Both thesis and example are associated by Saint Bonaventure with the group he calls the Nominales and who, he claims, use them in arguing that the articles of faith do not alter over time [10].

Now our author is certainly not one of the Nominales since his account of enuntiabilia allows them to change truth value, something opposed to the teaching of that group [11]. As mentioned above, however, Nominales do appear in the *Compendium*. At III.12 in fact where we are referred to their account of parts and wholes. Obviously more than a commitment to the unity of names was required for association with them - and even this only if

---

10. "Et ista fuit opinio Nominalium, qui dicti sunt Nominales quia fundabant positionem super nominis unitatem." St. Bonaventure, In I Sent., d. 41 a.2, q.2 quoted from M. D. Chenu, 'Grammaire et Theologie aux XIIe et XIIIe Siecle', AHDLM 10 (1936), p.12.

11. See G. Nuchelmans, *Theories of the Proposition*, Amsterdam, 1972, Ch. 10.

Bonaventure is correct in his identification [12]. We may note in passing that the thesis of I.2 as to the identity of the principle signification of the proper name 'Plato' with a variation of consignification with ending nicely illustrates and at an early date the convergence of the terminology of consignification with that of modes of signification [13].

[B] The substance and quality of names.

It is interesting also to note that one of our other sources on Twelfth Century accounts of the relationship of the forms of the noun, John of Salisbury, quotes Bernard of Chartres, Gilbert's master, on principle and derived nouns, an issue taken up in the *Compendium* at I.17. Its resolution depends on the theory of signification first introduced at I.8. where we find our author's interpretation of Priscian's claim that every noun signifies substance and quality (*Inst. Gram.* II.18). One of the central problems of philosophical grammar in this period being to reconcile this with Aristotle understood as demanding that a noun signify either a substance or else a quality and so on for the other categories (*Cat.* 4, 1b25 sq.).

The solution of the *Compendium* is to deploy the standard division of *impositio* as *alii*, *ex alio* and *propter aliud* using the first two to give signification of a substance in determining a quality of it [14]. Now, as we will see, one of the most fundamental of our author's commitments is to every quality of a subject being singular. It is this which accounts for the apparent inconsistency of his claims at I.3 - that an adjectival noun is invented to signify a common quality - and at I.11 that nothing is signified by a common or appellative noun.

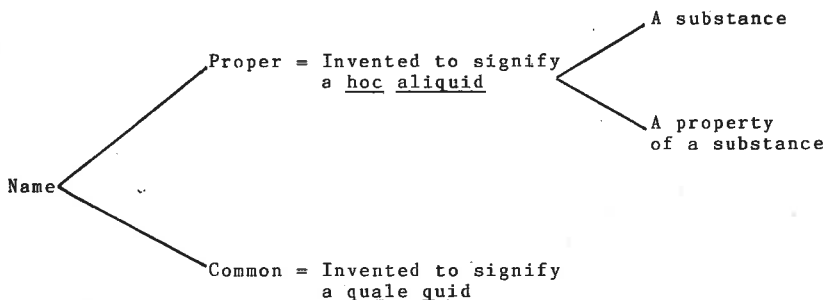
---

12. Just what the *Nominales* of the Twelfth Century believed is gradually becoming clearer and, at least as far as conditional sentences and topical inferences are concerned, they seem to have followed Abaelard. The most recent evidence for this has been found by Dr. Y. Iwakuma in ms. Munich Clm. 2950/2*. There, in effect, is attributed to them the claim that conditionals with an affirmative antecedent and negative consequent are objectionable. As I will show elsewhere, this was Abaelard's opinion. I thank Dr. Iwakuma for this information. [*See text in *CIMAGL* 44 (1983) 82]

13. See J. Pinborg, *Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter*, BGTPM, Bd. XIII, Hft. 2 (1967), p.34.

14. For a discussion of these three elements in Gilbert's philosophy of language see Nielsen *op. cit.*

What is crucial here is the writer's anti-realism with respect to universals presented first in I.11 and I.12 and developed in I.17. In I.11 we find the signification of names divided as follows:

Common names may be either substantival, for example, 'white' or adjectival, for example, 'man'. In neither case do they signify any thing (res). Our author's anti-realism is as explicit as one could wish. Stated first at I.12:

Nullum enim universale aliquid est. At cum nulla proprietas sit que ratione significati predicatur, et cum sola proprietas sit predicabile, dicitur nichil esse quod communi nomini predicatur sicut nichil est quod eo significetur.

Two crucial ideas are employed here, that of predication and of predication ratione significati. To the latter, as we will see below, is opposed predication ratione propositi in a distinction apparently first employed by Gilbert and which seems to correspond to the modern one between logical and surface grammar [15].

Predication is, of course, one half of the problem of universals these being what are suited to be predicated of many and any account of universals must come with an account of predication. [16] Both of these take a striking form in the Compendium. Here we find it claimed that predication is something which happens to a subject since 'to predicate' means to declare, expose or reveal something in some way. A substance is revealed through its properties and so a subject may be said to be revealed by that which signifies a property. The property signified is called a

15. See Nielsen, op. cit., Part IV.

16. See Aristotle de Int., 7: "dico autem universale quod in pluribus natum est predicari singulare quod non"

'predicatum', the signifying term a 'predicamentum'. Properly speaking it seems that the predicatum inheres in a substance (its subject substance) thus revealing it as something or in some way. The predicamentum predicates the subject, declaring it to be something or in some way.

In this discussion, however, we find a perhaps deliberate equivocation. Whilst our author distinguishes the predicatum from the corresponding predicamentum, he employs 'subject' for both the noun in a proposition and what it signifies. In this way the predicatum may be said to be predicable.

Given all this we must ask the obvious question: why construe predication this way? Although we are never told so explicitly, the obvious answer would seem to be that with the account of universals we are to be given it provides an explanation of their being suited to be predicated of many.

The main treatment of universals in the *Compendium* is in Part III where we will find them claimed to be collections of singular forms (i.e. properties) according to similarity. This being so, we can see that a universal must be suited to be predicated of many since it consists of a collection of properties each declaring one, if we understand the collection as a set, extensionally, or suited to declare one, if we understand it intensionally. If only a singular property can in fact reveal a subject, then the appearance of a common term in proposition which is a paradigm of revelation concerning the subject must be accounted for. According to the writer of the *Compendium* when we are confronted with a proposition such as 'Socrates est homo' what is in fact revealed to us is Socrates' humanity, something not signified by 'homo' which signifies rather a collection and so nothing at all. So in virtue of what is signified by the grammatical predicate nothing predicates Socrates. On the other hand the proposition does reveal something, it exposes Socrates' humanity ratione propositi. Only in virtue of the predication by his singular humanity is there a predication by the universal.

This is only part of the story, of course, and we will have much more to say in our discussion of Part III. It should be clear, however, that the account does go some way to explaining the predication of many of a

universal which is not a res.

Perhaps the most interesting discussion of the semantics of names is found in section I.17. Recall that our author is going to commit himself in Part III to there being only two sorts of thing, subsistents (subsistentia) and subsistences (subsistentiae), i.e. individual substances and the forms which make them what they are and the way that they are. Within this ontology he has to find for each noun a substance and a quality which it signifies. In particular for 'Socrates', 'homo', 'humanitas', 'album', and 'albedo'. For the principal and derived terms 'albedo' and 'album' this is done in a way which makes the general solution clear. What is required is a rather broader notion of substance and quality.

We are asked at II.17 to consider the derived term 'album'. We know from I.8 that it signifies both a thing that is white and the whiteness on account of which it is white. This, according to our author, entails that signifies for substance a white thing and for quality the universal Albedo which he distinguishes from the singulars it collects together by means of the capital letter. Presumably, by I.3, the same holds for each of the forms of the adjectival common noun 'albus', 'alba', 'album'. Now, 'albedo' is the appellative name of all instances of whiteness, that is of everything collected in the universal Albedo and so these together are its substance. Thus the substance of the principle term 'albedo' is the quality of the derived term 'albus'.

The quality of the term 'albedo' on the other hand must be that which makes the substance of whiteness what it is. But whiteness is what it is in virtue of making things white, that is in virtue of what our author calls its 'substantial effect'. Thus from I.17:

Qualitas vero huius nominis 'albedo' dicitur substantialis effectus albedinum, qui et substantia forme dicitur. Sicut enim substantiali proprietate Socrates est id quod est ipse, et ea dicitur esse substantia Socratis ut humanitas, eodem modo facere album est effectus albedinis et eo albedo est id quod est. Ex eo enim quod albedo facit album, albedo est.

We should note here that the same account of the reconciliation of Priscian and Aristotle is mentioned by Petrus Helias in chapter 6 of his

Summa Super Priscianum in rather more explicitly Gilbertian terms.

[17]. Helias goes on to raise a problem not discussed in the Compendium, that of the substance and quality of 'nouns' such as 'omnis', 'nullus' and 'quis'. He suggests that some, presumably Porretani, took them to signify the forms omnitas, nullitas and infinitas. Whilst our author does not go this far and gives no indication of what he would say about such words he is, as we shall see, prepared to introduce unitas or singularitas and veritas corresponding to the terms 'unum' and 'verum'. These, however, he seems not to regard as forms.

There is much more on nouns that is interesting in Part I but we should go on now to consider what Compendium has to say on another central problem of Twelfth Century philosophical grammar the question of the verbum substantivum.

[C] The verbum substantivum.

Verbs are dealt with in sections I. 21-23 of our text where the two-type ontology and theory of predication is used to explicate their signification. Verbs, of course, are not nouns and according to Priscian it is peculiar to them that they signify either an action or a passion. However, the signification, for example, of the verb 'albet' must have something in common with that of 'albus' in 'Socrates est albus'.

Already at I.7 it has been claimed that in a proposition verb and noun are to be distinguished, the noun as signifying that about which something is said (id de quo fit sermo), the subject term, and the verb as that which is said, the predicate term. In addition we also know from Priscian that

---

17. "Quod tamen solvunt dicentes: Aristotle intellexisse ibi substantiam illud per primum rerum genus per se existens. Cum vero dicunt quod omne nomen significant substantiam et qualitatem, intelligunt quod omne nomen significat substantiam, id est rem quamcumque ut substantiam, id est ut suscipientem formam et praeter hoc qualitatem, id est formam ipsam quae rem facit esse. Ut hoc nomen 'homo' significat rem que est homo pro substantia, humanitatem pro qualitate. Et rursus hoc nomen 'albedo' significat rem pro substantia que est albedo facere album sive albedinem, ut fingam vocabulum, pro forma, et idem de ceteris nominibus. Dicunt hoc autem esse illud quod plerique dicunt, scilicet quod omne nomen significat id quod est (id est rem quae est homo) et illud quo est (scilicet humanitatem qua est homo), quia homo ab humanitate homo est." From an edited transcript of mss. Paris B. N. cod. lat. 16220 ff.9va-10ra and Arsenal lat. 771 17va-18va in King op. cit.. I thank Doctor King for allowing me to use this text.

'sum' is the substantive verb (verbum substantivum), albet will have to share something with it too. The discussion in the Compendium, unfortunately, is rather brief and it does not seem possible to give a definitive account of our author's view of the copula 'est.'

A distinction is made at I.21-22 between the substance of a verb (form), the action or passion it signifies and its person. The substance is the property which it was invented to signify and thus for the signification of 'albet' is the same as that of 'albus', the substance of the verb being the quality of the common noun. But again, a verb is not a noun and so it must signify something different to the corresponding noun and, in the case of 'albet' at least, it signifies something more since all alone it may be a proposition. Just what this extra is is got from Aristotle. The verb signifies in addition to a property, the composition of this property into a subject or, more precisely, the property effecting something in a subject. In the case of 'albet' making the subject white. This is the action signified by the verb and the subject is its person.

After distinguishing three senses of action for a verb conclusions are drawn for the verb 'uro'. It apposes (apponit) burning to its subject and this property is its substance, just the same substance as that of the passive form and the participles which in this sense all signify the same.

The point about the participles is important since, in general, how they function will tell us something about the verbum substantivum. Unfortunately our author has nothing to say directly about the use of 'est' in accidental predication [18]. Rather, in I.23 he distinguishes three different forms of predicable, i.e. properties, accidental such as whiteness, substantial such as humanity, and personal,

---

18. If he had it seems that he would have to hold an inherence theory like that canvassed by John Malcom: "The crucial contrast <between the inherence theory and> the identity theory is that the predicate signifies something other than the subject, and the inherence of this other entity in the subject is expressed by the copula plus a predicate expression. It is not necessary that the inherent entity be treated as a universal nature insofar as this would imply a realist theory of universals. There is no reason why a nominalist should not adopt an inherence theory of the copula where the inherence of one individual, for example Socrates' whiteness, in another, for example Socrates, would be given by 'Socrates is white.'" J. Malcom, 'A Reconsideration of the Identity and Inherence Theories of the Copula', *Journal of the History of Philosophy*, XVI (1979), pp. 383-400.

of which from Part III it will be clear that Socrates' individual form is an example.

Different verbs it is claimed are invented to appose these different kinds of property. For each accidental it seems that we need a different verb, 'albeo' being an example for whiteness. For substantials only one verb is required, the verbum substantivum. This understanding of substantive being apparently the reason why there is no discussion of accidental predication with 'est' as tertium adiacens. Finally, one verb 'vocor' will do for the apposition of personal properties.

'Sum' alone, then can do less than 'albeo' in that it signifies no determinate substance. It has a person but indicates no definite composition. The writer of the Compendium has much less to say here than one would wish but I take it that this is his point in rejecting the claims that 'sum' signifies some singular or universal. The idea seems to be that if it did, then it could not be used to appose every substantial property since it would not have the indeterminacy which prevents it from all alone being a proposition.

Finally the participle 'ens' must have the same signification as the verb, that is it must have the same substance. But of course the verb has no determinate substance and so 'ens' and also the equivalent 'aliquid and 'unum' signify nothing determinately but everything indeterminately.

Part II: Problems of Dialectics.

Part II of the Compendium Logicae deals with the second kind of significant element in language, the proposition. It raises questions belonging to logic rather than grammar although the distinction is hardly very clear cut.

[A] Propositions and Predication.

The account of predication introduced in Part I of our text, whilst dealing rather neatly with the requirement that a universal be suited to be

predicated of many, brings with it difficulties for the theory of the proposition. The basic problem is this: Many propositions - understood throughout the *Compendium* as propositional tokens - at least at first sight, have a perfectly ordinary subject - predicate form and yet cannot, given the ontology of the *Compendium* and its account of predication, be construed in terms of predication. Some analysis must be given, then, of how it is that they are significant.

To see just how narrowly our author understands predication and why for him there are predicative propositions in which nothing is predicated [II.3] let us return to I.6 to pick up a thread which runs through the whole text.

This thread is the tripartite division of properties and the faculties which consist in knowledge of them into natural, ethical, and rational, this division being given by Gilbert in his commentary on Boethius' *De Trinitate* [19].

Only natural properties make things what they are and the way that they are and only they are the predicata which reveal subjects. The 'properties' dealt with in ethical propositions are attributable, on the other hand, to human action and those in rational propositions to human reason [20]. The most explicit description of predication is given at II.3:

...predicari sit subiectum vel subiecta declarari
affectu et effectu proprietatis ad naturalem
facultatem pertinentis.

II.3 draws out the consequences of this description for predicative (i.e. categorical) propositions. Later we will see that our author will not accept that there are negative facts and so a negative proposition cannot express a predication nor for that matter can a proposition which is false. Also excluded are propositions with verbs in tenses other than the present, those with an infinite or derived name as predicate term and so

---

19. The division into natural, ethical and rational knowledge is a division for Gilbert of speculative knowledge. Natural knowledge in general divides into natural in particular, mathematical and theological. There is no mention of this latter division in the *Compendium*. On this division see R. J. Westley, 'A philosophy of the Concretized and the Concrete: The Constitution of Creatures according to Gilbert de la Poiree', *Modern Schoolman* XXXVII (1960), pp. 257-286.

20. See in particular III. 19 and the Appendix.

on. II.4 argues the same case for modal propositions:

In nullo modali aliquid predicatur de aliquo.

But of course modal propositions and all the rest do have some meaning. A more general notion than predication is required to account for it, a notion introduced by our author at II.2 with the claim that:

Omni propositione categorica <fit> sermo de aliquo vel aliquibus [21].

This idea is of great concern also to the writer of the *Ars Meliduna* who in his discussion of enuntiabilia examines a view like that expressed in the *Compendium* and seems, in part at least, to accept it [22]. In II.4 the concern is to find for certain propositions the aliquid or aliquae about which something is said. There is a suggestion here, perhaps, of supposition theory and 'descent', a suggestion even more clear in the *Ars Meliduna* in its brief discussion of universal and singular propositions [23]. The same sort of question is discussed in II.4 with regard to modal propositions, its resolution depending on ideas only fully discussed in Part IV on the theory of truth, falsity and enuntiabilia. The composition of forms into a subject, making it what it is and the way that it is, must, for each form, be accompanied by unity (unitas) and truth (veritas) and may be accompanied by other modes. The thing thus becomes one of whatever kind it is, truly one and so on.

In 'Socratem legere est verum' Socrates' reading is a state-of-affairs (eventus) about which something is said [24]. As the analysis of 'de' in IV.6 will make clear, however, this is in fact to say something about Socrates, that is on account of Socrates.

Veritas is not a form but rather an accompaniment (comitantia) of forms and appearing in propositions, in what we would now call the material as opposed to the formal mode, as an adverbial modification of the

---

21. See Aristotle, *de Int.* 5,6

22. See *Ars Meliduna*, IV, ch. 10-14 especially ch. 10 p. 363 opinion 4.

23. *Ars Meliduna* *loc. cit.*, ch. 12.

24. This is the only point in the *Compendium* that we find eventus used, elsewhere we read of compositio.

predicate term. Thus at II.4 we find the claim that the sense (sensus) of 'Socratem legere est verum' is 'Socrati inest lectio et vere'. We are not told anything about the relationship of the latter to 'Socrates legit'. Clearly they are not the same in so far as predication is concerned since the first is modal and so in it nothing is predicated. Presumably, however, the same is said in both about the same, that is about Socrates and his reading, and in this sense they would be equivalent.

II.9 and II.10 raise again the question of the distinction between reading a proposition ratione significati and ratione propositi. It seems fairly clear that if supposition theory has something to do with establishing what it is that a proposition reveals about the world apart from the independent signification of its terms, then we have here a connected notion. Unfortunately we are given too little information and too few examples to say anything useful about the connection.

We can, however, say more about the theory of truth and falsity in the Compendium on the basis of remarks in II.12-13 and the whole of Part IV.

[B] Truth, Falsity and Propositions

The basic principle of our authors' account of truth and falsity is the notion - developed in Part IV - that the natural world consists only of compositions of forms into substances located in space and time. In modern terminology, he takes all facts to be positive. This being so what he has to account for is what it is that a negative proposition asserts. Most of the work is done in Part IV but one result is important in Part II. Whilst the terminology here is rather loose, in II.12-13 switching freely from affirmare to significare, the idea is reasonably straightforward.

Accept that the world consists only of predications in the sense of the Compendium and that any simple predicative proposition, with the exceptions mentioned, signifies its positive content. If the proposition is affirmative it also signifies that that positive content - an enuntiable or composition - is accompanied by truth.

So, letting 'p' be any such affirmative proposition and 'p*' the

corresponding composition:

'p' signifies p^* and signifies p^* (as) true.

Now suppose that p^* is true, then 'p' signifies what is true (as) true. If 'p' is false on the other hand 'p' signifies what is false (as) true. Either way an affirmative proposition signifies something (as) true. Notice that the idea of signification here is not obviously the same as saying something about something.

For negative propositions we again consider positive content. Thus if 'p' is negative and '(p')*' its positive content:

'p' signifies (p')* and signifies (p')* (as) false.

If (p')* is false, then 'p' signifies what is false (as) false. Whereas if (p')* is true, it signifies what is true (as) false. Either way it signifies something (as) false.

This is all reasonably clear, what will be more difficult to understand is what is involved in the basic notions of truth and falsity assumed here and discussed in Part IV.

The remainder of Part II of the *Compendium* is devoted to compound propositions and inference, another great focus of philosophical debate in the middle of Twelfth Century [25].

[C] Compound Propositions: Conditionals and their Necessity.

Sections 16 and 17 of Part II of the *Compendium* raise the question of the necessity of the maximal propositions used in topical argument. There is a very long story to be told about these questions but it suffices here to point out that in Tractatus 3 of his *Dialectica* and in his glosses on Boethius' *de Topicis Differentiis* Peter Abaelard had distinguished the use of maximal propositions and the whole topical apparatus in the proof of conditional propositions from their use in dialectical argument.

---

25. A large number of issues are raised here and we will only be able to treat very superficially one or two of them. I hope to publish elsewhere a much more detailed account of the treatment of compound propositions and inference in the logic of the Twelfth Century.

Abaelard granted that certain maximal propositions are only probable in the classical sense of being agreed to by everyone or at least the appropriate authorities. From the point of view of their use in a dialectical argument this is not important since in such an argument one's aim is to convince someone to accept a conclusion. If he accepts a premiss, whether it is true or not, and he accepts a maximal proposition connecting that premiss to the conclusion, whether it is true or not, you have all you need to force him to accept the conclusion.

On the other hand maximal propositions may be used to support the truth of conditional propositions, as when the principle that of whatever the species is predicated, so is the genus is cited to support the conditional 'if it's a man, then it's an animal'. Abaelard took true conditional propositions to be necessary in a very strict sense and held that they express laws of a nature (lex naturae) [26]. The maximal propositions used to support the conditionals can be no weaker than they are and so in order to be true they must be at least as necessary as true conditionals. Two sorts of necessity for such propositions were explored by Abaelard. Almost in passing at II.19 the author of the *Compendium* mentions the sort of necessity that he finally required of conditionals, that the consequent be contained or understood in some way in (the sense of) the antecedent. A continuative hypothetical is a compound proposition formed with the connective 'si' or equivalent:

...quandoque fit huiusmodi ypothetica <i.e. continuativa>
ad naturalem comitantiam exprimendam, quandoque ad
accidentalem, ut quando<que> consequens intelligitur in
antecedente et alterum est causa alterius, quandoque
comitantia est accidentalis ut 'si aliquid est album,
aliquid est albedo.

The opposition of natural to accidental conditionals is standard in the Twelfth Century and derives ultimately from a classification given by Boethius. The requirement of containment is not part of the classification* but it is supported by remarks he makes elsewhere [27]. The weaker sort of

26. See P. Abaelardus, *Dialectica*, L. M. de Rijk ed., 2nd edn., Assen, 1970, p. 281. [* The editors have decided that it is part of the classification and have emended the text to read: <ad naturalem>, ut 'quando consequens intelligitur ...]

27. For the classification see Boethius *De Syllogismis Hypotheticis*, L. Obertello ed., Brescia, 1969, I.iii; for 'containment' see, for example *Commentarii in librum Aristotelis PERI HERMENIAS pars posterior*, C. Meiser ed., Leipzig, 1880, II, 5, 109.29 -110.10.

necessity found in an accidental conditional had been understood by Abaelard in terms of it being impossible for the antecedent to be true and the consequent false at same time. Unfortunately our author gives only an example which, although it obeys this condition, might be intended also to satisfy another.

Abaelard developed arguments which he thought showed that his stronger necessity was the only one acceptable for the truth of conditionals. They rely on principles like the following, obtained from Aristotle or Boethius [28].

(Neg) No proposition can entail its own negation

Abaelard apparently argued as follows [29]. Suppose you accept the conditional 'if Socrates is a man, then he is not a stone', then you are trouble since:

(P1) If Socrates is a man and a stone, then he is a man.

(P2) If Socrates is a man, he is not a stone.

Therefore If Socrates is a man and a stone, then he is not a stone. (C1)

But (P3) If Socrates is not a stone, then he is not a man and a stone.

So If Socrates is a man and a stone, then he is not
a man and a stone. (C2)

The final conclusion contradicting the principle (Neg). According to Abaelard this argument shows that a conditional relying on opposed predicates is not necessary, and in fact no conditional with affirmative antecedent and negative consequent is necessary. Or rather they are necessary in only the weaker sense.

Unfortunately Abaelard's argument is too clever. In arguing to the conclusion (C1) he has relied upon the transitivity of implication, a conditional true by simplification (P1) - simplification being the apparently very plausible principle that from a conjunction there follow both of its conjuncts - a conditional with affirmative antecedent and negative consequent and the principle (Neg). It seems that it was Alberic

---

28. See An. Pr. II.4, 57a36-b16 and De Hypotheticis syllogismis I.iv)

29. See the account in the *Introductio Montanes Minores*, in L. M. de Rijk, *Logica Modernorum* II.2, p 63. 17 sq. and *Dialectica*, p. 395.

who claimed that anything follows from an impossibility.[32]

(C) One might worry about the interpretation of the transitivity of entailment and reject its application here. An alternative explored by Abaelard in his *Dialectica* and one version of which was apparently adopted by the author of the *Introductio Montanes Minores* [33].

(D) One might reject the principle of simplification used in (P1) and (P3). Until now we did not know of a school which did this but it turns out from II.26 that it was at least part of the position of the Porretani [34].

(E) One might claim that there is something wrong with a conditional with an impossible antecedent - and the argument only goes through, of course, for an impossible conjunction. This is given in support of the *Compendium* account and cited from a magister.

(F) One might go even further, as did the Melidunenses, rejecting a conditional with a false antecedent with the principle that nothing follows from the false [35].

Of these solutions, that of the Parvipontini will generally be included as part of the account consequences given by later mediaeval logicians. The requirement of containment will not, however, be forgotten usually being used to pick out a special class of consequences.

Our author gives his own version of Alberic's argument in II.26. His grounds for rejecting simplification have some plausibility but as far as I know the next appearance of the suggestion is in the Twentieth Century [36]. The discussion in II.26 turns on the claim that in a true conditional the antecedent stands in an explanatory relationship to the consequent. Thus, since in the conditional 'if Socrates is a man and an

---

33. See *Dialectica*, p. 292.34sq. and *Introductio Montanes Minores*, p. 65.

34. See *Introductio Montanes Minores*, pp. 54-55 for a rather less convincing account of the rejection of simplification.

35. See *Ars Meliduna*, IV, cap. 37-41.

36. In E. J. Nelson, 'Intensional Relations', *Mind*, n.s., vol. 39 (1930), pp. 440-445. Nelson's grounds for rejecting simplification are essentially the same as those given in the *Compendium*.

ass, then he is a man' Socrates' being an ass does nothing to explain his being a man, the proposition cannot be true, a fallacy of non causa ut causa has been committed. That is to say it cannot be true on this reading of the strong sense of necessity for conditionals. Presumably our author would have to agree that it is impossible for the antecedent to be true and the consequent false. Whether his would make true for him as expressing an accidental coincidence (comitantia) is not clear from the text.

There is much more in Part II that we cannot go into here. In particular the claim that a conditional has no contradictory at II.21 should be compared with Abaelard's discussion of this question as should the remarks on conversion at II.35 [37]. The listing of types of necessary conditionals should be compared with that given in the *Ars Meliduna* and in general with the shorter lists of dialectical loci developed in the Twelfth Century [38].

Part III: Problems of Ontology

Part III of the *Compendium* whilst nominally devoted to the signification of terms considers in fact a wide range of ontological questions. I will concentrate here only on the in question of universals, singulars and individuals.

The ontological distinctions shared by our author with Gilbert of Poitiers and deriving ultimately from the latter's analysis of of Boethius' remarks in *Contra Eutychem* are set out in III.1. Again the central concern is with predication and just what it is that is predicated. The *Compendium* claims that it is substance but that this term may be construed in various ways.

---

37. See *Dialectica* p. 473 sq. for the negation of conditionals and p. 292.34sq. for a discussion related to what the *Compendium* has to say on conversion.

38. See *Ars Meliduna*, Part III, cap.17-27 and on the lists of dialectical loci, N. J. Green-Pedersen, 'Walter Burley's *De Consequentibus* and the Origin of the Theory of Consequences', in *English Logic and Semantics*, H. A. G. Braakhuis et al. ed., Nijmegen, 1981, pp. 279-305.

The basic distinction is between substance as subsistent (subsistens), an independent subject supporting accidents, and substance as subsistence (subsistentia), that which is supported, for our author, a singular form. We should note that this is the only point in the *Compendium* that we find a suggestion that matter may have any ontological function, the substance as subsistent being called 'yle' or 'silva'. Matter is not used in the *Compendium* as the principle of individualization. As already noted it is the subject as subsistent which should most properly be said to be predicated, that is to be revealed by a property. The usage which suggests the predication of a property results from replacing the subject by the cause of its being revealed.

In III.13, 14, 15, 29 and 32 the consequences of this ontology are developed. Given it we may demand the answers to several questions from our author> Firstly we want to know more about universals. We have already been told that they are a collection but we want to know now how they are collected. We also want need to investigate whether universals defined in this way meet the classical requirements placed upon them. Secondly we want an account of individuals and their relationship to their species. What, that is, is the principle of individualization. Thirdly we want an account of the relationship of genera to species which explains how it differs from the relationship of the latter to individuals.

III.13 opens with a list of the different kinds of things that there are in the world according to the doctrine of the *Compendium*:

...duo <sunt> genera rerum, unum subsistentium et aliud subsistentiarum, omne autem subiectum subsistens dicitur omnis vero forma subsistentia appellatur.

That each of these kinds of things is singular is the most basic principle of the *Compendium* although the singularity of one may be argued for from that of the other. Singular subsistentiae make a subject just what it is and the way that it is. Predicability as distinct from predication, is something's being suited to predicate and this only forms, singular subsistentiae can do.

Thus every predicable is singular. Our author's claim for the truth of the converse, however, seems incorrect. Subsistents are singular, though

for different reasons than subsistentiae, but surely they are not predicable, rather they are predicated. This raises the problem of putative identity statements such as 'Socrates is Socrates' and 'Cicero is Tully'. There is no discussion of such sentences in our text but the theory given there permits an interesting explication of them. We can say that in such sentences a subject subsistent is predicated by its individual form. Before we look at this, however, we have to say some more about how subsistentia and subsistentiae are related.

III.14 discusses the character of subsistentiae. They have no properties since if they did they would be subsistents i.e. supporters of properties. As corollary to this at III.37-39 it follows there is no difference or similarity between any two properties. This is not such a hard saying, however, for it holds of properties as singular forms. The claim being that there is no difference or for that matter similarity between Socrates' singular humanity, for example, and his singular animality. Socrates, as we will see, still remains different and yet similar to Plato. What holds for forms also holds according to III.14 for both universals and the substances of forms, that is their substantial effects.

This last point, however, seems to create a problem for the discussion of the degrees of qualities in III.2. Here it is claimed that no substantial form has a greater or lesser effect in one subject than in another. This might, I suppose, be made consistent with the claim that such an effect has no properties by saying that there is no similarity in the effects of substantial forms either. But this will not work for accidental forms of the same kind which do according to the Compendium have greater and lesser effects and so effects which are comparable.

III.15 brings us to a restatement of the basic principle of the singularity of things:

Nil est in uno quod sit in alio

We are not told in the Compendium how to reconcile this with the classical demand on genera and species, that they be common to many individuals and entire in each. Given this principle, however, anti-realism follows. No

XL

thing can meet these demands. Rather there are as many humanities as there are men. Proven as follows in III.15:

[1] Every subject is discrete from every other.

So, as every subsistent is a subject:

[2] Every subsistent is discrete from every other.

But a subsistent is what it is and the way it is in virtue of its subsistences. So:

[3] Every subsistence is discrete from every other.

So:

[4] There are as many whitenesses as there are white things, as many humanities as there are men.

The move from [2] to [3] is obviously the tricky one and it seems that one must be an anti-realist in advance for it to be acceptable:

...cum quodlibet subsistens sua subsistentia sit aliquid vel alicuiusmodi, Socrates sua subsistentia est aliud quam Plato. Quod in accidentalibus apertius vides. Cum enim sua albedine Socrates sit albus, quis dicet albedine eiusdem Platonem esse album, cum sit diversa alba ?

Subsistents are, according to our author, singular for different reasons than are subsistences. Each form is accompanied by singularity or unity and the singularity accompanying Socrates' humanity, for example, makes him one man. There are as many unities in Socrates as there are forms. This point is taken up at III. 16 but we will not pursue it here.

The most explicit discussion of universals and the second and third questions mentioned above is found in III.28, 29 and 30.

Firstly at III.28 we discover that a singular is a numerically distinct thing (res discrete numero), the term being equivalent to 'unum', 'ens' 'aliquid' etc. Now since a form is a singular, it follows by the remarks at III.28, 14 and 37-39 that although numerically distinct there are no substantial or accidental differences between forms and for that matter no similarity either. It is these singulars, rather, which are the cause of the agreement and disagreement of subjects. A singular such as the whiteness of a particular white thing is what permits it to be taken together with another white thing as white, both subjects manifesting the substantial effects of whiteness.

If you take enough of these singular forms, however, there will be no other subjects which manifest the substantial effect in question. The

result of such a complete set of forms is an individual which is itself a singular form. Thus at III. 28:

Est itaque individuum forma collecta ex plenitudine
substantialium et accidentalium proprietatum unius
et eiusdem subiecti, quia nichil secundum plenitudinem
suarum proprietatem alii vel alii<s> conformari potest

'Conformari' here should recall John of Salisbury's remark quoted above in footnote 2.

We are not told anything very much about the completeness (plenitudo) of the forms making up an individual and it is one of the primitive terms of our author's theory. Obviously the substantial forms required to make a subject a man will not be enough to individuate him unless the definition is read as only requiring no actual agreement and there is only one man in existence. On the other hand, however, if all possible agreement is excluded it seems that an unlimited number of forms is required to individuate unless a finite number of forms suffices because the human species is finite i.e. there are only a finite number of men possible, the *Compendium* tells us nothing here. Another problem which suggests itself is that the definition needs some precision, since if spatial and temporal location are accidents, then they will suffice to individuate though not, for example, to constitute an individual man.

Given this account of an individual or, better, of an individual form, the *Compendium* moves easily to the definition of a personal property - an expression apparently first coined by Gilbert. It is, of course following Boethius, an individual nature of (a) rational substance. The reader should note that much of the discussion in III.28 is almost direct quotation from Gilbert [39].

III. 29 is devoted to universals. After the by now familiar division of things into two kinds we are introduced to their interdependence:

Sicut ergo omne, quod subest, causam existendi assumit ab eo
quod ei inest, eodem modo omne quod inest causam existendi
assumit ab eo quod est suus effectus.

The relationship of subsistent to subsistence is thus two-fold, the subsistent participates in its forms and the forms have an effect in the

---

39. See *Expositio in Contra Eutychen et Nestorum*, III.4-6, Haring ed. p. 272; PL 64 1371D

subject. As we have seen a complete set of forms is required to constitute an individual. Any subset of this plenitude will, according to our author, have an effect similar to an effect in another (possible ?) subject. Similarity like completeness is primitive in this theory.

Thus, for example, Socrates' whiteness is the cause of his being white and at the same time of his being the same colour as some other thing. The universal Whiteness is just the collection of all whitenesses, each causing its subject to be white. In the end all the weight of the theory of universals is rests upon similarity:

Sicut enim homines colliguntur in unum populum
quia eodem iure vivunt, et milites sub uno duce
militantes exercitus, sic singularia sunt unum
universale ratione suorum effectum simul collecta.

Unless, however, something is done to explicate similarity further it seems that as with all resemblance theories, except perhaps that which holds it to be conventional, we have simply replaced one obscure notion with another. For the problem of universals surely arises out of a concern to say how it is that things may be collected together as similar.

Our last question concerned the way in which a genus related to its species. III.29 gives an account of differentia though not in very great detail. A differentia is simply a singular form which occurs with (adiacens) a principle substantial form and presumably there are only two such forms possible for a given substantial form. These two singulars we learn from III.32 constitute a composite form. Thus we get Socrates' humanity as a composite and yet singular form obtained by a succession of differentia in conjunction (adiacentia) with substance or more accurately with the singular form whose effect is 'Socrates' substance.

Each of the conjunctions of differentia and principle predicatum results in a singular composite form, an essence predicable of, say, Socrates. In addition to this composite form, which is his humanity, Socrates comes with a series of simple accidental forms (i.e. forms whose occurrence does not require the occurrence of another form as genus [40]).

Ignoring properties, for which see II.29, and relations which are

barely mentioned, the resulting picture is as follows:

The individual form of Socrates consists of a plurality of substantial forms or essences constituting one composite singular form, his humanity. With this there are composed a number of simple accidental forms, presumably at least one from each of the nine non-substantial predicaments. Each form is a numerically distinct thing and yet they do not differ in any way nor for that matter are they in any way similar. The resulting individual form is the personal property of the singular subsistent subject Socrates.

Part IV: Problems of Semantics.

Part IV of the Compendium deals with the significata of propositions and contains some of the more obscure discussions in the text. If we treat them here only briefly, it is not because of their lack of interest but rather because we are not confident that we have understood the intention of the writer.

Most difficult is the doctrine of the true (verum) and the false (falsum) as opposed to truth (veritas) and falsity (falsitas) developed in IV.1. This section should be read in conjunction with Ars Meliduna Part IV where the same questions are discussed.

The claim in IV.1 seems to be that the word 'true' when used properly picks out a thing (aliquid) and that there is a derivative use in which we may say correctly 'X is true' where 'X' is not a thing but rather, for example a proposition [41]. The thing that is properly designated 'true', the true, is a composition of a form into a subject. We have already seen, and the point is repeated again here, that in any composition of subsistences into a subsistent each subsistence is accompanied by truth (veritas). Thus the composition is a true composition, just as it is one composition. The difficulty with this would seem to be that it introduces another sort of thing into the ontology since, as we saw 'aliquid' is

---

41. See I. 13.

equivalent to 'res discrete numero'. In addition to to the subsistent Socrates and the singular form humanity which makes him a man, there seems now to be the true composition 'Socrates being a man' (Socratem esse hominem). The problem parallels the familiar one of the ontological status of facts.

Expressing the issue in terms of facts may make it a little easier to see the point here. Our author is claiming in these terms that everything true is a fact. That is, ignoring modal facts, an actual composition [42]. This commits him, as he acknowledges, to all facts being positive and so to all truths being positive as he is not prepared to admit infinite forms. Socrates is made a man by his humanity but there is no form of non-assineity which prevents him being an ass [43]. Opposed to truth is falsity as privation is to habit, as division to composition i.e. as nothing opposed to something [44].:

[*] Sed cum veritas et falsitas sunt opposita, ut privatio et habitus, et omnis veritas sit habitus id est compositio, cum privatio nulla sit falsitas, sit divisio forme a subiecto, falsitas sive falsum non est aliquid at cuilibet compositioni, que est veritas sua divisio, que est falsitas, est opposita.

A grave difficulty follows very quickly for this account of truth and falsity. For if all that is true is a composition and all that is false is a division how are we to account for the truth of negative propositions such as 'Socrates is not an ass' and the falsity of affirmatives such as 'Socrates is an ass'. Our author thinks he has an answer but it is not clear, to me at least, what it is. It may amount to no more than the claim discussed above from II. 12-13. saying, for example, that a negative proposition signifies its positive content and that it is not true. But then much more needs to be said about signification and in what way

---

42. Modal facts, in the form of necessities are considered at IV.4 in terms of the possibility or not of a composition being dissolved by a natural cause. This will hardly do as an analysis since it takes us around a very small circle. the discussion there is interesting in that it suggests that a reason for believing the thesis that nothing follows from the false is that the false is nothing and something (i.e. the true) cannot follow from nothing.

43. On this problem see Abaelard, *Dialectica*, p. 284.24-285.2.

44. On privation an habit see III.27. The habit mentioned here is perhaps intended in the same way as that used by Gilbert to constitute the union of id quod est and id quo est. See N. M. Haring, 'The Case of Gilbert de la Poiree Bishop of Poitiers (1142-1154)', *Mediaeval Studies* 13 (1951), Part I. [*This text has been emended by the editors. See p. 64, lines 71-76]

replacing 'not' by 'false' solves the problem. How, we need to know, is it signified that a composition is false i.e. a division.

We learn in IV.3 that an enuntiabile (enuntiabile) for our author is just what may be enuntiated in a proposition i.e. a composition, it is the dictum of a (possible) proposition, where 'proposition' is understood throughout as referring to propositional tokens [45]. Thus as a substance changes and one composition gives way to another in the succession of accidental forms so the enuntiable and, derivatively, the proposition passes from truth to falsity. Furthermore when a subject substance ceases to exist so do enuntiabilia, i.e. there is no longer a possibility of saying anything about that subject. But of course we do use propositions with the names of non-existents as their grammatical subjects. An example is given in IV.7: 'Cesar homo est'. To account for this our author returns to the demand that in every categorical proposition something is said about some thing or things (fit sermo de aliquo de aliquibus). In such a case, he claims you will be able to find something on account of which an enuntiable is true and that this is the proper way to understand 'de'.

The rest of Part IV repeats for enuntiabilia many of the results obtained in Part II for propositions.

Appendix.

In the Appendix to the Compendium some issues are dealt with more clearly than the main body of the text. In particular the question of the three different sorts of predicable and the corresponding properties.

The division of predicabilia into natural, moral and rational is supported both by Aristotle and Boethius and in the Appendix we find an especially interesting classification of ethical terms. The major project here is to organize both ethical and rational predicates into divisions corresponding to that of the ten categories of natural predicates given by Aristotle.

---

45. See *Ars Meliduna* Part IV cap.1-7 esp. cap.1 p^o358.

The most interesting discussion provides us with an account of logic and a certain amount of epistemology. Following Gilbert our author analyses the various forms reasoning may take. Sometimes the mind has to deal with forms concreted into subsistents and for them concrete names are devised. Sometimes it considers these forms abstracted from their subjects, devising for them abstract names - the forms abstracted, note, remain singular. Finally, and most importantly for logic, there is a power in the mind to compare these abstracted forms both in their relation to one another and to their subjects:

...quandoque non abstrahit sed abstracta inter se confert
et quid unaquaeque sit habita collatione considerat...
Quo igitur albedo sit accidens et homo species et substantia
subiectum et hoc proprium et illud differentia, sunt
et dicuntur a logicis rationes. [pp.74-75]

In closing we should note that it is very suggestive that these rationes as the ways in which natural forms are in a subject or relate to one another may, according to our author also be designated as loci generales. The procedure he suggests will generate a list of such loci and the ones which he gives, as noted above, provide a shorter list than the full series derived from Boethius. I would venture that just such ideas lie behind the shorter lists and it is no coincidence that these correspond closely to the standard classification of predicabilia from Porphyry.

Conclusion

The *Compendium Logicae* is a complicated and very wide ranging text. The discussion is not in general as sophisticated as that found in the *Ars Meliduna*, avoiding the controversy characteristic of that work. However, it is comparable with it in many ways. It provides a very considerable addition to our stock of knowledge on logic in the middle of the Twelfth Century and demands that we acknowledge a tradition deriving from Gilbert of Poitiers. Hopefully we will now be able to trace his influence further.

<COMPENDIUM LOGICE PORRETANUM>

<Quo>niam nostre integritas doctrine in duobus consistit, in perceptione significantium et inquisitione significatorum; significantium vero alia sunt termini, alia propositiones; significatorum alia sunt significata terminorum, alia propositionum; de his compendiose ac diligenter dicere temptemus.

Dicendorum hic erit ordo:

- I* primo de terminis,
- II* secundo de propositionibus,
- 10 *III* tertio de significatis terminorum,
- IV* quarto de significatis propositionum.

Sed quia tam termini quam propositiones sunt voces, de voce primo agendum:

- I.1.* Omnis vox est corpus.
- 15 *I.2.* Plures voces sunt unus terminus.
- I.3.* Plures dictiones sunt unum nomen.
- I.4.* Eadem dictio est plura nomina.
- I.5.* Eadem dictio est nomen et verbum.
- I.6.* Solus terminus ad naturalem facultatem pertinens est predicamentum.
- 20 *I.7.* Solum nomen est subiectus terminus, solum verbum est predicatus terminus.
- I.8.* Omne nomen significat duo.
- I.9.* Nullum pronomen primitivum est predicatus terminus.
- 25 *I.10.* Omne nomen equivocum una sui prolatione unum solum significat.
- I.11.* Nichil est quod significatur nomine tantum communi.
- I.12.* Nichil est quod predicatur termino tantum communi.
- I.13.* Non singulum incomplexorum aut significat substantiam aut qualitatem aut aliquod aliorum.
- 30 *I.14.* Omnis terminus complexus per disiunctionem cuius altera pars alicui convenit, altera nulli, par est parti alicui convenienti, nisi unum intelligatur affirmative, alterum negative.
- I.15.* Omnis terminus complexus per disiunctionem utraque suarum "partium" alicui quod sit conveniente communior[um] est utraque suarum partium.
- 35

4 significatorum: -tarum *O.* 7 hic: his *O.* 28 singulum: -i *O.* *Cf.*
Arist.Cat.4,1b25sq. 33 utraque: utq[ue] *O.*

- I.16. Omne nomen adiectivum, sive iungatur cum 'est' vel cum 'fuit' vel cum 'erit', positum ex parte subiecti pertinere habet ad presens tempus, ex parte predicati non habet.
- I.17. Omne nomen sumptum et principale idem significant.
- 40 I.18. Omne finitum et infinitum idem significant.
- I.21. Omne activum et passivum idem significant.
- I.22. Omne verbum et quodlibet eius participium et nomen verbale idem significant.
- I.23. 'Sum' nullum universale significat nec 'voco' nec 'unum'.
- 45 I.20. Demonstratio cum [pro]nomine fungitur loco proprii.
- I.19. Omne <nomen> substantivum universaliter sumptum cum 'est' pertinet ad res presentis temporis, cum 'fuit' ad res preteriti et presentis, cum 'erit' ad res futuri et presentis. [Nulla oratio significat universale].
- 50 (I.1). Hec est ratio dicendi vocem esse corpus. Hoc nomen 'vox' tres habet acceptiones, quarum una est naturalis aptitudo formandi vocem secundum quod dicitur 'vox mulieris est clara vel obscura', id est aptitudo formandi vocem clare vel obscure; at sic nulla dictio vox est. Secunda: vox dicitur ipsum audibile, id est sonus, qui scilicet fit ex percussione in aere; secundum quod dicitur quolibet dictio esse vox. At hic sonus nec aer est neque percussio, sed ex collisione solidi ad aerem vel ad solidum nascitur. Hic autem materia est dictionis. Nam ex hac voce 'homo' quasi materia et impositione quasi forma factum est quod hoc nomen 'homo' est nomen; ante impositionem quidem potuit esse vox, nomen minime. Tertia est quod aer ictus est vox et sic corpus. Sed illud nomen non est, sed nominis materia - non ex qua, sed qua fit ipsa vox. Quia ergo absque aere vox esse non potest sive ex solidi ad ipsum collisione, auctores principales cause adherentes precipue vocem esse corpus asserunt, utpote aerem ictum. Non solum enim vox formatur in aere, sed ab eadem aer i[n]formatur et eo mediante ad auditum usque pervenit[ur]. Hec autem causa est sufficiens cur vox aer ictus dicatur, cum imbecilliori Plato adherens esse vocem dixerit esse aeris plagam. At tamen [de] ea[dem] ratione qua vocem esse corpus asseris, eadem omne[m] sonum corpus esse confiteri teneris.

37 pertinere: ponere O. 38 parte: p^{to} (=predicato) O, ut videtur.
 39 principale: p^o principale O. 46 est: non est O a.c. 58 impositione:
 quidem add. et del. O. 61 ex: est O. fit: vel sit O. 63 principales: (li
 O p.c.) cause: ord. inv. O. precipue: an potiori scribendum?

70 (I.2) Ratio quare dicatur plures voces esse unum terminum, scilicet unum nomen vel unum verbum. Cum autem aliquod vocabulum sit inventum ad significandam rem, que pluribus significatur modis, - scilicet ut est vel ut eius aliquid est vel ut ei aliquid confertur vel aufertur -, necesse est ut pro varietate modorum fuerit varietas vocum. Inde est quod hoc
 75 nomen 'Plato' Platoni impositum alia voce significat eum ut est, alia ut eius aliquid est et sic deinceps. Id inde cautum est, ut nominis principii identitate principalis eadem esse notetur significatio, terminationum vero variatione[m] perpendatur consignificationum variatio. Inde est quod iste [est] voces 'Plato', 'Platonis', 'Platoni' sunt unum nomen et unus
 80 terminus, id est unius impositionis. Sic accipe de aliis nominibus et verbis.

(I.3) At cum adiectivum nomen sit inventum ad significandum communem qualitatem rei masculini sexus et feminini et neutri, ad discernendam ambiguitatem in alia terminatione convenit rei huius sexus, in alia rei
 85 illius. Inde est quod hee dictiones 'albus' 'alba', '-bum' dicantur esse unum nomen adiectivum. Ne mireris quod dicitur "hee dictiones". Nam 'cum' quolibet illarum vocum idem dicat[ur] quod alia et eodem modo ut dicuntur plures voces, sic et plures dictiones. Nam cum vox aliquid dicendi instrumentalis sit dictio, si 'albus', '-ba', '-bum' sint plures
 90 voces idem dicendi instrumentales, [non mirum - rationalis coniunctio] et <unum> nomen erunt et plures dictiones - non a pluralitate dictorum sed instrumentorum dictionalium, sicut plures sunt nominativi non a pluralitate nominatorum, sed a pluralitate eiusdem nominati significantium, unum tamen nomen ab unione impositionis existentium.

95 (I.4-5) Ratio quare dicatur eadem dictio esse duo nomina vel nomen et verbum. Cum uni dictio una imponeretur prius, casu sive ex consulto eadem alii rei sive proprietati imponebatur. Inde est quod eadem vox que est nomen patris est nomen filii, ex consulto, ut hec vox 'Scipio';

73 confertur: con- aut ex correctura natum aut expunctum esse videtur.
 aufertur: aliter O. Cf. *Prisc. Inst.* 5.13.73, *GL II*.186. 76 id-cautum:
locus fortasse corruptus. cautum: *lectio incerta.* 78 variatione:
sic fortasse O p.c. 87 cum: est O. 88 cum: est O.
 90 non-coniunctio: *praecedat in O signum cui alterum correspondens non invenimus. Quae hoc loco excidimus infra locavimus.* 96 uni dictio
 una: una dictio uni *malimus.* 98 Scipio: *Serio O.*

00 vel casu, ut hec vox 'leo', que est nomen appellativum, instituta est
 ut sit proprium, et sic duo nomina. Item hec vox 'canis', cum sit im-
 posita latrabili, casu accidit ut esset secunda persona huius verbi 'ca-
 no'. Inde est quod eadem vox et est nomen et est verbum. <*** "non mi-
 rum accentum vel ordinationem differentiam facere in prepositionibus et
 5 adverbiiis, quamvis easdem habeant sillabas, cum hoc in aliis quoque par-
 tibus inveniatur, ut 'pone' verbum et adverbium sive prepositio accentu
 discernitur; similiter 'verum' coniunctio et nomen, 'sine' prepositio et
 verbum: 'ergo' causalis et rationalis coniunctio">

(I.6) Ratio quare dicatur omnis et solus terminus ad naturalem fa-
 cultatem pertinens /18rB/ esse predicamentum. Hic distinguendum est
 10 inter predicatum et predicamentum qua differentia inter vestitum et vesti-
 mentum. Predicamentum est instrumentum predicandi, predicatum proprietas
 qua subiectum declaratur. Sed cum subiectum predicari deberet dici pre-
 dicamento sibi reddito, ipsa proprietas predicari dicitur. At cum tria
 genera sint proprietatum, ut in sequentibus liquebit, sola illa proprie-
 15 tas, que ad naturalem pertinet facultatem, quia ipsa inheret subiecto et
 ipsum facit aliquid vel alicuiusmodi, ipsa predicabile dicitur quia apta
 declarare subiectum. Dicitur etiam predicatum causa predicta. Omnis
 vero terminus et solus huiusmodi proprietatem significans predicamentum
 dicitur ab eius significatione. Ad naturalem vero facultatem dicitur
 20 pertinere a significati denominatione. Sicut autem inter ornatum et
 ornamentum distinguimus, sic[ut] inter predicatum et predicamentum, --
 significatum dicentes predicatum, significans vero predicamentum.

Nota non solum terminum dici predicamentum, sed vel predicabile vel
 ipsum universale. Per improprietatem dicitur etiam predicamentum col-
 25 lectio terminorum idem genus universalium seu singularium significantium,
 ut collectio horum terminorum: 'substantia', 'corpus', 'animal', 'homo',
 'Plato', et similium. Dicitur etiam predicamentum per ampliorem im-
 proprietatem collectio universalium eundem modum predicandi habentium,
 ut Bo<etius> notavit in Commento Super Predicamenta his verbis: "In-

00 duo: ^o O. 2 ***: Unde Priscianus *vel sim. scribas; nam quae sequun-*
tur "non-coniunctio" (a nobis hic posita, in O vero supra) ex Prisc. Inst.
14.4.41, GL III.47, sumpta sunt. 2 non: nec *Prisc.* 3 prepositio-
 nibus: propositionibus O. 6 discernitur *Prisc.*: dicuntur O.
 sine *Prisc.*: inde O. 10 qua: que O. 13 sibi: est O. reddito:
 eredito *vel* credito O; fort. addito *scribendum.* 21 distinguimus:
 -itur O. 29 Cf. *Boeth.Cat., PL 64:161A.*

30 tentio est Aristotelis in hoc opere de decem predicamentis tractare,
id est de decem primis vocibus decem prima rerum genera significanti-
bus" etc.

(I.7) Ratio cur solum nomen dicatur subiectus terminus, verbum
vero solum predicatus terminus. In humana locutione duo considerantur,
35 scilicet id de quo est sermo et id quod de ipso dicitur. Nomen vero in-
ventum est ad significandum id de quo fit sermo, id est subiectum; verbum
ad id quod de subiecto dicitur, id est predicatum. Itaque solum nomen
significati proprietate et officii sui congruitate est subiectus [vero]
terminus proprie, verbum vero predicatus; licet alterum in alterius im-
40 proprie illabatur, sed non sine causa, officium.

(I.8) Ratio cur omne nomen dicitur significare duo. Nomen enim a-
lii est impositum, scilicet substantie, et ex alio, scilicet ex proprie-
tate, et propter aliud, id est propter intellectum constituendum. Unde
cum nomen significet ex inventione substantiam, circa quam qualitatem
45 determinet, et utrumque intellectui supponat, eque proprie substantiam
sicut qualitatem dicitur significare. Non tamen omne equivocum: equivo-
catio enim non consistit in diverso genere significandi, sed in diversa
significatione eiusdem generis.

Ne mireris per conceptionem nomen dici duo significare, †licet
50 hoc alterius *** et alterius isdem hic est mos loquendi auctorum†, et
'significare' largam habet ibi acceptionem, id est dare illa ex institu-
tione intelligi, ut 'album' videtur simul notare rem affectam albedine
et afficientem albedine<m>.

(I.9) At cum pronomen primitivum significatione<m> substantie sibi
55 a nomine detineat, qualitatis vero significatione careat, ut sit sub-
iectus terminus a nominis officio et a significati dono sibi contrahit.
At idem carentia significande proprietatis a loco et officio predicati
termini excludit, ut quedam nomina proprietatem a subiecto privantia,
ut 'nichil [nichil], null[i]us' et similia. Nil enim ostenditur com-
60 pactum cum dicitur 'ego sum ego' vel 'Cesar nichil est'. At dices :

I.7-9, 33sq.: cf. Everardi *Dialogus* pp. 253-254 H.

30 tractare: tractatione O. 37 Itaque: *compendium ambiguum* O.
38 sui: sive O. congruitate vox fort. corrupta. 45 intellectui: in-
tellectum O. 49 conceptionem: an concretionem scribendum?
50 ***: spat. vac. V fere litt. O. 54 primitivum: vel preteritum O.

"Substantia pronomine predicatur." - Non! Nam sola proprietas est predicabile.

(I.10) Ratio cur omne nomen equivocum una sui prolatione unum solum significet. Animadvertite, cum quis hoc nomine 'canis' intellectum
 65 de latrabili constituere intendat, illud proprietate sui subicit tantum, ne, si proprietatem marini eidem adnectat, monstruosum quid concipiat. At si hec duo duabus eorum proprietatibus simul uno nomine quis alicuius intellectui subicere conetur, dum animus auditoris uni adherebit, reliquum elabetur. Nec forte possibile est animum audientis tam di-
 70 versa suis proprietatibus connectere, nedum sui proferentis voce <m> significare.

(I.11) Ratio cur dicatur nichil esse quod significetur nomine communi et appellativo. Nominum aliud proprium, aliud commune. Proprium vero est inventum ut hoc aliquid significet: commune vero ut quale [ali-]
 75 quid, sed videtur hoc aliquid significare propter appellationis figuram, nam singulariter significat ut proprium. Sed quia nec substantia est nec proprietas substantie, cui impositum est nomen commune, -- sic enim esset nomen proprium --, ideo dicitur nichil esse quod significet. Quippe hoc nomen 'homo' quid est cui sit impositum? Plato-ne an proprietas
 80 aliqua que insit Platoni? Non! <Nam> similiter diceretur de Socrate.

Sed ne quem moveat communis appropriatio nominis, ut 'Rex', 'Episcopus', 'Apostolus'; hoc enim vi <u>sus fit.

(I.12) At speciem esse dices, que et significatur et predicatur nomine communi. Sed hoc no[me]n est aliquid esse. Nullum enim universale aliquid est. At cum nulla proprietas sit que ratione significati
 85 predicetur, et cum sola proprietas sit predicabile, dicitur nichil esse quod communi nomine predicatur sicut nichil est quod eo significetur.

(I.13) Ratio cur singulum incomplexum non significat. Dictum est quod solus terminus ad naturalem facultatem pertinens est predicamentum
 90 eo quod significet proprietatem ad naturalem facultatem pertinentem <***> inter que sola predicabilia reperiuntur substantiales proprietates, que substantie dicuntur, et quantitates et qualitates et cetera in decem predicamentis contenta. Cum multi sint termini incomplexi ad rationalem

---

68 intellectui: *vel* -um 0. 69 audientis: *pdientis* 0. 75 hoc aliquid - figuram: *cf. Arist. Cat. 5, 3b10-14.* 88 significat: *sc. substantiam aut qualitatem aut aliquod aliorum, ut dicit Aristoteles Cat. 4, 1b25sq.* 90 significet: *vel* -at 0. facultatem: *pertinentem (?) est predicamentum eo quod significet add. et exp. 0.* 91 ***: *Nam tria sunt genera proprietatum vel sim. desideramus.*

95 pertinentes facultatem, ut 'propositio', 'genus' et huiusmodi, quorum
nullus aliquam naturalem significet proprietatem, merito dicitur "non
singulum incomplexum etc."

(I.14) Ratio cur terminus complexus per disiunctionem, cuius altera
pars alicui, altera nulli convenit, alteri par sit. Nam cum hec complexi
pars alicui, altera nulli-nonne ergo cuicumque hec vel illa convenit,
00 et huic <pars> alicui conveniens, ut 'omnis homo vel *** est homo'?
In similibusque idem iudicium, nisi in complexo per disiunctionem con-
stantem ex affirmatione et negatione; ut 'omne, quod est vel non est,
est' non est verum, cum de aliquo sit verum ipsum fuisse et non esse,
vel cum aliquid erit et nondum sit. Nota hoc non esse †substantialem†
5 positione doctoris, sed rationis.

(I.15) Item complexus terminus per disiunctionem, cum utraque pars
alicui convenit, generalior est <utramvis sui> parte. Nam cum hec pars
alicui et illa alicui, hec vel illa alicui convenit, cum non illa; hec
vel illa alicui, cum non ista. Ergo complexus est generalior terminus
10 utroque incomplexo. Ut iste terminus 'homo vel asinus' communior est
quam iste terminus 'homo' vel iste terminus 'asinus'. Non enim omnis
homo vel asinus est homo vel est asinus. Sed nec ista positio derelicta
est tantum nobis a doctore, sed ab usus commendatione.

(I.16) Ratio cur dicatur "omne /18vA/ nomen adiectivum adiunctum ex
15 parte subiecti cum 'est' vel 'fuit' vel 'erit' habet pertinere <ad pre-
sens tempus,> ex parte predicati non." Adiectivum concretive significat
substantiam cum qualitate, id est substantiam proprietate affectam
esse ad modum fere participii. Quid est enim 'album currit' nisi 'affec-
tum albedine, velut albens, currit'? Nullo itaque existente albo, si
20 dixeris 'album currit', id est subiectum albedinis, nonne implicita est
nugatio? Implicas enim albedinem omni destructo albo. Nec forte ad-
mittit huiusmodi locutionem grammaticae preceptio: 'album fuit subiectum

---

*I.16, 14sqq: hanc positionem impugnat auctor Artis Melidunae, cod. Oxon.
Digb. 174: 217vB (cf. L.M. de Rijk, Logica Modernorum II.1: 302).*

I.16, 16sq.: cf. Everardi Dialogus p. 254 H.

---

98 hec: hoc O. 99 hec: non O. 00 ***: spat. vac. V fere litt. O; cimera
vel nichil vel sim. desiderari videtur. 1 per disiunctionem: perdi( ) O.
7 utramvis sui: spat. vac. VI fere litt. O. 8 cum: an cui scribendum?
9 cum: an cui scribendum? 15 pertinere: ponere O. 21 nugatio:
nusero vel misero vel sim. O.

albedinis', '- fuit affectum albedine', '- fuit Cesar' vel '- erit Anti-christus'. Vel non convertitur: 'si album est, affectum albedine est' 25 vel 'subiectum albedinis'.

(I.17) Ratio cur dicatur idem significari <nomine sumpto> et princi-pali. Cum hoc nomen 'album' impositum sit alicui, id est rei, albo scilicet ex albedine est impositum. Significat ergo pro substantia rem cui inest, ut ita dicam, albedo; pro qualitate vero hoc universale Al- 30 bedo. Sed eidem universali fuit impositum hoc nomen 'albedo'. Nam 'cum' hoc nomen 'albedo' sit nomen appellativum albedinum, et eedem sint hoc universale Albedo, substantia est huius nominis idem universale. Sicut enim hoc universale predicatur de Socrate mediante singulari, cum dicitur 'Socrates' est albus', ita idem universale subicitur locutioni mediante 35 singulari, cum dicitur 'Albedo est in Socrate' (indefinita est enim propositio). Ergo qualitas huius nominis 'album' est substantia huius nominis [... cui opponitur - timeo] [... cui opponitur - passivo] 'albe-do'. Sic enim animadvertite in omni sumpto et principali. Qualitas vero huius nominis 'albedo' dicitur substantialis effectus albedinum, qui et 40 substantia forme dicitur. Sicut enim substantiali proprietate Socrates est id quod est ipse, et ea dicitur esse substantia Socratis ut humanitas, eodem modo facere album est effectus albedinis et eo albedo est id quod est. Ex eo enim quod albedo facit album, albedo est.

(I.18) Idem etiam significat nomen finitum et infinitum, 'homo', 45 'non-homo'. Quod enim 'homo' significat positive, 'non-homo' significat privative.

(I.19) Ratio cur dicatur nomen substantivum universaliter adiunctum cum 'est' pertinere ad res presentis temporis, cum 'fuit' ad res preteri-ti et presentis, cum 'erit' ad res presentis et futuri. Cum enim dicitur 50 'omnis homo est', universalitas est adcommoda temporis, et univocatio com-prehendit eos tantum qui sunt. Cum vero dicitur 'omnis homo erit', exten-ditur univocatio ab eis qui sunt ad eos qui erunt, ut sit sensus quod "omne id quod erit et est homo, erit", et est universalitas vaga. Sin

---

I.17, 27sq.: cf. *Everardi Dialogus* pp. 254-255 H.

---

26 nomine sumpto: spat. vac. VIII fere litt. O.

33 dicitur: albedo add. et exp. O. 37 ...cui₁-timeo transposuimus: vide infra. ...cui₂-passivo transposuimus; vide infra. 38 enim:

an etiam scribendum? et: lectio incerta. 39 substantialis: vel generalis O. 47 dicatur: d(r) O (quod plerumque dicitur sig-nificat).

50 universalitas: u( )tas O. 53 universalitas: u( )tas O.

autem cum 'fuit', 'omnis homo <fuit>', univocantur qui fuerunt et qui sunt.

55 Inde est quod, cum Cesar fuerit tantum niger, et quicumque homo est modo homo, sit et fuerit tantum albus, non conceditur: 'omnis homo fuit albus'. Sicut posito quod omne animal sit modo homo, et quodcumque est modo homo, fuerit homo, cum equi fuerint, non dicitur vere 'omne animal fuit rationale'.

60 (I.20) Ratio cur dicatur demonstrationem cum nomine substantivo fungi loco proprii. Cum enim pronomen demonstrativum certum significet suppositum, ex vi demonstrationis determinat ipsum imitatione accidentium. Nomen vero substantivum adiunctum substantialem determinat proprietatem. Cum ergo sic discrete significat suppositum accidentalibus et substantia-
65 libus <proprietatibus> determinatum, quid amplius proprium nomen posset efficere? Cum enim dicitur 'hic homo currit', non minus expresse significatur quam cum dicitur 'Socrates currit'. Unde Porfirius: "individuum ut Socrates, 'hic', 'hec', 'hoc'"

Sed queritur utrum eodem modo sit concedendum de adiectivo demonstrationi adiuncto, quod quidam nostrum concedunt, quidam non. Nam hoc dictum 'Socratem esse' erit verum, quando hoc 'hoc album esse' erit nugatorium. <Non ergo primum videtur antecedere ad postremum.>

(I.21-22) Ratio cur dicatur omne activum, et suum [cui opponitur - virtutibus carere.] [Non ergo-ad postremum] passivum idem significare
75 quomodo etiam participium suum et nomen verbale. Distinguendum est inter substantiam verbi et actionem vel passionem verbo significatam et persona<m> verbi. Ut enim dictum est, verbum fuit inventum ad significandum proprietatem, que proprietas substantia verbi dicitur. Sed, ut ait Aristoteles, "verbum significat compositione<m>, quam sine compositis
80 non est intelligere". Cum enim proprietas verbo significetur, verbum significat eam componi subiecto, immo efficere aliquid in subiecto, qui effectus proprietatis in subiecto actio dicitur. Sed ipsum subiectum, cui proprietas componitur, persona verbi dicitur.

Sed actio verbi triplex: Prima est effectus proprietatis in subiecto,

---

62 imitatione: vox suspecta; imitatio 0. accidentium: vel talium
0 supra lin. (i.e. vel 'accidentalium' legendum). 68 Porphyrius,
Intr. (Isagoge) 2.18. 72 non ergo - postremum: unde haec derivaverimus
infra videbis. 73-74 Cui opponitur - carere infra locavimus.
74 Non ergo - postremum supra condidimus. 76 verbo significatam:
verba significativa 0. 77 ut: cum 0. fuit: sit 0. 79 Arist. Intr.
3, 16b24-25. compositis: compositionis 0. 81 subiecto2: a qua
dicit Priscianus add. & del. 0 (cf. paullo infra). 84 Prima: ita 0.

85 a qua dicit Priscianus omne verbum significare actionem preter passivum.
 <Cui opponitur illa passio que est remotio proprietatis a subiecto, que
 significatur per hoc verbum 'pecco' - non enim dum dico 'pecco' ostendo
 michi proprietatem inesse, sed virtutibus carere.> Secunda actio dicitur
 actio genere, que est de predicamento actionis, secundum quod dicitur
 90 "Hoc verbum 'uro' significat actionem". <Cui opponitur passio genere,
 quam significat hoc verbum 'timeo'.> Tertia actio dicitur transitio.
 <Cui opponitur passio significata verbo passivo.> Cum enim verbum signi-
 ficet proprietatem inherere subiecto in respectu alterius subiecti, ille
 respectus sive collatio dicitur transitio. Unde verbum a significatione
 95 collationis huiusmodi dicitur collativum sive transitivum. Cui transi-
 tionem, id est actionem, opponitur passio a qua verbum dicitur passivum.
 Non enim a significatione proprietatis quam apponit, sed a significati-
 one susceptae collationis dicitur passivum.

Cum itaque hoc verbum 'uro' significet ustionem et illam apponit,
 00 ipsa eius substantia dicitur hac similitudinis ratione: nam sicut id quo
 res est rei substantia dicitur, sic proprietatis significatio substantia
 verbi dicitur, quia per eam verbum subsistit in usu. Ad eandem ergo
 proprietatem fuit inventum, immo inflexu <m> hoc passivum 'uror', quam
 significat 'uro', et forte idem verbum est cum activo (nam ab Aristotele
 5 casus verbi dicitur). Participium vero significatione <m> verbi retinet,
 unde etiam sui verbi habet questionem, ut 'urens'; ustionem enim sub-
 iecto apponit. Hoc autem <nomen> verbale, scilicet 'ustio', quid aliud
 significat quam ustionem, cum liqueat propter illam significandam esse
 inventum?

10 (I.23) Ratio cur dicatur nec universale nec singulare esse quod
 significatur hoc verbo 'sum' vel 'voco' vel hoc termino 'unum' vel 'ali-
 quid'. Cum tria sint genera predicabilium: substantialia, accidentalia,
 individua, tria quoque genera verborum sunt reperta ad hec significanda,
 scilicet adiectiva, substantiva, vocativa. Adiectivum enim, ut 'albeo'

I.23, 12sq. cf. Everardi Dialogus p. 253 H.

85 An Prisc. Inst. 8.2.7, GL II.373 ? 86-88 cui - carere huc traximus.
 unde? vide supra (p.9 ll. 73-74). 87 dico: dicitur O. 90-91 Cui -
 timeo: ex I.17 huc transtulimus; ante cui signum vel vox & habet O.
 92 Cui - passivo: ex I.17 huc transtulimus; ante cui & habet O.
 passio: vel potius passivo O. 6 questionem: qonē O; an compositionem
 vel constructionem scribendum? 13 hec: hoc O.

- 15 fuit repertum ad apponendum <accidentale ut> albedinem; substantivum, ut 'sum', ad apponendum substantiale ut humanitatem; vocativum, ut 'vocor', ad apponendum individuum sive personalem proprietatem sive propriam. Sed cum verbum adiectivum, ut 'albeo' significet commune accidens, ut albedinem, nec aliud possit apponere, est /18vB/ universale
- 20 quod significat hoc verbum ['albet'] 'albeo'. Sed cum nullum sit universale, ad quod apponendum, nedum ad significandum, sit inventum hoc verbum 'sum', - nam nec ad hoc universale Substantia, quia ipsum tantum <***> et significat et apponet; nec aliqua proprietas discreta vel singularis sit ad quam tantum apponendam vel significandam sit inventum,
- 25 - inde est quod nec universale nec singulare est quod significat hoc verbum 'sum'.

Sicut autem hoc fuit inventum ad appositionem substantie indeterminate et confuse, sic et hoc verbum 'vocor' ad appositionem proprie qualitatis fuit inventum indeterminate et significat confuse. Itaque nec est uni-

30 versale infra cuius ambitum claudatur huius vel istius significatio. Itaque sicut significatio huius vel istius non determinatur, sic nec definitur similitudine.

At cum 'ens' retineat significationem sui verbi, ut finitam habeat significationem, ad quod consequuntur et 'unum' et 'aliquid' et ad idem

35 convertatur. utrumque, confusionis patitur detrimentum, nec reperitur ad quod significandum aliquod eorum fuerit inventum, quod confirmat Aristoteles in Analeticis: "Non sunt sumenda pro mediis quaecumque de omnibus dicuntur."

---

23 significat et apponet: significat et apponet *O*, ut videtur.

25 hoc: h^o *O a.c.*, h^c *O p.c.* 27 inventum: individui *O* (*compendiose*).

28 confuse: consulere *O*. 36-38 *Arist. Apr. I 27, 43b36-37 & I 28, 44a20-21 (?)*

II

<Quon>iam sine propositionum notitia nulla est huius artis experientia, quid circa propositionem asseremus, via hec est compendiosa:

- II.1 Nulla oratio significat universale.
- 5 II.2 In qualibet propositione cathgorica fit sermo de aliquo vel de aliquibus.
- II.3 Nulla propositione de preterito vel futuro <vel falsa vel negativa> vel cuius nomen infinitum est predicatus vel nomen sumptum vel mathematicum vel rationale vel morale vel nomen materialiter positum <predicatur aliquid de aliquo.>
- 10 II.4 Nulla modali[de falsa vel negativa]predicatur aliquid de aliquo.
- II.5 Nulla de comparativo predicatur aliquid de aliquo..
- II.6 Eadem propositio est singularis et indefinita.
- II.7 In quadam singulari subicitur universale et in particulari vel
- 15 universalis subicitur singulare.
- II.8 In omni propositione in qua aliquid predicatur, predicatur singulare.
- II.9 Idem vel eiusmodi res subicitur in conversa et recta.
- II.10 In propositione que facit modalem sillogismum non agitur de dicto.
- II.11 Quedam particularis propositio non habet contradictoriam.
- 20 II.12 Omnis affirmativa aliquid significat verum.
- II.13 Omnis negativa aliquid significat falsum.
- II.14 Omnis questio est dubia.
- II.15 Aliud querit questio et de alio fit.
- II.16 Omnis maxima vera est necessaria.
- 25 II.17 Omnis maxima confirmans argumentum tantum probabile est falsa propositio.
- II.18 Omnis propositio multiplex ex equivocatione vel ex amphibolia una sui prolatione unum solum significat.

De ypothetica:

- 30 II.19 Omnis argumentatio est ipothetica propositio.
- II.20 Non est argumentatio nisi ea probatur dubium.
- II.21 Nulla ypothetica habet contradictoriam.
- II.22 Omnis sillogismus constat ex duabus propositionibus tantum.

---

14 universale: universaliter *O a. c.*   particulari: -re *O.*

De ypotheticis copulativis:

- 35 *II.23* Omnis copulative vere utraque pars est vera.
- II.24* Omnis copulativa que fit inter part[icular]em et totum est vera, cathégorica vero soloecistica, nec etiam convenienter copulatur 'Quoddam grammaticum et musicum est Socrates' et in simili.
- II.25* Omnis illa est falsa in qua universaliter subicitur coniunctum cuius alteri tantum parti convenit predicatum.
- 40 *II.26* Ex nulla copulativa sequitur altera suarum partium, nullam sequuntur due contra<dicto>rie.

De disiunctis:

- II.27* Omnis disiuncta est vera cuius altera pars tantum est vera.
- 45 *II.28* Concedendum disiunctionem inter quoslibet terminos eiusdem rationis nisi unus significat partem et alter totum universale vel nisi si<n>t paria.
- II.29* Omnis disiuncta sequitur ad suarum partium utramque.
- II.30* Ad omnem disiunctam ex contradictoriis constantem sequitur disiuncta constans ex contradictoriis si aliqua pars antecedentis inferat aliquam partem consequentis.
- 50 *II.31* Ad complexum per disiunctionem ex terminis immediatis sequitur suum susceptibile et econverso.

De ypotheticis continuativis:

- 55 *II.32* Consecutio necessaria est inter paria et inter principale et denominativum et totum et partem, sed non econverso. At inter relativa non inter subiecta sed predicata.
- II.33* Non est consecutio necessaria inter partem universalem universaliter et totum universale universaliter nec econverso, sed ad partes sufficienter enumeratas sequitur totum universale universaliter.
- 60 *II.34* Necessaria est consequentia transposito antecedenti et consequenti coniunctione interposita.
- II.35* Nulla conversa sequitur ad suam rectam nisi in paribus terminis.
- II.36* <Non> omnis sillogistica complexio consequentiam facit.
- 65 *II.37* Ex nulla cathégorica sequitur ypothetica continuativa.
- II.38* Ex continuativa non sequitur cathégorica.
- II.39* Ad continuativam sequitur continuativa.

---

36 que: qui 0. 41-42 sequuntur: inequantur 0.

55 principale: participale 0. 57 subiecta: subst(anti)a 0.

(II.1) Ratio quare dicatur nulla<m> orationem singnificare uni-
 70 versale. Omnis terminus qui significat qualitatem, aut propriam aut com-
 munem. Sed quando aggrega<n>tur in oratione, non amittunt significationem,
 sed potius important in orationis iuvamen. Unde Priscianus "quod ex
 singulis dictionibus paratur sensibile quodammodo est elementum orationis
 perfecte." Inde est cum hoc nomen 'homo' et hoc nomen 'albus' constitu-
 ant orationem, utrumque suam retinet significationem. Sed cum, 'ut' ait
 75 Aristoteles, ex substantia et accidente nullum universale fiat vel ex
 pluribus accidentibus, manifestum hac oratione nullum universale signi-
 ficari; et de similibus simile.

(II.2) Ratio quare dicatur omni propositione cathgorica fieri
 sermonem de aliquo vel de aliquibus, et si <subiec>tus terminus sit nomen
 80 collectivum. Sed cum de singulari constet propositione ea determi<n>ate
 fieri sermonem de aliquo, de indefinita sic constet: Qui dicit 'homo cur-
 rit' enuntiat indeterminate de homine, sed quia non determinat illam in-
 finitatem collectione sed singularitate, inde dicitur agere de uno homi-
 ne; nam si diceret 'omnis homo currit', non singulariter de uno, sed de
 85 plurium quolibet, tamen in universali. At quia de homine Socrate, de
 aliquo, et sic de singulis, at non generaliter concludatur† cum omnis
 cathgorica proferatur ad enuntiandum, id est ad verum vel falsum dicen-
 dum, id est ad predicatum subiecto connectendum, <qualibet> cathgorica
 [non] affirmari vel negari aliquid ab aliquo vel aliquibus, absurdum
 90 esset negare.

Hoc etiam Aristoteles in Analecticis dicit: "Dico universalem que
 omni inesse aut nulli significat." At cum dicitur 'Populus currit' inde-
 finite agitur de populo, sed singulariter de uno. Sed quia unum in hac
 iu<n>ctura non est nota unitatis sed unionis, conceditur de aliquo non
 95 †partiando in† unitate sed unione, quod dici suggerit et figura vocis
 et singularitas appellationis, sed non de aliquo quod est vel non est.

(II.3) Ratio quare dicatur non omni predicativa aliquid predicari.
 Quod negativa predicetur quomodo attinet dicere, cum predicari sit sub-
 iectum vel subiecta declarari affectu et effectu proprietatis ad natura-
 00 lem facultatem pertinentis? Hic distinguendum /19rA/ genera predicabilium

71 important: *ig?* O. Priscianus: *Inst.* 17.1.3, GL II.108.

75 *Arist. Int.* c. 11 (?). 85 Socrate: so O (quo compendio quilibet casus vocis 'Socrates' significari potest. 88 qualibet: *spat. vac.* XI fere litt. O. 89 negari: negare O. 91 cf. *Arist. Apr.* I 1, 24a18. 94 iunctura: *pictura* O, ut vid. 95 partiando in: an participante scribendum? 98 quomodo: vel quo O (¶).

esse tria: aliud naturale, aliud [me]morale, aliud rationale. Cum sola
 proprietas sit predicabile et e converso, omne illud predicabile quod est
 in subiecto nature ministerio, immo *`ipsum`* est natura subiecti, scili-
 cet vel corporis vel spiritus, ad naturalem sive phisicam pertinet fa-
 cultatem, ut essentie subiectorum <et> quantitates et qualitates et relati-
 ones et cetera, scilicet ea que Aristoteles in decem clausit predicamen-
 tis. At termini, qui significant huiusmodi predicabilia, a significato-
 rum proprietate denomina<n>tur naturales, sed a terminis ipse propositio-
 nes, at a propositionibus ipse questiones dicuntur naturales. At ad ethi-
 cam pertinent predicabilia quecumque non natura sed hominis industria
 ascribuntur subiectis. Ad rationalem attinent facultatem predicabilia
 demonstrative discipline accomodata, ut hiis terminis 'genus', 'species'
 significata a quibus idem termini dicuntur rationales, a terminis propo-
 sitiones, a propositionibus questiones. Quod testatur Boetius in Topi-
 cis: Questionum alia a morali, alia <a> rationali, <alia> a naturali
 trahitur speculatione. Et iterum ab eadem predicabilium distinctione
 sumpta est divisio, quam ponit Aristoteles in Topicis in hunc modum:
 "Sunt autem tam propositionum quam problematum hec quidem phisica, hec
 vero etica, illa autem logica."

At scientie talium facultates dicuntur, vel quia nos facundos de
 talibus vel faciles et potentes ad considerationem talium reddunt.

At quia sola proprietas naturalis subiectum afficit et idem aliquid
 vel alicuiusmodi efficit, ut humanitas vel albedo, affirmatione suo
 predicato *** significata eleganti tamen suppositione habita,† sola de
 subiecto predicari dicitur. Oportet enim ut constet inherencia predica-
 ti ad subiectum in presenti †in affirmatione vera eiusdem explicatio† ad
 hoc, ut concedatur competens fieri proprietatis predicatio; quod quia non
 vides fieri in <pro>positionibus de preterito vel futuro, nec *`in`* fal-
 sis nec negativis nec ad moralem vel rationalem facultatem pertinentibus,
 vel in quibus predicatus est terminus transsumptus, vel in mathematicis,
 negamus in talibus predicari aliquid. Quid enim absurdius quam dicere

1 aliud¹⁻³: ad ... ad ... ad O. 5 subiectorum: *toria* O. 11 ad: ut O.
 12 demonstrative: *lectio incerta* O. 14-15 Boethius *Diff. Top. I*, PL
 64: 1180A. 15 Questionum: *questio non* O. 16 trahitur Boethius:
traditur O. 17 Arist. *Top. I* 14, 105b19-21. 20 facundos: *facendos* O.
 24 ***: *spat. vac. III fere litt.* O. 26 explicatio: *an explicativa*
scribendum? 30 terminus transsumptus: *nomen sumptum in catalogo the-*
seon, supra.

hanc speciem 'Homo' predicari de Antichristo vel de Cesare dicendo 'Cesar fuit homo', 'Antichristus erit homo', vel hanc speciem Asinus de te dicendo 'tu es asinus vel non est asinus', vel cursum de falso cum dicitur
 35 'falsus est currens'? In sequentibus de reliquis constabit.

(II.4) Item, nulla modalis aliquid predicatur de aliquo. Si enim hac modalis, que magis videtur, 'Socratem possibile est esse album' aliquid, utpote hoc universale Album, predicatur de Socrate, eadem ratione hoc universale Nigrum; itaque duo contraria, quod ars non admittit.
 40 Et nota: cum cathégorica propositio significat inherentiam vel divisionem (ea scilicet que est de inesse), modalis significat inherentie vel divisionis comitantiam; ut cum dicitur 'Socratem legere est verum' fit sermo de quodam eventu; non eo minus de Socrate [et] dicitur, <et> cum inhereat lectio Socrati et ideo sit compositio illa, veritas comitatur illam compositionem; et modus non determinat modalis predicatum sed cathégorice a
 45 qua descendit; et est 'sensus': 'Socratem legere est verum', "Socrati inest lectio et vere." Sic et omnis modalis est mathematica, quare nichil predicatur in ea.

(II.5) Similiter dicimus de propositione in qua agitur de comparisonem. Illa enim non fit ad attribuendam proprietatem subiecto sed ad conferendum subiectum alii, quod non est predicatio.

(II.6-8) Ratio cur eadem propositio dicitur singularis et indefinita. Nam cum aliqua dictio sit proprium nomen et appellat<i>o, propositio illa cuius subiectus terminus est illud nomen a continentia proprii nominis singularis dicitur, a continentia appellativi indefinita. Item cum nomen appellativum communem significet qualitatem et quasi eidem sit appropriatum (unde a Prisciano dicitur proprium nomen generis vel speciei incorporalis esse nomen appellativum), <si> ab officio supponendi substantiam et apponendi qualitatem transsumitur ad supponendum universale, ut de eo fiat sermo, singularis iudicatur propositio ut 'homo est species'. At in particulari ac universali subicitur singulare et nichil predicatur nisi singulare. At dictum est quod sola proprietas est predicabile et ideo singulare; <quare> cum aliquid predicatur aliqua propositione, singulare predicatur. Non tamen universale minus ibi
 60 predicatur. Nam cum <dicatur> 'Socrates est homo', ibi predicatur

---

33 hanc: hunc O.   37 est: ut O.   40 propositio: -ioni O a.c.
 43 eventus: lectio incerta O.   44 ideo: so(crates) O.   46 qua: que O.
 53 dictio: divisio (?) O.   57 Prisc. Inst. 17.5.35, GL III.130.
 60 iudicatur: indicatur O.

humanitas Socrati, non ratione significati sed propositi. Idem enim dicitur, ac si diceretur 'humanitas inest Socrati'. Et sicut species ibi predicatur [et] mediante humanitate, ita subicitur humanitatis subiectione ut 'quidam homo est Socrates', nam ibi de substantia fit sermo. Sed quia non intelligitur substantia nisi proprietate determinata, ideo et proprietas gratia subiecti dicitur subici, at quod ibi species subicitur debet singulari, etsi universalis sit propositio.

(II.9) Ratio quare dicatur idem subici in conversa et in recta.

Sciendum quod et subiectum proprietatis et subiecti proprietas dicitur subici; sed subiectum ut de quo fit sermo, proprietas ut quo fit sermo. Inde est <quod> cum dicitur 'quidam homo est animal' de eo quod est homo fit sermo, sed subiectione humanitatis. Sed cum dicitur 'quoddam animal est homo', ad idem sive ad eiusmodi dirigitur loquentis intentio subiectione anima[l]itatis. Sic in simili iudices.

(II.10) Ratio quare dicatur in propositione que facit modalem sillogismum non agi de dicto. Scias illam propositionem esse modalem in qua dictum alicuius propositionis predicatur determinatione modi. Sed ex precepto Aristotelis dicentis "esse et non esse tamquam subiecta, verum et falsum tamquam predicata", subiciendum est dictum, modus vero predicandus, ut dicatur 'Socratem legere est verum'. Itaque omnis modalis ratione subiectionis de substantia dicti erit singularis, ut 'omnem hominem esse animal est verum', sed et modalis in qua [et] modus premititur sive interponitur, ut 'necesse est omnem animam esse iustam' vel 'omnem animam necesse est esse iustam'. Sed cum modalium triplex sit species, prima qua subicitur dictum cathgorice ut 'animam esse iustam est necesse'; secunda qua scilicet agitur de enuntiabili, non appellati-
one dicti, ut 'necessarium est animam esse iustam'; tertia est qua agitur de re interpositione modi inter partes dicti ut 'animam necesse est esse iustam'. De hac tertia specie dicitur: cum descendat a cathgorica propositione eiusdem cum ea quantitatis dicitur esse; hec ergo sola admittitur ad sillogismum modalem constituendum, quia ea non agitur de dicto sed de eodem de quo cathgorica a qua descendit. Unde iste sillogismus est &complexionis que& 'o<m>nem animam necesse est esse substan-

76 quo: que O. 84 Arist. Int. 12, 22a8-10. 87 de substantia dubitanter scripsimus : deserit O, ut videtur. 99 que omnem: qonē (=questionem) O.

00 tiam, sed iste spiritus est anima, ergo hunc spiritum necesse est esse
substantiam; medius terminus est hic terminus 'anima', quod non esset
si diceretur ut 'omnem animam esse substantiam necesse est' vel 'necesse
est omnem animam esse substantiam'.

(II.11) Ratio quare dicatur 'quidam phenix non est animal', huic
5 particulari nullam contradictionem opponi, quoniam uno solo phenice exi-
stente soloecismus est 'omnis phenix est animal'; non enim plurium quod-
libet subest collecte universalitati sive distributioni; nec etiam con-
venienter dicitur 'non omnis phenix est' predicta de causa.

(II.12-13) Ratio quare dicatur omnem affirmativam aliquid signifi-
10 care verum, omnem negativam aliquid significare /19rB/ falsum, quod ma-
gister G. exprimit his verbis: "Omnis affirmativa spondet veritatem
compositionis predicati ad subiectum, omnis negatio spondet falsitatem
compositionis predicati ad subiectum". Affirmativa enim enuntiat tin-
nuando falsum, unde hec affirmativa 'Socrates est homo' Socratem esse
15 hominem significat affirmando verum; quod si est verum, <verum> enuntia-
bile significat verum: si vero falsum, falsum enuntiabile significat ve-
rum. Similiter negativa hec 'Socrates non est albus' quod significat
negando enuntiat, falsum itaque innuendo; unde si est falsum falsum enun-
tiabile significat falsum; si est verum, verum enuntiabile significat
20 falsum. Sicut enim circulus falsum signum dicitur, nisi vinum sit vena-
le, quod significat venale, et opinio sive fides falsa, nisi sit verum
quod quis opin[i]atur vel credit verum, et iudicium falsum, nisi verum
quod iudicat verum et similiter in falso, eodem modo affirmativa propo-
sitis est falsa, nisi sit verum quod significat verum, et negativa falsa
25 nisi sit falsum quod significat falsum.

(II.14-15) Ratio quare dicatur omnem questionem esse dubiam. Qui
enim querit, ut ait Boetius, in neutro est habitu nec omnino scit nec
omnino ignorat; itaque dubitat. Inde dicitur v[er]i nominis questionem
esse dubiam. Huiusmodi enim questio 'Utrum homo asinus?' imaginaria est -

---

II.12-13, 10-13: cf. Everardi *Dialogus* p. 285 H.

10 magister: ¶ (ex m archetypi ortum) O. 11 G.: i.e. Gilbertus.
12 falsitatem: salt( )tem O. 13-14 innuendo: abnuendo scribendum? an
lacuna ante innuendo statuenda? 14 hec: hic O. 15 affirmando: affe-
rendo O. 16 enuntiabile: erit O. 18-19 enuntiabile: erit O.
19 enuntiabile: en( ) O. 20 falsum¹: verum O. 22 iudicium: iudic( )
O. 23 iudicat: indicat O. 27 Boetius: ubi? 29 asinus: alb(us) O.

30 dices `ne` questione<m> esse Parisius utrum tu sis asinus? Imaginariarum
 questionum due sunt species: una est cuius utraque pars est ignota omnino,
 ut utrum astra sint paria an inparia; alia cuius pars manifeste tantum
 vera, altera manifeste falsa, ut utrum homo sit asinus nec ne. Sed aliud
 querit, quia inherentiam predicati ad subiectum, et de alio fit, scilicet
 35 de subiecto questionis.

(II.16-17) Ratio quare dicatur omnem maximam veram esse necessariam et omnem
 argument<um> tant<um> probabile confirmantem esse propositionem falsam.
 Circa quamlibet artem considerantur duo genera principiorum: elementa et
 princip[i]alia. Elementa sunt que primo rudibus proponuntur, quorum di-
 40 cuntur elementa quasi alimenta, vel artis elementa quasi elevamenta.
 Sunt autem principia que dicuntur principalia ut maxime propositiones,
 que sunt fundamentum artis et sustentamentum. Principalium vero aliud
 est evidens adeo ut huius (quod est additum demonstrationi) veritati
 cuiuslibet audientis animus sponte acquiescat et auditum probetur ut "si
 45 de equalibus equalia demas, que relinquentur equalia sunt"; huius veri-
 tas quia irrefragabilis, ideo necessaria. Aliud vero evidens videtur,
 sed quia famulatur probabilitati logices, in qua nichil attinet utrum
 sit verum vel falsum, dum veritatis teneat similitudinem, quandoque cadit
 a veritate. Est itaque maxima inde probabilium fidem `et` vir eius ***
 50 probabilius†. Sed falsitatis redarguitur in examine verarum propositio-
 num, ut "si id quod magis videtur inesse non inest nec id quod minus
 videtur inesse inest", †cum autem innotescit consequentie deesse neces-
 sitatem, sed tamen probabilitatis obtinere firmitatem†, ideo omnis maxima
 est necessaria propositio aut falsa.

55 (II.18) Ratio quare dicatur omne<m> <propositionem> multiplicem ex
 amphibolia vel equivocatione, cum plura significet, una sola sui prolati-
 one unum solum significare. Cum hec ex constructione varia, illa ex
 equivoci continentia significet plura, quia utens hac vel illa unum
 solum intendit dicere, nec si vellet †dicendo ut enuntiatione falsum†
 60 posset ut et mens et os in enuntiatione et veri et falsi usquequaque
 consonare<n>t, unum solum una sola prolatione ipsum enuntiare oportet,
 licet audiens propositionem utrumque significare intelligens ambigat

30 sis: scis *O a.c.* 36 esse: omnem *O, ut vid.* 37 argumentum tan-
 tum: argtat *O.* 40 quasi¹: quoque *O.* quasi²: quoque *O.* 42 prin-
 cipalium: pncipaliu *O.* 44 probetur: pro + spat. vac. *II fere litt. O;*
cf. Boethii Diff. Top. I, PL 64: 1181A-B. 48 sit: s *O.* cadit:
 eadem *O.* 49 vir eius: fort. ex veris orta. 52 autem: an enim scri-
 bendum? 53 omnis: est *O.* 54 dicendo: dñdo *O.*
 58 equivoci: eqvoč *O.* utens: fort. mens legendum.

cuius potius affirmationem prolator[e] intendat.

(II.19) Ratio quare dicatur omne<m> argumentationem esse ypotheticam
 65 propositionem. Nam ypotheticarum propositionum diverse sunt species:
 alia disiuncta, alia connexa; connexarum alia coniuncta, alia continua-
 tiva, alia temporalis, alia causalis, alia rationalis. Coniuncta est
 illa que fit ex duabus propositionibus coniu<n>ctis per copulativam con-
 iunctionem, aut ex duabus cathegoricis, ut 'Socrates loquitur et Socrates
 70 sedet', aut ex cathegorica et ypothetica ut 'Socrates currit et si currit
 movetur'; aut ex ypothetica et cathegorica ut 'si Socrates currit Socra-
 tes movetur et Socrates disputat'. Continuativa que proponitur per 'si'
 coniunctione<m>, ut 'si Socrates currit, movetur'. Sed quandoque fit huius-
 modi ypothetica ad naturalem comitantiam exprimendam, quandoque ad acci-
 75 dentalem; <ad naturalem> ut quando consequens intelligitur in antecedente
 et alterum est causa alterius; quandoque comitantia est accidentalis ut
 'si aliquid est album aliquid est albedo'. Sed ut de aliis omittam, rati-
 onalis ista est, cuius partes connectuntur rationali coniunctione, ut
 'Socrates est homo, ergo est animal', cuiusmodi propositio <est> sillo-
 80 gismus, immo omnis species argumentationis.

(II.20) Ratio quare dicatur non esse argumentationem qua non pro-
 betur dubium. Cum, ut premissum est, omnis questio sit dubia et collectio
 artificiosa inducitur ad probandam questionem, inducitur ad probandum
 dubium. Si vero inducit omnino ignotum vel confirmet prorsus certum,
 85 cum iam ceciderit ab officii proprietate, cadat necesse est et a pro-
 prietatis nomine. Sed de demonstratione ambigitur et obicitur. Sed in
 tractatu quidem non dilucidabitur.

(II.21) Ratio quare dicatur ypothetica<m> non habere contradictori-
 am. Primum quia Aristoteles ait affirmationem et negationem esse con-
 90 tradictionem; in solis enim cathegoricis contradictorias assignavit.
 Item cum dicitur 'non si Socrates est animal Socrates est homo', 'non'
 ibi positum, cum sit adverbium, oportet ut adiciatur verbo aut ibi posito
 aut subintellecto. Si posito, ergo verbo antecedentis vel consequentis,
 †scilicet ypothetica est intelligendum† 'si Socrates non est animal, est
 95 homo' vel 'si animal, non est homo'. At si verbo subintellecto, scili-

---

63 affirmationem: -ni O. 64 ypotheticam: veram O a.c. 72 si: hoc O.
 77 ista: vel illa O. 78 coniunctione: conclusione O. 87 quidem:
 que O. 89 Arist. Int. 6 17a33-34. 93 subintellecto: sub intellectu
 O. 94 scilicet - intelligendum: lacunam latere suspicamur. 96 aiunt:
 lectio incerta.

cet 'sequitur', ut aiunt, cum 'sequitur' non sit impersonale, non grammatice dicitur nisi addatur nominativus, ut sit sensus: "Non hoc sequitur, scilicet 'si Socrates est animal est homo'". At hec est categorica, 'non hoc sequitur', contradictoria huius 'hoc sequitur'. Relinquitur
 00 ergo quod nulla ypothetica habeat contradictoriam.

(II.22) Ratio quare dicatur sillogismum constare ex duabus propositionibus. Cum enim conclusio probetur sillogismo, oportet ut probans antecedit et probatum sequatur. Sed tantum due propositiones antecedunt conclusionem, ergo vel ille sunt sillogismus vel sillogismus probat partem
 5 sui, quod non videtur. Hoc etiam *** Aristoteles: "Omnis sillogismus constat ex duabus propositionibus et tribus terminis."

(II.23) Ratio quare dicatur omnis copulative vere utramque partem esse veram. Cum itaque copulativa nomen contrahat a copulando, suam habet veritatem a veritate copulatorum. Si ergo falsa copulet vel falsum vero,
 10 cadit a veritate non verum coniungendo vero; ad hoc enim ut sit vera oportet ut vera coniungat.

Assignanda est differentia inter ypotheticam copulativam et categoricam habentem copulatum predicatum vel subiectum vel utrumque. Si enim fiat coniunctio /19vA/ inter terminos tantum, est categorica; si
 15 inter propositiones, erit ypothetica. Ypothetica exigit esse duo verba vel iteratum cum coniunctione preposita utrique vel interposita diversis existentibus subiectis vel eodem repetito, ut 'et Socrates legit et Plato disputat' vel 'Socrates legit et idem disputat'. Categorica exigit idem subiectum et duo copulata, sive verba sive alia, ut 'Socrates legit et
 20 disputat' vel 'Socrates est grammaticus et musicus'.

(II.24) Reperitur autem in multis vera ypothetica, in quibus non categorica, ut 'Socrates est et manus Socratis est' est vera, 'Socrates et manus Socratis sunt' falsa, immo nugatoria. Sicut enim in propria qualitate Socratis comprehenditur quolibet proprietas Socratis, unde
 25 non grammatice dicitur 'Socrates albus', eodem modo in appellatione ipsius Socratis intelligitur quolibet pars. Unde si dicas 'Socrates et caput Socratis sunt', idem est ac si dicas 'caput Socratis et caput Socratis'. Item convenienter dicitur 'grammaticum est Socrates et musi-

II.24, 28sq.: cf. CIMA GL 38 (1981) 71.

1 sillogismum: -us 0. 2 probans: 15 0. 5 ***: spat. vac. V fere litt. 0; dicit vel sim. scripseris. Aristoteles: cf. Apr. I 25, 41b36-37 & 42a32-33. 10 vero: verum 0. enim: hic 0. 14 coniunctio: disiunctio 0. 15 exigit: -untur 0. 16 preposita: proposita 0. 25 albus: an animal scribd.?

cum est Socrates', sed non 'grammaticum et musicum est Socrates', non enim latine dicitur. Utrumque illorum adiectivorum ibi substantive tenetur. Idem ergo est dicere 'res alba et res nigra est Socrates'. Nec etiam convenienter dicitur 'quoddam grammaticum et musicum' nam 'quoddam' adiective ibi dicitur, 'grammaticum' adiective vel substantive. Si adiective, cum adiectiva tria non possunt copulari vel duo et unum substantivum, non conveniens est locutio. Si substantive ibi tenetur, cum unum adiectivum copuletur substantivo, non congruit; sed si substantivum, ut prius est soloecismus.

(II.25) Cum itaque duo termini copulantur in unum terminum, ut 'verum et falsum', si signum universale ei preponatur, collectio cum partitione extenditur ad totum subiectum. Inde quicquid 'ad' subiectum copulatur, ad hoc ut vera sit propositio debet toti subiecto convenire. Nam ut ait Aristoteles: Universaliter predicari est quando nichil est sumere subiecti de quo non dicatur predicatum. Ergo cum alteri tantum coniunctorum conveniat predicatum, falsa est huiusmodi propositio; ut hec non est vera 'omne verum et falsum sunt predicabilia'. Sed cum hec videantur attinere magis ad terminos quam ad propositiones cathedricas sive ypotheticas, tamen gratia copulationis inter copulativas disponuntur.

(II.26) Ratio quare dicatur ad nulla<m> copulativam sequi alteram suarum partium. Cum hec sit communis methodus tam consecutionis quam illationis, ut non nisi causa consequentis vel conclusionis pre<p>onatur consequenti vel conclusioni, quid est dicere 'si Socrates est homo et Secana currit Parisius, Socrates est animal'? At quid magis unum antecedentium copulatorum attinet ad consequens, cum tantum alterum sit causa? Ut 'utrum si Socrates est homo et Socrates est asinus, Socrates est homo', nonne 'Socrates est asinus' non causa ut causa preponatur? Non magis ad cathedricam habentem copulatum subiectum vel predicatum alterum copulatorum sequitur premissa de causa; non enim 'si Socrates est homo et asinus, Socrates est homo'. Sed in talibus videtur locus a toto in quantitate sed non est, sed hic [est] terminus 'et homo et asinus' vel 'homo et asinus' est inferius ad utrumque copulatorum - non subiectione sed quasi consecutione -, sicut complexum ex hiis per disiunctionem est superius ad utrumque, ut 'si homo est, homo vel asinus est'; nec est locus a toto in quantitate nisi ad universalem sequitur singularis ut 'si Apollo est verus in omnibus dictis suis, et in hoc' vel 'uterque duorum est homo,

36 unum: non O. 42 Aristoteles: *APr. I 1, 24b28-30*. 43 tantum: toti O. 55 preponatur: porat O. 65 videatur: vocatur O.

65 ergo et unus est homo'. Sed non est in premissis, licet videatur, ita: dicit enim magister: non est necessitas consequentie ubi est conflictus positionis et nature.

Sed videmur illis consentire qui negant repugnantiam. Dicunt hi[c] ad aliqua disparata in predicato sive subiecto copulata nihil sequi.

70 Negant enim aliquid sequi ad istam 'quidlibet est Socrates' vel 'Socrates est quidlibet', vel 'duo sunt Socrates' vel 'Socrates est duo', vel 'Socrates est unum et aliud' et 'unum et aliud est Socrates'. Nos vero non sic. Immo 'si quidlibet est Socrates, aliquid est Socrates' et 'si Socrates est duo, aliquid est duo' vel 'si est et unum et aliud, est utrumque duorum' et 'si est utrumque, est alterum' et 'si alterum est, hoc vel aliud', sed nondum hoc vel nondum aliud.

Qui huiusmodi non causas ut causas admittent, duas contradictorias ad eandem sequi concedere oportet, et eos sic: 'si Socrates est et Socrates et Plato, Socrates est Plato' et hoc est 'Plato non est Socrates; ergo si Socrates est et Socrates et Plato, non est Socrates', sed 'si est et Socrates et Plato, est Socrates'; ergo due contradictorie ad eandem. Sed hoc habet maxima artis: si due propositiones sint contradictorie et ad unam aliqua sequatur, ad contradictoriam sequentis sequitur contradictoria antecedentis, ut 'si Socrates est homo, Socrates est animal; ergo si non est animal, non est homo'. Itaque arte prima 'si musicum et litteratum e<s>t Socrates, musicum est Socrates; ergo si non est Socrates, nec est t..... nec Socrates't, quod non est verum. Inde ratio nostre veritatis confirmatum† habet quod ad nullam contradictorie sequuntur.

90 De ypotheticis disiunctis.

(II.27) Ratio quare dicantur ea que in [pro]positionibus nostris de disiunctis continentur.

Primo dividendum inter ypotheticam disiunctam et cathegoricam habentem disiunctum predicatum sive subiectum sive utrumque. Disiuncta ypothetica constat ex integris duabus propositionibus cathegoricis aut ypotheticis ut 'aut Socrates non est sanus aut Socrates non est eger'. Sed cathegorica habet unum solum terminum vel utrumque per 'vel' copula-

65 videatur: vocatur O.

66 Locum non invenimus. ubi: nisi O. 83 aliqua: vel alia O.

86 litteratum: t^m O. musicum: m. O. 87 t...: t. O.

88 nostre: t^m O. 94 disiunctum predicatum: disiunctus predicatus O.

tum, ut 'Socrates est sanus vel eger' aut 'Socrates vel est sanus vel eger'.

- 00 Dicendum est itaque quod quidam nullam terminorum disiunctionem, cum alterius significatio alicui convenit determinate, cui alterius non potest convenire, concedunt, ut 'animal est rationale vel irrationale'. Videtur enim consentire Boetius qui dicit: significat 'vel' 'aut', disiunctiva coniunctio, ea que disiungit simul esse non posse; ergo non potest dis-
- 5 iungere nisi ea que possunt inesse[i] sed non simul, ut 'sanum' et 'e-grum'. Item habet auctoritas non esse dicendum nivem esse albam vel nigram, cum tamen sit vel possit esse alba.

- Hic distinguendum quod disiunctiva coniunctio triplicem habet potestatem; quandoque enim tantum disiunctive, quandoque subdisiunctive, quando-
- 10 que elective <ponitur>. Disiunctive quando voces tantum coniungit, sensus vero disiungit. Unde si disiunctio fiat inter proprietates circa idem subiectum, ea fit vis disiunctionis ut ad predicationem unius fit remotio alterius. Si vero disiunctio fiat inter enuntiabilia, ad positionem unius sequitur destructio alterius. Ut ergo maxima<m> locum habeat: ex veritate
- 15 unius partis disiunctive perpenditur falsitas <alterius>. Itaque omnis disiuncte vere tantum altera pars est vera. Inde enim habet esse vera, quia disiungit verum a falso, quod suum est.

- (II.28) Ponitur vero subdisiunctive [aut] quando et voces et sensus coniungit, sed disiungi posse innuit, ut 'omne rationale vel irrationale est animal': potest nullum rationale esse animal et omne irrationale, et e converso.
- 20

<Ponitur vero elective quando sensus tantum coniungit, voces vero disiungit,> ut 'Alexander vel Paris rapuit Helenam', id est "sive mavis dicere 'Paris' sive 'Alexander'".

- 25 Itaque coniunctione in vi subdisiunctionis vel electionis <non posita> concedimus fieri disiunctionem inter quoslibet terminos eiusdem rationis <nisi sint paria vel nisi unus significet partem et alter totum universale.> Non enim conceditur 'Socrates est homo vel risibilis' nec 'Socrates est homo vel animal'.

---

2 concedunt: *vel* -it O. 3 Boetius: *potius Priscianus, Inst. 16.1.7.*
 3 significat: *¶¶¶* O. 4 que: *vel* qui O. 10-11 cf. *Prisc. Inst. 16.1.7.* 14 maxima<m>: *max* O. 16 vere: *due* O. 22-23 *supplementum exempli gratia posuimus.* 23 id est: *et* O. 25 non posita: *spat, vac.*
VI fere litt. O. 27-28 nisi - universale collato catalogo theseon (v. supra) addidimus.

30 (II.29). At quia verum est omnem disiunctivam veram esse necessariam
et ex positione unius sue partis sequitur remotio alterius, inde est quod
ipsa ad utramque suarum partium sequitur et cathgorica disiunctum habens
predicatum vel subiectum ad alterum disiunctum, ut sicut ad istam 'si So-
crates est homo, Socrates est homo vel Socrates est asinus' ita ad istam
35 'si Socrates est homo, Socrates est homo vel asinus'.

(II.30) Inde si aliqua disiunctiva constet ex duabus contradictori-
is, cum ipsa sequatur ad alteram suarum partium et ad illam partem aliquod
sit antecedens et ipsa /19vB/ [et ipsa] sequitur ad illud; sed qua ratione
illa ipsa sequitur ad illud, eadem ad contradictorie oppositum illius. In-
40 de est quod omnis disiunctiva constans ex duabus contradictoriis sequitur
ad disiunctivam constantem ex contradictoriis, si aliqua pars antecedentis
infert aliquam consequentis, ut 'si Socrates est homo vel non est homo, So-
crates est animal vel Socrates non est animal'. In cathgoricis similiter.

(II.31) At cum complexum per disiunctionem constans ex terminis sig-
45 nificantibus aliqua totum sufficienter dividenda vel circa susceptibile
immediata par sit ipsi toti vel susceptibili, ut 'quicquid est animal est
rationale vel irrationale' vel 'sanum vel egrum', consecutionem concedimus,
ut 'si aliquid est animal, ipsum est sanum vel egrum' vel 'rationale vel
irrationale'.

50 De ypotheticis continuativis:

Ratio quare dicantur ea que in positionibus nostris de continuativis
continentur.

(II.32) Cum paria dicantur esse ea que actu et natura simul habent
esse, ut existentia unius in aliquo subiecto non possit esse sine existen-
55 tia alterius in eodem, [h]ac si unum eorum non possit convenire alicui so-
li, reliquum non possit convenire uni soli - horum ergo quorum vides vel
indissociabilem vel indivisibilem circa eadem comitantiam, oportet conce-
das consecutionem esse necessariam tam inter subiecta quam inter predicata,
ut 'si homo est, risibile est' et 'si aliquid est homo, ipsum est risibile'
60 et e converso. Sed consignificationes terminorum vel ad<d>itiones necessita-
ti consequentie solent impedimento esse, ut hoc nomen 'equus' positum

---

30 disiunctivam: *vel* disiunctam O. 33-34 Socrates: *ca* O. 37 sequatur:
sequitur (*compendiose*) O. 38 sequitur: -atur O. 39 sequitur: -atur O.
40 duabus: duobus O. 41 si: *lectio incerta*. 50 continuativis: copu-
latis O. 60-61 necessitati: veritati O.

in discretione masculini sexus non parificatur huic nomini 'hinnibile', sed non eo minus species illa illi proprio: non enim si hinnibile est, equus est; sed si hoc proprium est, hec species est. Additio etiam est
 65 necessitati consecutionis impedimento, ut iste terminus 'aliquis homo' non parificatur huic termino 'animal risibile'; quod facit huius nominis 'aliquis' additio, in quo est sexus discretio.

Enim vero quoniam dictum est superius nomine principali et sumpto idem significari, ut 'album' et 'albedo', nec potest esse albedo et non effi-
 70 cere album, nec potest intelligi nedum esse album et non albedine affectum, - inde admittimus consecutionem in presenti tantum huiusmodi terminorum, utpote inter effectum et causam, tam inter subiecta[m] quam inter predica-
 ta, et probabilitatis et veritatis causa; ut 'si albedo est, album est' et econverso, et 'si aliquid est albedo, aliquid est album'. Cuius con-
 75 secutionis necessitatem impedit adiunctio quandoque: non enim 'si album quod fuit vel erit Socrates est, albedo est', cuius propositionis et tre-
 liquarum propositionibus adiu<n>ctarum† in sequentibus declarabitur iudi-
 cium. Predictam vero rationem qui non commendant, Boetium in Topicis audiant: "si quod iustum est bonum est, et iustitia bona est et econverso;"
 80 immo, quod maius: "si quod iuste est bene est, et iustitia bona est et econ-
 verso."

At quia non est totum integrale nisi ex partium aggregatione, non potest intelligi totum esse totum nisi intellecta positione partium; unde cum hoc genus Animal in specie dicatur esse, a toto integrali sumpta trans-
 85 sumptionis ratione, non minus dicitur 'si est homo est animal' quam 'si est domus est paries'. At sicut pars integralis potest esse toto destructo, sic genus specie interempta: unde sicut nec 'si animal est, homo est', sic nec 'si paries est, domus est'.

Accedit autem ad id quod relativa posita se ponunt et destructa se
 90 destruunt et unius esse pendet ex alterius esse; quorum consecutio magis erit necessaria quam eorum que est auctoritate Aristotelis confirmata. Non tamen eque libere admittitur consecutio inter subiecta sicut inter predicata; nam 'si aliquid est parens, aliquid est proles', termini tamen

---

68 quoniam: quandoque O. superius: I.17. 77 in sequentibus: ubi?
 78 in Topicis: cf. Boethii. Diff. Top. II, PL 64: 1192 C. 85 minus:
 verius O. 94 discretivi: descretivi O.

sexuum discretivi predicta de causa nobis sunt suspecti, non enim 'si pater est, filius est'.

(II.33) At quia genus potest predicari de omni suo contento aliquo universali quod fuit sua species de nullo predicante (nullo enim phenice vel asino existente non minus omne animal esset animal); at generis species de aliquo potest predicari universaliter vel de ea aliquid universaliter, licet idem non predicetur de genere universaliter (sicut enim nec 'si omne animal est, omnis phenix vel asinus est' sic nec 'si omnis homo est, omne animal est'); itaque non ad totum universale universaliter sequitur universalis pars universaliter nec e converso.

Sed cum inductionis firmitas habeatur in progressionem ab particularibus, id est ab inferioribus ad superius, si de singulis speciebus aliquid universaliter predicetur, et de ipso universali universaliter (nam universaliter predicari est quando nichil est sumere subiecti de quo non dicatur predicatum); ergo genus ad specierum sequitur enumerationem et hoc universaliter ut, 'si et omne rationale et omne irrationale currit, <omne animal currit.>'

(II.34) Sed dicimus a nobis concedi consequentiam in qua antecedens subiungitur consequenti ut 'aliquid est animal si aliquid est homo'. Notandum tamen huiusmodi propositionem duplex habere iudicium: categorice et hypothetice. Categorice ut si sit subiectus terminus 'aliquid', predicatus vero 'animal si aliquid est homo'; et hec est falsa, sed eius contradictoria est vera: 'nichil est animal si aliquid est homo'; unde ex huiusmodi in prima figura syllogizamus: 'nichil est animal si aliquid est homo; sed Socrates est aliquid; ergo non Socrates est animal si aliquid est homo'. At hypothetica est, si transpositio notetur et antecedens pro antecedenti et consequens pro consequenti iudicetur; huiusmodi a nobis pro hypothetica recipitur.

(II.35) Animadvertite cum dicitur 'si quidam homo est animal, quidam homo est homo' idem esse subiectum antecedentis et consequentis propositionis; ergo vis consecutionis est inter predicata scilicet antecedentis et consequentis; sed genus est predicatum antecedentis et species predicatum consequentis, ergo ad genus sequitur species; ergo si genus de aliquo, species de eodem. Quod quia auctoritas in contrarium tradit ut

---

96 contento: contempto 0. 97 predicante: vox suspecta.
 8 enumerationem: vel enuntiationem 0. 9 omne² lectio incerta.
 24 vis: w⁹ 0.

"Si genus removetur ab aliquo, species ab eodem" et "Si species de aliquo, genus de eodem", cum hec consequentia sit probabilior 'si quidam homo est animal, quidam homo est homo' quam 'si quidam homo est animal, quoddam animal est homo', nec hanc nec illam nec huiusmodi conversam recipimus aliquam, nisi sit in paribus proposita terminis. Sed Aristoteles <videtur> contrarium asserere in Analeticis, ubi probat conversiones propositionum. Non autem ibi probat consecutionis necessitatem sed comitantie veritatem: probat enim una existente vera reliquam esse veram. Sed quia <conver>si<o> facit cum ad sillogismorum constitutionem tum ad eorundem resolutionem, videtur nos obviare sillogistice necessitati.

(II.36) At cum dicitur 'omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo quoddam animal est risibile', conclusio non sequitur ex una propositione sed ex sillogistica dispositione. In sillogismo enim est duplex habitudo: una medii ad maiorem extremitatem, altera medii ad minorem, at ea duplex habitudo extremum connectit maius de minore universaliter et directe, minus de maiore particulariter et indirecte. †Sed tamen due†exclusa omni sophistica importunitate dixi "indirecte", id est inconsequenter, et in[de]proprie. Itaque concedimus omnem dispositionem sillogisticam esse veram et propriam, sed non tam complexionem quam consecutionem necessariam.

(II.37) Cum vero cathégorica propositio nota est inherentie predicati ad subiectum vel divisionis eiusdem, sed 'non' quia aliquid predicatur de aliquo vel removetur ab eodem, hec solet esset causa consequentie - nam fit permutatio ad alterutrum, ut quod modo 'in'sit mox absit et e-converso, - ad predicati in subiecto positionis vel a subiecto divisionis quasi mutabilem <***> nemo presumat inferre consecutionis necessitatem. Si enim dicis 'homo est animal ergo si est homo est animal' non est vis robustior complexionis quam si dicas 'animal est homo ergo si est animal est homo'. Inde est quod dicimus non ad cathégoricam inferri continuativam. /20rA/

(II.38) Eodem modo si attenderis ypothetice conditionem et cathégorice certam positionem, cum hec proponat sub casu conditionis, illa sub firmitudine positionis, quis asseret ad conditionis eventum concedendum esse existentiam rerum? Inde dicimus non ad ypotheticam sequi cathégo-

33 <videtur>: spat. vac. V fere litt. O. in Analeticis: Arist. APr. I c. 2. 34 non: rī O. 35 enim: .rī. O. 46 non: ideo O, ut vid.

47 cum: fort. enim O. 53 <***>: nomen substantivum desideratur; fortunam possis.

ricam. Non enim 'si Socrates est animal si ipse est homo, Socrates est homo', nam Socrates est animal si ipse est homo, non tamen Socrates est homo.

- 65 (II.39) Item quia temporalis ypothetica implicite positionis est nota, et copulativa utriusque sue partis veritatis assertiva, et disiuncta alterius et non utriusque positiva, sed continuativa sub casu[i] conditionis expositiva nullius temporis eventui addicta et rei nullius positionis obnoxia, omnino hec est sui proprietate ab eis dissociata: nullius premissarum est illativa nec ad aliquam earum est consecutiva, nisi
- 70 disiuncta ex ypotheticis sit compacta vel ex eisdem terminis constans, ex quibus ipsa. Sequitur enim 'si Socrates est animal si est homo, Socrates est animal vel non est homo', non autem sequitur '<si> cum Socrates est coloratus Socrates est albus, si Socrates est coloratus Socrates est albus'
- 75 nec econverso. Item nec 'si et Socrates est grammaticus et Socrates est musicus, si Socrates est grammaticus Socrates est musicus' nec e-converso, nec 'si Socrates est asinus si non est lapis, Socrates est asinus vel Socrates est lapis' vel econverso, sed 'si Socrates est homo si est animal, si Socrates est animal Socrates est risibile vel non
- 80 si Socrates est animal Socrates est risibile'. At cum cuilibet antecedenti continuative et consequenti antecedens alterius possit equipollere et consequens, ad continuativam sibi apta sequitur continuativa ut 'si Socrates est animal si Socrates est homo, Socrates est sensibile si est risibile'. Et de ypotheticis hactenus.

---

62 Socrates¹: *aptius huic exemplo Caesaris nomen videatur.* 67 sub: semper O. 73 autem: enim O. 77 si: so(crates) O. 84 hactenus: *sequuntur in O III.1 "nunc de terminorum" etc. Cf. quae in praefatione diximus.*

III

/20vB/ <P>ropositionum et partium mutua cognatione habita nisi significatorum terminorum habeatur notitia de facili vacillabit machine fundamentum. Unde quid significant ex hac habeatur disciplina.

- 5   III.1   Omnis et sola substantia predicatur.
       III.2   Omnis et sola substantia suscipit magis et minus.
               [Omne totum est aliud a sua parte.]
       III.3   Omne corpus quod fuit et est et erit.
       III.4   Omne corpus est compositum.
- 10   III.5   Solus spiritus est rationalis.
       III.6   Omnis homo est et corpus et spiritus secundum quosdam nostrum.
       III.7   Non quia homo desinit esse, aliquid desinit esse.
       III.8   Non quia statua incipit esse, aliquid incipit esse.
       III.9   Quicquid est substantiale parti, et toti.
- 15   III.10   <Omne totum est aliud a sua parte.>
       III.11   Nulla pars est aliud a suo toto.
       III.12   Omne totum contiguum est sue partes, sed nullum continuum; omne
               totum disgregativum est plura, †nichil tamen plura.†
       III.13   Quicquid est predicabile est singulare et e converso.
- 20   III.14   In nulla proprietate est proprietas.
       III.15   Nulla [est] unitas, que sit in uno, est in alio, et nulla proprietas.
       III.16   Quoddam specialissimum <in praedicamento> quantitatis continet
               plura quodam generalissimo.
       III.17   Nulla discreta quantitas est accidens.
- 25   III.18   Non omne accidens est in subiecto vel in subiectis.
       III.19   Non omne predicabile est substantiale vel accidentale.
       III.20   Nullum est tempus quod compositum non sit.
       III.21   Unum solum tempus est et plurium quodlibet est tempus.
       III.22   Nichil est tempus in quo aliquid sit.
- 30   III.23   Quoddam momentum erit annus.
       III.25   Nulla sunt in eodem loco.
       III.26   Nil est in pluribus locis.
       III.24   Nil est locus in quo aliquid sit.
       III.27   Nulla privatio est aliquid.

7 omne - parte: haec est thesis III.10.   12 aliquid: aliquod O.

13 incipit: desinit O a.c.   19 predicabile: plurale O.

22 specialissimum: .ss. O (i.e. species).   27 nullum est: non omne O.

35 De significatis vocum:

III.28 Omne individuum est singulare sed non convertitur.

III.29 Omne universale est plura singularia.

III.30 Unum solum universale est quod est genus generalissimum.

III.31 Multa sunt generalissima quae non sunt genera.

40 III.32 In IX predicamentis non est universale quod sit genus vel species nec singulare nec individuum.

III.33 Nullum genus dividitur.

III.34 Nullum specialissimum nisi primi predicamenti diffinitur.

45 III.35 De omni genere universaliter aliqua suarum specierum, differentiarum et individuum predicatur.

III.36 Adeo vere et proprie minus de maiori ut maius de minori predicatur.

III.37 Nulli universali aliquid est substantiale vel accidentale nec alicui 'predicabilium'.

50 III.38 Nulla universalia differunt substantialiter vel accidentaliter.

III.39 Nullum universale est universalius alio.

III.40 Argumentum est habitudo medii ad alterum extremorum.

III.41 Alius est argumenti locus, alius argumentationis.

III.42 Omnis diffinitio est [est] plura universalia.

55 /20rA/ Nunc de terminorum significationibus et primo de appellativis.

(III.1) Hoc nomen 'substantia' plures habet acceptiones quarum quasdam greci suis distinguunt nominibus. 'Substantia' enim dicitur res a substando accidentibus intellecta ut yle a Platone 'silva' vel 'receptaculum' dicta, cui grecus indi[ci]t nomen 'ypostasi<s>'. Secunda acceptio huius nominis 'substantia' est subsistentia a subsistendo dicta, quod est proprietatis quia ypostasi<m> sistit sub certo genere rerum et dicitur 'ysiosys'. Tertia est acceptio cum dicitur "Substantia est compactum ex materia et forma", quod dicitur 'ysya'. †Quartum in naturalibus.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

---

III.1, 58sq.: cf. Gilberti De Trinitate I.2.50, p. 88 H.

---

44 diffinitur: dist( ) O. 56 quarum quasdam: quorum quosdam O.
58 a Platone: appellatione O. 61 quia: quae est O.

Dicit autem Boetius in libro de duabus naturis et una persona Christi
 65 distinguens inter id quod homo est et id quo[d] homo est et ipsum quod
 hominis est subiectum accidentibus ac hominis personam: "Est et hominis
 quidem essentia (id est usya), et subsistentia (id est usyosys), et ypo-
 stasis (id est substantia), et prosopon (id est persona)." At quia deo
 non est aliud esse quod est et aliud quo est, 'usiam' appellant divinam
 70 essenti~~am~~ non dicendo 'ysiosim' aut 'ypo<s>tasim'. Ut autem pretermi-
 tam acceptiones huius nominis 'substantia' quas habet in grammatica, sicut
 distinguimus inter substantiam subiectam et substantiam subiecti, ita dis-
 tinguimus inter formam substantie et substantiam forme quartam notando
 huius nominis 'substantia' acceptionem. At dicitur substantia forme ef-
 75 fectus ipsius forme, quia sicut res +substantiali~~t~~ habet esse id quod est,
 et idem dicitur substantia eius, eodem modo proprietas habet esse ex eo quod
 aliquid efficit in subiecto, et ideo effectus dicitur eius substantia.

Secundum quam ergo huius nominis 'substantia' acceptione~~m~~ intelligen-
 dum est quod dicitur "sola substantia predicatur"? Ad hoc sciendum quid sit
 80 predicari, post qualiter intelligendum quod dicitur substantiam predicari.
 'Predico, -cas' idem est quod 'manifesto, -tas' seu 'declaro, -ras', unde res
 dicitur predicari que declaratur, res vero predicare que declarat. Transumptum
 est autem ad logicam. Cum enim duo attendantur, subiectum proprietatis et proprietas
 subiecti, proprietas declarat et discernit subiectum, subiectum vero declaratur et
 85 discernitur proprietate. Unde subiectum dicitur proprie predicari, id est discerni;
 proprietas vero predicare id est discernere. Tamen quia auctorum consuetudo est potissi-
 ma non tantoper~~e~~ attendere quid de quo quantopere quid ex quo, quia proprietas est
 causa quare subiectum (id est ypo<s>tasis, scilicet substantia) predicatur (nam
 est causa quare declaretur), quod subiecti est attribuitur cause cum dici-
 90 tur proprietas predicari, id est 'esse' causa quare subiectum predicetur.
 Sicut potes perpendere in hac similitudine: 'evangelium predicatur', 'Chris-
 tus predicatur' - Christus proprie dicitur predicari quia manifestatur
 gentibus, evangelium dicitur predicari non quia ipsum manifestetur sed
 Christum manifestat. Evangelium itaque <im>proprie, Christus vero <pro-
 95 prie.> Ergo sola substantia, scilicet subiectum accidentibus, predicatur,
 quod est ypo<s>tasis, proprie; ysiosis vero minus proprie, id est causa-
 liter, quod est substantia subiecti.

---

64 Boetius: P.L. 64: 1345A. 67 id est¹: et O. 68 prosopon: perso-
 pon O. 75 substantiali: an forma addendum? 78 quam: que O, ut vid.
 86 potissima: poti(us) immo O. 94-95 proprie: spat. vac. II litt. O.

(III.2) /20vB/ Ratio quare dicatur solam substantiam suscipere magis et minus. Ad hoc sciendum aliud esse augmentum, aliud diminutionem, aliud intentionem, aliud remissionem. Sed augmentum fit dupliciter; vel aliquis ad aliud addi[c]tione, ut si alicui masse aliquid addatur ex qua et addito aliquid fiat velut totum aggregativum, ut acervus; aut partium extensione, cuiusmodi augmentum appellatur crementum. Diminutio autem est duplex. Nam alia est que fit partis subtractione, alia vero partium contractione, ut in sene. At cum nulla proprietas otiosa sit in subiecto, quolibet aliquem effectum habet in subiecto, ut humanitas Platonem facit hominem. Quarum proprietatum quedam est substantialis quedam accidentalis. Sed nulla substantialis forma maiorem effectum habet in subiecto quam alia eisdem generis, ut hec humanitas non magis vel minus Socratem facit hominem quam alia alium. Sed accidentalis forma habet quandoque maiorem effectum in suo subiecto, quam alia eisdem generis, ut albedo Socratis Socratem magis facit album quam Platonis Platonem. At intentio forme nichil aliud est <quam> quod eius maior effectus sit quam alterius et remissio minor effectus quam alterius. At cum solius substantie s[c]lit suscipere maiorem effectum forme vel minorem, solius substantie est intentionem forme et remissionem suscipere. Sed suscipere intentionem est suscipere scilicet magis et remissionem minus. Ergo <sola substantia suscipit> magis et minus. Sed tamen quia forme sunt cause huiusmodi intentionis et remissionis, predicatum cause redditur cum forma suscipere magis et minus dicitur.

(III.3) Ratio quare dicatur omne corpus quod fuit esse et for[t]e. Ad hoc notandum quoniam aliud est creatio, aliud generatio, aliud factura. Creatio est rei plasmatio ex non preiacente materia, ut anime: ibi enim est creatio quasi concretio; fit enim tam materia quam forma ex nichilo et in creando eorum adunatio. /21rA/ At generatio est ingressus in substantiam, id est in substantiale esse, ut aqua que fiebat vinum ingrediebatur substantiale esse vini. Factura vero est alicuius rei artificiosa immutatio status aut figure, ut si de ere fiat statua vel de laico litteratus. Cum itaque in mundi creatione creata ex nichilo fuerint quattuor elementa, quasi omnium elevamenta, quia erant omnium corporum sufficiens materia, in eis omnia corpora fuerunt creata. Nam elementa omnium corporum sunt seminaria, post quorum creationem non legitur alicuius corpo-

98 magis: maius O. 4 fit: sit O. 17-18 sola substantia suscipit: *spat. vac.*
 XV fere litt. O. 13 cause: esse O. 21 fuit: fū O. 27 artificiosa: -so O.

ris facta esse creatio. Sed dicitur quia Deus cotidie creat novas animas. Ergo omnia corpora sunt ab initio mundi. Quod Ovidius refert retractando philosophum: ait "igni de nichilo nichil, in nichilum nichil posse reverti". Dicebant enim omnia esse ex preiacente materia, nichil vero interire. Cum itaque id quod est hec statua corpus sit, et cum creatoris omnium creatura sit, et non sit assignare post mundi creationem quando creatum sit a Deo, ei quod est hec statua creatio contulit esse corpus. Sed cum videas elementorum mutationem, ignis enim spissatur in aera et converso aer rarescit in ignem, aer spissatur in aquam et converso aqua tenuatur in aera, aqua vero condensatur in terram, terra vero dissolvitur in aquam; eodem modo id quod est hec statua, cum prius fuerit terra, versum fuit in lapidis duritiem; itaque ingressum fuit substantiale esse lapidis, et sic generatio contulit illi esse lapidem. Non enim tui quod est hec statua es est genere† ut aiunt. Sed ministro et per hoc quodammodo auctore vel factore homine accessit lapidi calor quo solutus est lapis et ita es factus est. Itaque factura eadem contulit esse es et post eri statuam. Inde est quod ille summus noster ait philosophus: creatio contulit Socrati esse corpus, generatio hominem, factura litteratum. Concessit enim Socratem prius fuisse corpus quam hominem; item Socratem fore corpus postquam desierit esse homo: nichil enim ei aliud generatio contulit quam quod corruptio abstulit et converso. Inde est quod Petrum dicimus esse Rome et eundem in celo. Cui veritati cum consentiat posteritas, confiteri non permittit indiscreta garrulitas; asserit indoctus immo iurat nostram opinionem seminare abusioem. At viso quod est omne corpus quod prius fuit eodem mensuris inextinctu comprehendas quod nullum corpus omnino suum esse amittit.

III.3, 45-49: cf. Gilberti De Trinitate I.2.48-49, p. 88 H.

III.3, 49sq.: cf. Gilberti Contra Eutychem 5.31sq., pp. 320-321 H.

33 sed dicitur: lacunam post dicitur latere suspicamur. 34 Ovidius: Immo Persius, Sat. 3.83-84. 34-35 retractando: ret(ra)dando O; forsitan gravior lateat corruptela. 44 versum fuit: versus sum O. 46 genere: g O; generatum vel sim. possis. et: hac vel quasi O, ut vid. 47 vel: nam O. 48 eadem: fort. in lapidi mutandum. 50 contulit Socrati: contulisse O. 50-51 litteratum: litterarum O. 51 Socratem¹: se O. 53 abstulit: auferet malimus.

(III.4) Qua ratione dicitur omne corpus esse compositum. Est autem
60 multiplex compositio cui opponitur multiplex simplicitas. Est enim com-
positio que est partium compago; cui opponitur simplicitas qua aliquid
dicitur esse simplex quia non constat ex partium compage. Itaque Socrates
compositione que est partium compago corpus est compositum, anima vero
eius opposita dicitur simplex. At est compositio que est naturarum con-
65 cretio ut in anima; cui opponitur simplicitas que nullam a<d>mittit natu-
rarum concretionem, utpote simplicitas formarum; ergo forme respectu anima
dicitur composita que corporis respectu est simplex. At est alia compo-
sitio ut scilicet quando plures nature conveniunt in unam naturam, at il-
la non est subiectum illarum, ut in humanitate<m> corporeitas et animaliti-
70 tas et similia, cuius potestati sunt addictæ forme accidentales, ut
cui illa insit et ille, ut risibile; cui compositioni opponitur simplici-
tas essentie divine que nullas in se vel ad se admittit formas; unde
humanitas et huiusmodi forme dicuntur composite vel quia alias amittunt
vel quia aliis assistunt. †Sed in respectu† divine essentie que omnimoda
75 simplicitate simplex est et ideo immutabilis, que simplicitas relegatur
a quolibet corpore quod vere sit compositum compage partium. Sed attende:
cum mens humana soleat deficere circa maxima et minima, maxima dicit in-
finita, minima simplicia [dicitur et vox et tempus et corpus aliquod esse
simplex sensus iudicio non rationis examine, qui cuius partem reperire
80 nequit, illud simplex esse asserit], cum auctoritas Boetiana Platonicæ
consona clamet omnem multitudinem crescere in infinitum, omnem magnitu-
dinem decrescere in infinitum. Sed sicut multitudo additione, eodem mo-
do (per contrariam tamen passionem) magnitudo partium subtractione. Cum
autem nichil ab alio possit subtrahi nisi sit in eiusdem constitutione,
85 oportet quod sint in magnitudine, scilicet corporis constitutione. Est
-ne ergo compositum? At cum omne corpus tribus dimensionibus distinctum
concedas et in longitudine extrema et medium videas, esse aliquod sim-
plex defendens, constare ex partium compage abnegas? Conceditur autem
corpus in infinita posse dividi ut infinitas sit divisionum, non diviso-

III.4, 59sq.: cf. *Gilberti De Hebđ. 1.65-67, pp. 201-202 H.*

59 qua ratione dicitur: fort. ratio quare dicatur scribendum.
63 corpus est compositum: Socrates est compositus O. 65 admittit:
amittunt O. 72 admittit: -tunt O. 74 sed in respectu: lacunam ante
sed latere suspicamur. 76 sit: sunt O. 78-80 dicitur - asserit:
quæ delevimus superius locanda esse videntur. an ante sed attende?
80 Boeth., *Inst. Arithm. 1.1 p.9 Friedl.*

90 rum. Non potest enim corpus in partes quo<t>cumque dividi quamvis locus sit adhuc divisioni.

(III.5) Ratio quare dicatur solum spiritum esse rationalem. Ad quod sciendum duo <esse> genera predicabilium: principalia et adiacentia principalibus. Ex participatione vero principalium perpenditur inheren-
95 tia secundariorum. Principalia vero sunt ea que insunt; quorum potestati sunt addicta . ea que adsunt. Principalia sunt ut hoc genus Corpus et hoc genus Animal et similia. Adiacent autem alia his predicatis ut color corporeitati, scientia Spiritui generi tet hoc universale color<, ut cui-
cumque insit unum, et reliquum; et hoc modo hoc genus Spiritus et hoc u-
00 niversale Rationale. Unde cum color soli corpori insit, cui soli inest corporeitas, et rationalitas soli spiritui, cum ei soli insit hoc genus Spiritus.

(III.6) Sed sicut gratia partis Socrates dicitur coloratus, ita gratia sue principalis partis dicitur rationalis. Unde, quoniam dignior-
5 [um] pars est anima quam corpus, et Socrates suscipit predicationem secundariorum ut dicatur et coloratus et rationalis, noster philosophus consentiendo usui dixit Socratem esse corpus; magis vero acquiescens rationi dixit Socratem esse spiritum. Habet autem usus ut concedatur de homine omni rationi et contemplationi dedito ipsum totum esse spiritum.
10 Quem quidam suorum adhuc secuntur imitatores rationis; sed quosdam usus utpote timidos et detractio hanc veritatem tacere cogit, at a conscientia veritatis certitudinem non excludit, unde dictum "secundum quosdam" est.

(III.7-8) Ratio quare dicantur hec: non quia homo desinit esse aliquid desinit esse, nec quia statua incipit esse aliquid incipit esse.
15 Ait enim magister in librum Boetii de Trinitate: "Creatio subsistentiam inesse facit /21rB/ ut cui inest ab ea aliquid sit; concretio vero ei[us]-dem subsistentie naturas posterioris rationis accomodat, ut cui cum illa

---

III.5, 92sqq.: cf. *Gilberti De Trin.* I.2.73sqq., pp. 94-95 H. & *Contra Eutychen* 7.25, p. 346 H.

III.6, 3 sqq.: cf. *Gilberti De Trin.* I.2.73-85, pp. 94-97 H.

III.7-8, 15-18: = *Gilberti De Trin.* I.2.28, p. 84 H.

---

90 quamvis: quando O. 93 adiacentia: adiactantia O. 97 predicatis: p( )tis O. 98 spiritui: spirituum O. 98-99 cuicumque: s... quam O a.c. 5 quam: quod O. 14 statua: ~~ta~~ O. 15 librum Boetii: li + spat. vac. II litt. + b^o O. 18 Ad III.3 referri videmur.

insint simplex non sit:" Ut autem superius dictum est, Socrati creatio
 primo contulit hanc subsistentiam qua significatur hoc termino 'substan-
 20 tia'; ac concretio, id est substantiatio in aliud substantiale, scilicet
 corporeitatem, subsistentie priori naturas posterioris rationis accomodat.
 Et sic Socrates generatus fuit in homine<m>: nam una parte hominis prius
 preparata, id est corpore, anima modo infundendo creata - immo in creando
 infusa -, due ille partes adiuncte Socratem perfecere; eodem modo dis-
 25 iuncte Socratem destruxerunt. At si quis, si fieri posset, animam So-
 cratis et corpus eiusdem ceteris connumerasset rebus, non inveniret quid
 esset quod naturaliter prius non fuisset: eodem modo corruptione dis-
 iunctis partibus generatione coniunctis non est invenire quid non sit
 quod prius fuerit. Inde etiam noster philosophus ait Socratem adhuc
 30 esse animam et corpus sed non hominem, sicut prius fuit corpus quam homo.
 Sed hanc nudam magister Ivo obduxit veritatem concedendo Socratem desinere
 esse nec tamen aliquid quod magis est logicum quam teologicum.

Eapropter, cum ex ere fiat statua materie forma impressa, ratio non
 invenit aliquid nunc esse creatum vel generatum quod prius non fuerit.
 35 Sed cum quidlibet sit creatum ante, et ideo aliquid, istud vere non nunc
 primo est aliquid (ratio enim nichil repperit nisi facturam, quam non
 potest dicere naturam); itaque non quia statua incipit esse aliquid in-
 cipit esse.

(III.9-11) Ratio quare dicantur hec tria: quicquid est substantiale
 40 parti et toti et omne totum aliud a sua parte, sed nulla pars aliud a
 suo toto. Dictum superius quod principalium partium substantia et
 accidentalia insint toti; quod etiam intelligendum <de> secundariarum
 partium formis. Nam sicut minime particule sunt in constitutione totius,
 sic in constitutione personalis proprietatis sunt omnes forme partium
 45 tam substantiales quam accidentales. Quod in uno consideratum in ceteris
 sit manifestum. Cum enim secundaria pars Socratis sit manus Socratis,
 albedo qua Socratis manus alba est, cum non sit in alio quam in Socrate,
 in Socrate est secundario; et similiter quodlibet accidentale quod parti

---

III.7-8, 29-30: cf. *Gilberti Contra Eutychen* 5.33, pp. 320-321 H.

---

34 quod: quam O.   36 quam: quod O.   39 quicquid: quicquid O.
 41 superius: III.3.   42 toti: potius totum O.   44 personalis: fortas-
 se expunctum.

inest, et toti illius. Unde Aristoteles dicit: "Difficile est fieri denominationem ab accidente vel converti"; quasi diceret: "difficile est aliquid probari album quoniam ei insit albedo"; quod ideo dixit quoniam accidens partis inest toti, non tamen semper nominatio[nem], quam confert parti, et toti cui inest secundum partem. Itaque, cum albedo manus Socratis insit Socrati, et illa adsit corporeitati que est pars individuali<s> essentie manus huius, oportet ut eadem albedo huic essentie manus adiaceat; unde fit ut cum hec albedo adsit huic essentie, qua Socratis manus est manus, oportet ut cum illa albedo insit Socrati etiam essentia qua manus eius est manus insit eidem; non tamen dicam Socratem esse manum, quia essentie non de omnibus predicantur a quibus participantur (sicut nec accidentia), sed de illis a quibus principaliter participantur. Unde cum dicit Aristoteles denominationem fieri a genere et specie intellexit a quibus principaliter participantur, ut hoc genus Animal de eo predicatur a quo principaliter participa[n]tur. Vel dici potest quod cum genera partium et species participantur a totis, revera convertibilis denominatio cum participatione. Sed commoditas et idoneitas vocabulorum quibus hoc fiat deficit. Dictum est ergo quomodo intelligi conveniat "quicquid est substantiale parti et toti". Sed cum cuilibet toti [aliquod] aliquid sit substantiale quod nulli sue parti cumque substantialium est efficere aliud, omne totum est aliud a sua parte ac nulla aliud a suo toto, quoniam nulla habet aliquod substantiale quod non totum suum habeat.

(III.12) Ratio quare dicatur omne totum contiguum esse plura (scilicet suas partes), sed nullum continuum. Totorum aliud universale, aliud integrale, aliud virtuale. Universale est ut animal, integrale ut domus, virtuale ut anima. Licet enim anima careat partium compage, non tamen caret naturalium potentiarum concretione, ut rationabilitatis et concupiscibilitatis et vegetationis. Sed totorum integralium aliud congregativum suarum partium ut arbor, aliud di<s>gregativum ut grex. Sed totorum congregativorum <al>i<u>d[em] continuum ut lapis, aliud contiguum ut lorica, aliud successivum ut tempus. Totum itaque continuum est cuius partes sic sibi invicem sunt concrete naturaliter ut sese invicem continere vel saltem tenere credantur, unde continuari dicuntur, ut in la-

---

49 Aristoteles dicit: *Arist.Top.* 2.1, 109a10-11. 50 quasi diceret: .9.d. O. 50-51 "difficile-albedo": cf. *Arist.Top.* 2.1, 109a21-26.
 56 fit: sit O. ut: non O. 59 non de omnibus: nisi semper O.
 61 Cf. *Arist.Top.* 2.1, 109a13-14; 2.4 111a33-36. 68 est: etiam O.
 69 aliud: *paragraphum add.* O.

pide, de quo vere dicitur quod sit unum. At totum contiguum est cuius partes naturaliter disiuncte, arte vero sunt coniuncte, ut videtur in lorica vel in tela; ibi enim pars parti contiguatur et aggregatur ut totum inde efficiatur. At cum inter huiusmodi totum quod dicitur contiguum, et totum disgregativum sive collectivum adeo nulla sit differentia nisi quod partes huius ad se invicem sunt propiores, illius vero vel arte vel casu disiunctiores, quae est ratio istud plura esse quod est disgregativum, illud vero unum quod est contiguum? Sint enim hic octo lapides: <si> nondum stricte sunt coniuncti, adhuc est totum disgregativum, quod est illi lapides, si vero strictius iungantur, inde fiet totum quod non erit ille partes; quod non videtur. Quod aliquod totum sit contiguum habes ab Ovidio: "Contiguas habuere domos". At cum fere ab omnibus totum disgregativum dicatur plura, et [quod tamen a Montanis negatur ac raris] totum contiguum dicatur esse plura; <quod tamen a Montanis negatur ac <a> raris <conceditur>> nisi a Nominalibus et Coppausis, qui de omni fere toto concedunt quod sit suae partes. Sed haec positio non ab omnibus nostrae doctrinae professoribus recipitur, a quibus ratio veritatis non investigatur. Sed ex hac positione 'Socrates est corpus, Socrates est spiritus' idem concedere coguntur si ab eis ratio subtilius disquiratur.

(III.13) Ratio quare dicatur: quicquid est predicabile est singulare et e converso. Ad quod sciendum est duo genera esse rerum, unum subsistentium et aliud subsistentiarum, omne autem subiectum subsistens [subiectum] dicitur, omnis vero forma subsistentia appellatur. At genus subsistentium esse suum contrahit a genere subsistentiarum. Verbi gratia: cum iste sit homo et sit Socrates, sui propria existentia (id est personali forma) est Socrates: sed est homo forma substantiali (scilicet humanitate, scilicet participatione specialis essentiae), animal vero et corpus et substantia a participatione generalium subsistentiarum; idem quoque qualis a qualitate, quantus a quantitate, ad quid <a> relatione, alicubi a loco, aliquando a tempore, positus a positione, agens ab actione, patiens a passione, /21vA/ habens ab habitu. At sicut Socrates singulari albedine sui est albus, ita singulari humanitate sui est homo, et sic quaecumque forma in aliquo est singularis est. Sed dictum <est> quod sola forma est subiecti declarativa, ergo apta ad predicandum, itaque predicabile. Cum itaque

91 totum: *fort.* contiguum *addendum*.

93 ab Ovidio: *Metamorphoses* 4.57.

94 et: *spat.vac.II litt.add.O.*

2 genera: s(ubstanti)a O.

7 sed: si O.

14 dictum est: *II.3 (?)*

omnis forma sit singularis et omnis forma et sola predicabile et econverso, omne predicabile est singulare et convertitur - non enim eadem ratione subiectum forme dicitur singulare qua forma subiecti singulare dicitur: hoc enim ut cui inest singularitas id est unitas, illa vero ut quam
20 comitatur singularitas id est unitas, ut in sequentibus apparebit.

(III.14) Ratio quare dicatur in nulla proprietate proprietatem esse nec etiam in universali. Hic est distinguendum inter substantiam subiectam et substantiam subiecti et similiter inter substantiam forme et formam substantie. Substantia subiecta appellatur id quod accidentibus sub-
25 est, cui forme, id est substantie, sunt substantiales vel accidentales, quarum est facere subiectum quid (ut substantialium), <a>ut alicuius modi (ut accidentalium) +et tamen subiectum merito dicitur. inde est quod subiectum est semper+ mutatur vel generatione, id est adventu substantialis proprietatis et nullius recessu. Item mutatur corruptione, id est re-
30 cesso substantialis et nullius accessu; et augmento, scilicet partium extensione; vel diminutione, id est retractione; vel alteratione, id est adventu accidentalis forme et recessu alterius; vel secundum locum mutatione. Itaque nulla de subiectis per predicata potest haberi perfecta doctrina utpote omni motui subiacentia. At cum auctoritas Mercurii asse-
35 rat omnem formam esse informem et etiam Boetii in libro de Trinitate: Eius quod est esse nullum est esse; et ratio habet: si forme cuilibet alia forma inesset itaque subiectum accidentibus esset et ita in genere subsistentium caderet et esse subsistentie exueret; accedit et hoc quod si generalis-
simo aliqua forma esset accidentalis, et eidem aliqua substantialis et
40 econverso: non ergo generalissimum esset; - igitur nulla forma in se recipit aliam formam. Inde est quod Pitagoras cum Platone asseruit, ut Boetius in secundo Arismetice tractat prologo: "Sapientia est cognitio veritatis rerum que immutabilem sui sortiuntur substantiam". Ex quo enim
nulla forma proprietati potest accidere, caret generationis et alteratio-
45 nis et augmenti mutatione. At si forma forme nulla est concreta et ab eadem nulla potest separari, ergo caret corruptionis et secundum locum mutationis et diminutionis variatione; ergo, cum est, immutabilem sortitur substantiam. At sola forma est substantia subiecti. Itaque constat de substantia subiecti quod nichil sit ei accidentale vel substantiale; sed

---

16 et¹: itaque O. 18 qua: que O. 19 hoc: hec O. 23 subiecti: s(subiec)ta O. 24 subiecta: substantiam O. 33 predicata: p( )ta O. 34 Mercurii: in Asclepio? 35 Ubinam? 38 exueret: erueret O. 41 aliam: vel aliquam O. 42 prologo: Boethii Arithm. 1.1 p.7 Friedl.

50 (ut in sequentibus manifestum erit), cum universalia non sint alia quam
singulares forme, cum formis nulla insint accident<al>ia vel substantialia,
nec universalibus. At etiam substantia forme que est effectus forme caret
formarum susceptione, que ideo substantia forme dicitur. Sicut enim So-
crates est id quod est substantiali forma, que substantia - id est es-
55 sentia - eius dicitur, quia eodem modo ex forma id quod est 'id est'
esse per<p>enditur ex eius effectui ipse illius substantia esse perhibetur.

(III.15) Ratio quare dicatur nil esse in uno quod sit in alio. Cum duo sint
genera rerum et unum sit subsistentium aliud subsistentiarum, sicut quodlibet
subsistentium est singulare, eodem modo - non tamen eadem dicendi causa - que-
60 libet subsistentia est singulare. Nam sicut singula subiecta discreta sunt in-
ter se, sic et subsistentie singule. Sed cum quodlibet subsistens sua subsis-
tentia sit aliquid vel alicuiusmodi, Socrates sua subsistentia est aliud quam
Plato. Quod in accidentalibus apertius vides. Cum enim sua albedine Socrates
sit albus, quis dicet albedine eiusdem Platonem esse album, cum sint di-
65 versa alba? Inde est quod tot albedines sunt quot alba. Eodem modo humanitate
sua Socrates est homo et est aliquis homo et est alius homo quam Plato;
nemo enim dicit humanitate Socratis Platonem esse hominem. Quot ergo ho-
mines, tot humanitates. At sic et eadem ratione de quolibet substantiali
et accidentali collige. Cum ergo sola proprietas sit id quod inest et nul-
70¹ la forma que est in uno est in alio, ita nichil quod sit in uno est in alio.

70² (III.16-17) Ratio quare dicatur nulla<m> quantitatem discretam esse
70³ accidens et quoddam specialissimum in predicamento quantitatis de pluri-
bus predicari quodam generalissimo. Cum autem due sint species quanti-
tatis, scilicet numerus et oratio, id est quantitas (scilicet mora) ad-
iacens orationi, de ea dicitur quod sit plures more; non ergo est aliquod
accidens. Dictiones enim in oratione distanter proferuntur. Itaque more
75 eis adiacentes non continuantur ut sint tempus, sed sub intervallo alia
aliam sequitur et ideo sunt discreta quantitas, non continua. Videamus
itaque de numero utrum sit aliquod accidens. Numerus autem in <Arismet-
tica Boetii> describitur: "Numerus est unitatum collectio sive quantitatis
acervus ab unitatibus profusus". Sed cum sit collectio unitatum, non est
80 unitas, sed potius unitates. Sed non qua<ru>mvis unitatum collectio et

III.15, 57sq. cf. Gilberti De Trinitate I.2.6 prol., p. 58 H.

55 ex: est O. 64 quis: quid O. 72 id - quantitas: lacunam latere
suspiciamus. 77-78 Arismetica Boetii: spat. vac. VIII litt. O; Boethius,
Inst. Arithm. 1.3, p.13 Friedlein.

est numerus, quod magister determinat in libro de Trinitate dicens: "Numerus est quorumlibet diversorum ex diversis inter se proprietatibus multitudo". Ad hoc dicitur quod unitas est quantitas a<s>sistens cuilibet forme preter individualement. Nam cum humanitas insit Socrati, unitas comitatur homini. Unde cum Socrates sit homo, est unus homo; homo humanitate unus unitate eidem assistente. Et scientiam Socratis unitas comitatur, unde Socrates est scientia sciens et unitate eidem assistente unum sciens. Sic per omnes *** proprietates tam substantiales quam accidentales preter individualement: illa enim est collectio omnium proprietatum tam substantialium quam accidentalium et unitatum illis proprietatibus assistantium. Multe in<de> unitates sunt in Socrate, nec tamen binarius vel alius numerus. Nam ad hoc ut ex unitatibus sit numerus, hoc concurrit ut diversa sint subsistentia, ut excludantur sinonima[ta] (scilicet Marcus Tullius Cicero); et diverse proprietates, ut identitas forme que est partis et totius (scilicet rationalita<ti>s Socratis et anime ipsius) excipiat; sed diverse proprietates sint similes effectus habentes, ut si iunguntur albedo et nigredo, non [enim] ex unitate que assistit albedini et ea que assistit nigredini est numerus; at ut ex unitatibus sit, oportet ut sint assistentes formis similium effectuum ut albedinibus. Est autem numerus collectio unitatum diversis diversorum subsistentium formis similem effectum habentibus assistantium. /21vB/ Habes itaque numerum esse plura. At unitas dicitur una non unitate, que ei insit, sed quia facit unum; et albedo una eo quod eam comitetur unitas; sed argumentum unum non ratione unitatis, sed unitate rationis. Cum itaque quamlibet proprietatem comitetur unitas et u...o tot esse unitates quot formas quarum sint unitates, cumque hoc specialissimum Unum omnes in se et sub se contineat unitates <sed> nullum genus generalissimum omnes sub se contineat formas, liquet plura continere illud specialissimum preter suum generalissimum quovis generalissimo.

10 (III.18). Ratio quare dicatur non omne accidens esse in subiecto vel subiectis, cum Aristoteles videatur contrarius *** faciens divisione<m>

III.16-17, 81-83 = Gilberti De Trinitate I.3.12, p. 104 H.

87 assistente: insistentie O. 88 ***: spat. vac. VII fere litt. O; currendo vel sim. scripseris. 93 sint: s(un)t O. 96 si: se O. 98 ut: non O. 3 argumentum: augmentum O. 5 u...o: ūto O. quarum: que ut O. sint: s( )t O. 6 omnes: -em O. 7 contineat: contingat O. 11 ***: spat. vac. VIII fere litt. O; possis in Predicamentis; vide Arist. Cat. 2 1a20 sqq.

hanc: eorum, que sunt, alia dicuntur de subiecto et non sunt [sunt] in
 subiecto, ut substantialēs forme; alia nec sunt nec dicuntur, ut indivi-
 dua; alia sunt in subiecto et dicuntur de subiecto, ut universalia [et]
 15 accidentia; alia sunt in †predicato et non in subiecto, ut singularia
 accidentia dicuntur de predicato.† Sic ergo videtur quod omne accidens
 sit in subiecto. Item Boetius: sola substantia est subiecta accidentibus,
 accidentia vero sunt in subiecto vel in subiectis.

Sed esse in subiecto large accipitur. Comprehendit enim et ea que
 20 subiecta afficiunt et ea que sunt circa subiecta. Dicit enim Boetius:
 quicquid enim est, aut subest aut inest aut adest. Substantie dicuntur
 subesse, inesse vero substantiales forme et qualitates et quantitates et
 forte actiones et passiones et quidam habitus naturales. Subiecto adsunt
 que subiecto adveniunt sine mutatione subiecti, cuiusmodi sunt relationes;
 25 ex eo enim quod aliquis sit dexter Socrati non permutatur Socrates; atque
 huiusmodi proprietatibus subiectum quandoque certificatur maxime. Nam
 <si queritur> "Quis est Socrates?" et respondetur descriptio individualis
 forme: "albus, crispus, musicus, Sophronici filius", magis [enim] dino-
 scitur per hoc quod dicitur 'Sophronici filius', quam per hoc quod dici-
 30 tur 'albus'. Ideo dicitur accidens.

(III.19) Ratio quare dicatur "Non omne predicabile est substantiale
 vel accidentale". Ad quod attendendum tria genera <esse> predicabilium:
 unum naturale, aliud morale, tertium rationale. Unde hec in Topicis fit
 divisio a Boetio: questionum alia a morali, alia a rationali, alia
 35 a naturali trahitur speculatione. Et Aristoteles in Topicis: sunt autem
 problematum hec quidem phisica, hec vero etica, illa vero logica. Itaque
 facultatum alia moralis, alia naturalis, alia rationalis. Illa ergo pre-
 dicabilia que pertinent ad naturalem facultatem sunt que in sunt subiec-
 tis nature dono, que etiam nature dicuntur, ut humanitas et albedo; sed
 40 termini ab harum significationibus naturales dicuntur, ac propositiones
 a suis terminis naturales denominantur, a propositionibus questiones.

---

12 hanc: *lectio incerta.*

15-16 predicato - predicato: subiecto et non dicuntur de subiecto, ut
 singularia accidentia *scripsissemus si originem corruptelae quae esset*
dispicere potuissemus. 17 Boetius: *locum non invenimus.*

subiecta: s(ubstanti)a O. 20 Boetius: *locum non invenimus.*

24 sine: sive O. 29 quam: quem O. 32 genera esse predicabilium:
 generum predicabilia O. 34 Boethius, *Diff. Top. I, PL 64:1180A.*

questionum: q^e ōu O. 35 Arist. *Top. I 14, 105b19-21.* 40 ab: ad O.

Moralia vero predicabilia sunt que accomodantur subiectis homini<s> artificio, ut statua, liber; sed et hii termini a predicabilibus que significant et a terminis propositiones et a propositionibus questiones denominantur morales. Rationalia vero predicabilia sunt que humana ratio sub-

45 iectis assignat causa assignationis convenientie et differentie rerum, ut genus, species et huiusmodi; a quibus termini, et a terminis propositiones, et a propositionibus questiones dicuntur rationales.

Logica enim est reperta ad corrigendum errorem naturalium philosophorum verum a falso discernere volentium, falsum pro vero quandoque reputantium; quos docuit dialectica diffinire, dividere et colligere, et

50 quam viam debeat philosophus in inquirendo naturam circa naturalia observare. Eodem modo correpsit et retorica et legum peritia errorem moralium philosophorum honestum pro inhonesto reputantium.

Quia ergo tantum predicabilia ad naturalem facultatem pertinentia subiectum faciunt esse quid vel quale vel alteriusmodi, ea sola substantialia vel accidentalia reputantur. Reliqua vero, que vel humana ratio confi<n>xit causa ratiocinationis vel hominis industria annexuit causa urbanitatis, non subiecta informant sed tantum manifestant; ideo predicabilia dicuntur: sed quia subiecta non informant, ideo nec substantialia

60 nec accidentalia sunt.

At exoptans deprehendere predicabilia naturalia inquirat terminos ad decem predicamenta Aristotelis pertinentes: hii significant predicabilia sive sint abstractivi sive concretivi, ut 'humanitas', 'albedo', 'homo', 'album'. Ad eticam vero pertinent omnes termini dignitatum ut

65 'rex', 'episcopus'; officiorum ut 'tector', 'sutor'; professionum ut 'monachus', 'clericus', 'miles'; vel patria nomina ut 'Hispanus', 'Francus', 'Teotonicus'; vel gentilia ut 'Romanus'; vel fortune ut 'dives', 'pauper'; vel conditionis ut 'nobilis', 'ignobilis' etc., que vi<t>ator fastidii pretermitto.

70 Nomina rationalia sive logica eiusmodi significa<ntia> predicabilia sunt omnia ea que assumuntur ab auctoribus logicis ad tradendum artem dividendi vel diffiniendi vel argumentandi ut 'genus', 'species', 'locus', 'argumentum', 'sillogismus', 'nomen', 'verbum' et huiusmodi †LXXXIIII.†

48-49 philosophorum: philosophoe O. 49 discernere: discutere O.

52 correpsit: correperit O. 52-53 moralium: emulium O. 59 quia subiecta: qui a subiecto O.

(III.20) Ratio quare dicatur nullum tempus esse quod non sit compositum: ad quod dicitur quod hoc nomen 'tempus' plures habet acceptiones. Prima est quia tempus dicitur mora aliqua. Secunda est quando nomen temporis supponit ipsa temporalia, ut 'tempus est carum', id est ea que sunt in tempore. Quandoque accipitur in designatione aeris, ut cum dicitur: 'tempus est obscurum', 'est clarum'. Vel spatium aliquod tempus dicitur, quod nec est substantia neque accidens, ut 'estas est pulcrum tempus'. Aliud est tempus quod quando dicitur. Distinguitur enim inter tempus quantitatem et tempus quando. Tempus quantitas est mora qua tenetur proprietas in subiecto, unde dicitur ab auctoribus: tempus est mora motus rerum temporalium. Movetur enim res proprietatis susceptione. Tempus vero quando dicitur collatio morarum, ut cum dicitur 'Socrates est modo', id est essentia moratur in Socrate dum moratur in alio; ad tempus quando sunt inventa omnia adverbialia que possunt responderi ad interrogationem factam per 'quando'. Circumscriptis ceteris de tempore quantitate hic dicere intendimus. Omnis autem proprietas preter propriam qualitatem moram habet comitem. In proprie enim qualitatis constitutione est mora. At quia tempus est continuorum, ideo ex partibus sui generis componitur; et quia mora, aliquid eius est prius et aliquid est posterius. Est etiam tempus iunctura preteriti et futuri interstitium faciens, quare aliquid eius tangit presens quod non futurum et e converso. Itaque non est tempus simplex, sed compositum. Sed quorundam contraxit usus instans dici simplex [sed] tempus sicut atomus simplex corpus: quod potius dicitur iudicio sensus qui minima nequit comprehendere et ita partes instantis vel atomi nequit iudicare, quam rationis examine.

(III.21) Ratio quare dicatur unum solum tempus esse, et tamen plurimum quodlibet esse tempus; et unum solum momentum et unam solam diem, et tamen plurimum quamlibet esse diem vel momentum. At cum tempus sit mora comitans proprietatem circa subiectum, quotcumque proprietates erunt in subiecto tot more, nec tamen plura tempora. /22rA/ Ad quod sciendum quod distinctio temporis facta est primo secundum motum planetarum. Cum enim motus sit in planetis, verbi gratia ut in sole, motui solis as-

III.20-21, 74sq.: cf. Gilberti *De Trinitate* I.4.59 sqq., pp. 127-129 H.

81 aliud: at *O*. distinguitur: dividitur *O*. 82 quantitas: quaunitas *O*. 84 proprietatis: -tes *O*. 87 que: $\bar{7}$ (= etiam) *O*; si que *improbaveris*, quibus *scribas*. 89 preter: *an propter scribendum?* 4 primo: . $\bar{9}$. *O*.

sistit mora, ut motui quo movetur ab oriente ad occidentem, et ea dicitur
 sim<pliciter> dies. Sed etiam aer illuminatus a sole dicitur dies equi-
 voce. Sic etiam mora commensurabilis more motus solis qui ab ortu fit
 ad occasum, cuicumque proprietati assistat dies dicitur, utpote mora qua
 10 tenetur lectio in Socrate dicitur dies, unde ipsa lectio diurna et ipse
 legens diurnus legens.

Sed sicut mora qua tenetur motus in luna ab aliquo puncto sui cir-
 culi recedendo et ad idem orbiculariter redeundo dicitur unus mensis,
 sic mora qua tenetur motus in sole ab uno puncto sui circuli recedendo
 15 et ad idem redeundo dicitur annus. At quolibet mora cuivis assistens
 forme huius vel illius more motus commensurabilis dicitur mensis vel an-
 nus. Hora vero dicitur mora qua revolvitur xii^a pars firmamenti; momen-
 tum <mora> qua sol movetur de puncto ad punctum.

Cum itaque infinite sunt more, motus solis ab ortu ad occasum more
 20 commensurabiles, non dicuntur plures dies esse nec plures menses nec
 plures anni nec plura tempora, quia earum omnium est una sola causa dicen-
 di et non essendi. Ab unitate enim cause dicuntur omnes ille more et ea-
 rum quilibet unus dies, sicut omnes scientie istorum ars grammatica et
 earum quilibet nec tamen plures artes grammaticae.

(III.22) Ratio quare dicatur nichil esse tempus in quo aliquid sit -
 et nichil tamen est quod non fit in tempore. Cum autem superius dictum
 sit tempus esse continuam quantitatem ita quod ei contrahit terminum in-
 esse et non vinci aliquid insit nichil est quantitas cui aliquid insit,
 itaque nichil mora, itaque nichil tempus, itaque nichil dies vel annus vel
 30 mora. Tamen cum distinctum sit superius inter tempus quando et tempus
 quantitatem, de tempore quando dicitur quod quidlibet est in eo. Nam quod
 significatur hoc adverbio 'aliquando', idem est ei quod significat<ur>
 hoc termino 'in tempore' et quod 'nunc' idem ei quod 'in hoc tempore';
 nam huiusmodi termini adverbialiter ponuntur. Sed tempus quando nichil est
 35 nisi morarum collatio; itaque ratio; nichil igitur in quo aliquid sit.

(III.23) Ratio quare dicatur momentum esse annus sive millennium.
 Tempus, ut predictum est, est mora qua <tenetur> proprietas in subiecto
 et dicitur momentum, si commensuretur motui de puncto ad punctum. Si au-
 tem eadem extendatur et duret quousque sol transeat superius emisperi-

---

19 ortu: arco O. 20 nec plures: plures nec O. 24 quolibet: qualibet O.
 26 superius: III.20. 27 terminum: vel tantum O. 28 vinci: lectio incerta.
 30 superius: III.20. 34 quando: q̄o (= questio) O. 36 millennium: mille-
 simum O. 37 predictum: in III.20. tenetur: spat.vac. V fere litt. O.
 39 quousque: quausque vel quamusque O.

40 um, mora que modo test momentum esse† dies. Si autem continuatur quous-
que sol redeat ad pu<n>ctum a quo recessit dicetur annus; eadem ratione
et millenium ***

(III.24) Ratio quare dicatur nichil esse locum in quo aliquid sit.
Ad quod dicimus aliud esse locum quantitatem, aliud locum ubi. Locus
45 quantitas est circumscriptio corporis ne partes eius in infinitum pro-
tendantur, a quo locale aliquid dicitur. Sed locus ubi collatio loca-
lium [Ratio quare dicatur] secundum locum quantitatem, <a> quo ipsorum
quodlibet collatorum localium locatum recte appellatur. Anima vero lo-
cata dicitur, non localis, mundus localis, non locatus. Locus vero quan-
50 titas sic innotescit: manus mea facit distantiam aeris ad aëra. Unde
si intelligatur a loco in quo est subtrahi, ut scilicet aeris refluxus
ibidem fieri non intelligatur, illud inane locus dicitur, et conti-
nuus appellatur, et dicitur improprie compositus - non a partium
aggregatione, sed composite rei comprehensione sive capacitate. Cum
55 itaque locus sit quantitas, ipsi potius convenit inesse quam quod ei
conveniat ut in eo aliquid sit. Sed quod aliquid dicitur esse in loco,
non est a loco quantitate, sed ubi, quoniam hic terminus 'in loco' adver-
bialiter sumitur pro 'alicubi', qui locus non est accidens sed ratio.
Est enim 'localium' collatio Cum autem dicitur 'aliquid est hic', sic
60 intelligitur: "non est alibi." Dicitur enim in respectu eius quod est
alibi esse, et utimur quandoque pro adverbiiis huiusmodi terminis 'in Ita-
lia', 'in vico' etc.

(III.25) Ratio quare dicatur nulla esse in eodem loco. Locus est
nomen equivocum: locus substantia ut domus, locus quantitas, locus ubi.
65 Sed cum multa sint in loco qui est substantia et id etiam usus contraxit
ut dicantur etiam multa esse in loco de loco substantia intelligo. Sed
ut vel locus qui est quantitas in uno sit et idem sit in alio, vel quod
aliquid sit hic et idem sit alibi, impossibile est. Dicit enim Boetius
in libro De Trinitate: "Si animo cuncta a corporibus accidentia separemus,
70 tamen locus cunctis diversus est; duo enim corpora locum unum non optine-
bunt, qui est accidens" non nature sed rationis; de loco enim ubi in-
tellexit. Ideo dicimus nulla esse in eodem loco innitentes rationi et

III.24, 43sq.: cf. *Gilberti De Trin.* I.1.33, pp. 77-78 H. & De Hebd.
1.18-22, pp. 191-192 H.

40 est momentum esse: fort. erat momentum erit scribendum. 42 ***: spat.
42 millenium: vel millesimum O. ***: spat. vac. IX fere litt. O.
66 intelligo: vel intellecto O. 68 Boetius: PL 64: 1249D

auctoritati. Tamen, ut dictum est, recipimus, si placet, 'aliqua sunt in uno loco'.

- 75 (III.26) Ratio quare dicatur nichil esse in diversis locis. Istud est intelligendum de loco ubi. Constat enim de locis quantitativis nichil esse in eis. Cum aliquid vero circumscribatur loco hic et dicatur esse hic respectu sui ipsius, quod alibi loco circumscribatur, hoc est impossibile et non intelligibile. Unde convenienter et ab oppositis
80 infertur 'est hic, ergo non est alibi'. Usus tamen recipit 'dies est hic et alibi' et 'Secana' et 'Mons', nec tamen aliquid.

- (III.27) Ratio quare dicatur nullam privationem esse aliquid. Cum hoc nomen 'privatio' non sit nomen positionis, sed sublationis, - privare enim nichil aliud est quam tollere - quis ergo asseret privationem esse
85 forme accomodationem? Item disquirantur opposita, ut privatio et habitus, scilicet cecitas et visio. Visus est forma subiectum informans, sed cecitas nichil est aliud quam forme, quæ est visus, absentatio. Quanta ergo est differentia inter absentiam et presentiam, eadem est inter privationem et habitum. Sicut ergo absentia rei nichil est, et eodem modo
90 privatio nichil est. Sed de privatione dicitur quod tollit habitum, importat et ponit debitum. Omnis enim privatio quod debet<ur> naturaliter removet.

De significatis vocum.

- (III.28) Ratio quare dicatur omne individuum esse singulare, sed
95 non e converso. Notandum quod singulare dicitur res discreta numero, sed quod paria sunt unum et ens et aliquod singulare et aliquid. Dicitur etiam singulare ab uno solo participabile secundum quod omne singulare est proprietas et e converso, et secundum hoc predictum est: "omne predicabile est singulare".

- 00 Sed singularium aliud est causa conveniendi, ut illud quod subiectum cuius est actu vel natura alii[s] vel aliis assimilare potest, ut albedo; unde huiusmodi forma dicitur communis quasi cum alio subiecto suum uniens.

III.27, 91-92 = *Gilberti De Trin.* I.2.86, p. 97 H.

III.28, 94sq.: cf. *Gilberti De Trin.* I.5.22sq., pp. 143-145 H. & *Contra Eutychen* 2.28-30, p. 270 H. & 3.11sq., pp. 273-274 H.

78hic:hoc O, ut videtur. 80 infertur: insertus O. 98 predictum est: II.8. l alio: aliis O.

Aliud est causa differendi, ut individuum, quod dicitur individuum quasi "valde dividens" ab aliis suum subiectum, unde dicitur forma dissimilitudinis; sicut enim similitudo facit universale, sic dissimilitudo individuum.

Est itaque individuum forma collecta ex plenitudine substantialium et accidentalium proprietatum unius et eiusdem subiecti, quia nichil secundum plenitudinem suarum proprietatum alii vel alii<s> conformari potest. Vel ipsum /22rB/ subiectum dicitur individuum quasi "non dividuum", id est non communicabile, id est non communicans secundum individualement formam talicui cum alio†. Hoc autem attestatur Porfirius dicens individuum esse quod constat etc. Omne autem subsistens aliqua huiusmodi forma vel natura participat, qua ipsum ab aliis dissimulatur, unde in quolibet est individuum.

Item, individuorum alia est personalis proprietas, alia non. Personalis proprietas est individua natura rationalis substantie etc. Videtur itaque tota forma anime Platonis esse personalis proprietas, et ita individuum; quod falsum est. Nulla enim pars proprietatis ali<cui>us creature naturaliter est individuum. Cum ergo quicquid est natura anime sit natura Platonis et pars eius individui, et ita unit Platonem anime sue, tota substantia partis non est individua naturaliter, quamvis ratione singularitatis vocetur individua. Quicquid enim naturaliter convenit parti et toti - "naturaliter" dicitur, quoniam non naturaliter aliquid parti convenit quod non toti *** ; nam topica ratio qua pars vocatur pars non naturaliter ei convenit, quod etiam toti non convenit. Itaque solius rationalis substantie individuum est personalis proprietas; individuum vero quod non est personalis proprietas est propria qualitas asini huius. Cum autem omne individuum sit forma, sed non omnis forma individuum, ut simplex forma, id est qualitas aliqua utpote albedo, sed omnis forma est singulare et e converso, omne individuum erit singulare et non e converso.

(III.29) Ratio quare dicatur omne universale esse plura singularia. Duo sunt genera rerum: unum quod est eorum que subsunt, secundum quod est eorum que insunt. Sicut ergo omne, quod subest, causam existendi assumit ab eo, quod ei inest, eodem modo omne quod inest causam existendi

8 nichil: $\bar{n}$ (= nisi) O. 12 alicui cum alio: $\bar{a} \bar{c}$ alio O - an alii vel aliis scribendum? Porfirius: *Isagoge* 7.21-23 ed. Busse. 18 tota: toto esse: omne O. 19 ali<cui>us: alios O. 25 *** spat. vac. III fere litt. O. 25 convenit: contrait O.

assumit ab eo, quod est suus effectus. Nulla enim forma est in subsistere ociosa. Sicut aliquid est quale a participatione qualitatis, sic omnis qualitas est quia efficit quale. Itaque duo sunt quibus res subiecte et earum forma habent esse, scilicet participatio et effectus. 40 Formarum itaque alia est causa similitudinis, ut albedo, alia est causa dissimilitudinis, ut propria qualitas Platonis. Forme itaque que est causa similitudinis unus est principalis effectus et proprius, ut albedinis facere album, alius secundarius, scilicet facere tale quale aliud. 45 A principali ergo effectus est impositum hoc nomen 'albedo', a secundo hoc nomen 'universale'. Unde omnes albedines, quia in subiectum similem habent effectum, dicuntur [h]unum universale, quasi universa [h]unientes que albedinibus participant. Eodem <modo> omnes humanitates unum universale dicuntur. Sicut enim homines colliguntur in [h]unum populum 50 quia eodem [h]iure vivunt, et milites sub [h]uno duce militantes exercitus, sic singularia sunt [h]unum universale ratione similitudinis suorum effectuum simul collecta.

Ex hac positione multe diffiluunt alie quasi a quodam fonte, ut: genus est essentie scilicet habentes similes effectus in rebus specie 55 tantum differentibus; species specialissima est essentie habentes similes effectus in rebus numero tantum differentibus. Quod idem attestatur Boetius: genus est substantialis similitudo rerum specie differentium. †Si itaque unionis similitudo genus est relatio si causaliter dicitur similitudo, quia propositionis similitudo est, id est ex pluribus causis, 60 et genus est et dicitur causaliter, sed est plura.†

At predicabilium aliud inest per se, ut humanitas, aliud inest secundum aliud, quod ad potestatem alterius fertur, ut color inest secundum corporeitatem. Itaque sunt duo genera vocabulorum reperta: substantivum ad significandum substantialia que per se insunt, et adiectivum ad significandum accidentalialia que secundum aliud insunt. Inde est quod substan-

---

III.29, 45sq.: cf. *Gilberti Contra Eutychen* 2.23, p. 269 H.

37/38 subsistere: an subsistente scribendum? 42 Forme: formarum O.
 48 unum: modo O. 50 quia: quid O. similes: species O. 57 Boetius:
 cf. *Boethii Intr.* ed. 1a pp. 94-95 & ed. 2a pp. 267-269 Brandt. 58 genus: ergo
 62 secundum: sed O. 65 quod: etiam O.

tiva ratione significatorum per se possunt poni in oratione, adiectiva ratione significatorum non nisi gratia substantivorum habent poni in oratione.

70 Sicut igitur breviter de substantialibus que per se insunt superius egi, ita hic compendiose agendum tam de substantialibus quam de accidentalibus que secundum aliud insunt.

Omnis itaque differentia est singularia principalibus predicatis adiacentia, similes effectus habentia substantialiter in rebus subiectis. Omne universale quod dicitur accidens commune est singularia principalibus
75 predicatis adiacentia, rebus subiectis accidentaliter inherencia, nulli speciei specialissime addicta, ut album. Omne proprium est singularia que [cum] uni speciei addicta accidentaliter insunt rebus subiectis.

Amplius, essentialium similes effectus habentium quedam sunt primi et summi effectus, ut substantia, alia postremi et ultimi, ut species
80 specialissima, alia medii, ut subalterna. Unde hec oratio processit, ut aliquod genus dicatur generalissimum, aliud subalternum, aliud specialissimum: quod hac via planum erit:

Sumatur rerum una subiecta, scilicet Socrates, ut quod de ipso dicetur de ceteris intelligatur. Cum igitur tam Socrates quam omnis res
85 subiecta habeat esse ex participatione alicuius essentie, non una sola est essentia, que Socrati vel alii rei conferat esse; alterius enim participatione Socrates est homo, alterius corpus, alterius substantia. Si vero consideres quamlibet proprietatem que Socrati confert esse, prior occurrit substantia. Itaque, qui<a> enim ipsa prima est, quam natura
90 mittit ad efficiendum quod Socrates sit aliquid, cum cetera essentie generales effectus habeant in Socrate, ipsa quidem qua Socrates est substantia generalissimum effectum habet. Unde ipsa et cetera que similes effectus ei habent dicuntur [h]unum genus generalissimum. Est alia essentia qua Socrates est homo, extra quam Socrates non habet aliquod
95 substantiale, quoniam ipsa est totum esse Socratis. Unde omnium essentialium, que [si] in Socrate sunt, illa ultimum effectum habet in Socrate; hec ergo et que similes cum ea habent effectus dicuntur una species spe-

---

70 quam: quod O. 72 predicatis: p( )tis O. 74 quod: quid O.
principalibus: predicabilibus O. 75 predicatis: p( )tis O.
85 non: ut O. 96 si in Socrate: si in so. vel sim so. O; fort. sim
Socrates legendum.

cialissima. Ille vero essentie quibus alie priores, alie sunt posteriores, dicuntur genus subalternum.

00 Notandum: cum predicabilium alia insint per se, alia secundum aliud, sola que sunt per se habent potestatem proprie ut earum suppositione fiat sermo de rebus subiectis; quandoque proprie, ut quando suppositione proprii nominis nominatur de quo sermo est; quandoque communiter, ut quando generali vel speciali nomine fit suppositio. Dum autem res de qua sermo est
5 substat locutioni per proprium nomen, ille modus supponendi dicitur primus; dum autem per generale nomen, dicitur ille secundus.

Unde quoniam eadem res primo et secundo modo substat locutioni, eadem dicitur prima et secunda substantia; ita ut si his terminis 'prima substantia' et 'secunda substantia' in propria sua significatione velimus
10 uti, oportet modum suppositionis observare, ut, cum iste terminus 'prima substantia' ponatur predicatus, talis ponatur subiectus qui causam designet quare suppositum prima substantia dicatur, ut proprium nomen, ut 'Socrates est prima substantia', non autem 'quidam homo'; sicut aliquid quia statua est, opus hominis est, non quia corpus. Eodem modo nomen
15 generale esse debet subiectus huius termini 'secunda substantia', ut 'homo est secunda substantia'. Sed ut consuetudo est mathematicorum predicamenta transferunt ad causam, ut individuum primam, universale secundam appellent substantiam; quo tropo loquendi lineam dicimus longam.

(III.30-31) Ratio quare dicatur quod multa sunt generalissima, que
20 non sunt genera. Cum generis sit ipsum esse capud diffinitionis, ut <ali>qua ei adiuncta substantiali differentia possit consitutum speciem, et cum sub genere debeant contineri substantiales differentie, /22vA/ non erit hoc universale Qualitas genus, cum ipsum sit tantum accidentale, nec aliqua sibi differentia adiuncta possit constituere speciem, nec
25 substantiales differentie possint sub eo contineri; tamen est generalissimum, id est valde generale, id est valde commune, utpote omnes qualitatis species sub se continens. Cum autem unum solum generalissimum tale sit quod adiunctum differentie constitua[n]t speciem - nam, ut

---

III.29, 18: cf. Gilberti De Trinitate I.2.61, p. 91 H.

---

7 quoniam: *vel* quandoque *O.* primo: prima *O.* 8 ut: tamen *O.*
12 substantia: *1 O.* 14 statua: *lectio incerta* (sta *O.*, ut *vid.*).
16 sed: si *O.* 18 lineam: lineam *O.* 21 aliqua: que *O.* possit:
ipsum *O.*

habet auctoritas: ut substantia constat ex materia et forma, sic species
 30 ex genere et differentia - unum solum genus est genus generalissimum, ut substantia.

(III.32) Ratio quare dicatur in IX predicamentis nullum universale
 esse, quod sit genus vel species vel aliquod singulare quod sit indivi-
 dum. Formarum alia subiectum facit quid, alia non. Cum itaque hec sit
 35 generis vel speciei descriptio predicari in quid, cum nulla forma IX
 posteriorum predicamentorum subiectum faciat quid, nullum universale,
 cum quodlibet sit ex formis, de subiecto pre<dicatur> [est] in quid;
 ergo nullum IX predicamentorum est genus vel species.

At formarum quedam sunt simplices, quedam composite. Simplex forma
 40 est quam ad hoc ut sit in subiecto non alia eiusdem rationis prevenit
 naturaliter, utpote albedo. (Sed dicit: "Immo qualitas eam prevenit et
 color". Non! Nam, ut predictum est, albedinis est effectus multiplex.
 Nam primus est facere album et secundus coloratum, tertius quale, et sic
 de singulis singularibus IX predicamentorum.) At cum individuum sit,
 45 ut predictum est, quod constat ex proprietatibus, nullum est individuum
 forma simplex. Nam ad hoc, ut Socrates sit Socrates, naturaliter prevenit
 hoc universale Substantia, quod est simplex; cui adiungitur corporeum,
 et fit hoc universale Corpus quod est compositum; cui annectitur sensi-
 bile et fit Animal magis compositum; at eidem rationale et fit Homo, quod
 50 [pre] premissis est multiplicius. At ea est totum esse ipsius Socratis;
 nichil enim est substantiale ipsi Socrati quod non sit vel hec species
 vel de constitutione huius speciei, cui adiunguntur omnia accidentia que
 sunt in Socrate ad personalis proprietatis constitutionem. Cum itaque
 quodlibet premissorum dicatur et sit substantia, hec prima est et magis
 55 substantia quam alie; magis enim, id est ex pluribus, composita est
 quam cetera. Nulla ergo talis forma continetur sub aliquo universali
 IX posteriorum predicamentorum, nulla itaque illarum est individuum.

(III.33) Ratio quare dicatur nullum genus dividi. Cum autem auc-
 toritas asserat genus dividi, generis divisio nichil aliud est quam re-

III.32, 32sqq.: cf. Everardi Dialogus pp. 249 & 255 H.

29 auctoritas: cf. *Boethii Intr. ed. 1^a pp. 94-95 & ed. 2^a pp. 267-269 Brandt.* 30 differentia: -tie O. est: esse O. 35&37 quid: quit O.
 41 dicit: dices *vel* dicitur *malimus*. prevenit et: preveniret O.
 42 cf. III.29. 45 cf. III.28. 47 adiungitur: sensibile *add. & exp. O.*
 50 at: *ex corr. O.* ea: *sc. forma.* 57 illarum: *fort. illorum (sc. IX predicamentorum) scribendum.* 58-59 auctoritas: *Boethius, Divis., PL 64: 877 C-D (?)*. 59 quam: quod O.

60 rum participatione generis [p]unitarum discretio, que fit vel speciei participatione vel differentie. Non autem dicitur generis divisio quia genus dividatur, sed quia res unite in genere dividuntur, id est inter se discernuntur. Ideo autem dicitur generis divisio, quia genus uniens res subiectas causa est quare res subiecte velint discerni - nam unito-
 65 rum assignanda est discretio. Et similium dissimilitudo per differentias dicitur fieri (nam earum participatione res discernuntur); in species vero fit finaliter, ut res discrete ostendantur diversarum esse specierum - sic: animalium aliud rationale, aliud irrationale.

Est item unio que attenditur esse partium ad integrandum totum;
 70 cui unioni opponitur partium discretio, cum partes inter se proprietatum participatione discernuntur - sic: domus alia pars tectum, alia par<ie>-tes, alia fundamentum. Et dicitur divisio totius in partes non quia totum dividatur, sed prius supponitur totum, ut unio partium ad ipsum integrandum attendatur; subsequenter partes nominantur, ut earum discre-
 75 tio intelligatur.

Est item [h]unio que est plurium rerum in participatione unius nominis, non significationis. Unde oritur ambiguitas equivocationis, que distinguitur cum res suis nominibus univocis appellantur, quia manifestatur, ut: canis aliud latrabile, aliud marinum, aliud celeste.

80 Est et<iam> unio proprietatum accidentalium similes effectus habentium participatione a diversis subiectis, quorum discretio formis naturalibus similes effectus habentibus est divisio accidentis in subiecta, ut: alborum aliud homo, aliud lapis.

At unio subiectorum participatione substantialium similes effectus
 85 habentium est, quorum, si accidentibus sit discretio, est subiecti in accidentia divisio.

Item est unio subiectorum participatione accidentalium, quorum accidentibus facta discretio est accidentis in accidentia divisio.

(III.34) Ratio quare dicatur "Nullum speciale nisi primi predica-
 90 menti diffinitur". Cum premonstratum sit nullum esse genus quod non sit in primo predicamento cont[in]entum et omnis diffinitio constet ex genere et substantialibus differentiis, nullum genus in alio quam in

---

III.34, 89sq.: cf. *Everardi Dialogus* pp. 249 & 255 H.

---

71 tectum: rectum O. 78 distinguitur: -guuntur O. appellantur: appellatione O. 80 similes: solutiones O. 90 premonstratum: III.32.

primo continetur predicamento. At cum diffinire aliquid nichil aliud sit quam ea, que concurrunt ad esse ipsius, explicare, ad constitutionem
 95 vero solius universalis in primo predicamento contenti plura concurrunt, ut predictum est, que in diffinitione explicantur, solum universale primi predicamenti diffinitur. Sed dicitur "sola species diffinitur"; itaque nullum universale IX predicamentorum vel diffinitur vel est species. Nullum ergo alterius predicamenti quam primi speciale potest diffiniri.
 00 Item, nullius alterius predicamenti rei aliquid est substantiale vel accidentale, non itaque species eius diffiniri habet.

(III.35) Ratio quare dicatur 'de' omni genere predicari aliquam suarum differentiarum universaliter. Cum X sint modi predicandi, quattuor sunt tantum modi subiciendi, scilicet universaliter, particulariter,
 5 indiffinite, singulariter. At cum dictum sit superius: in quacunque propositione aliquid predicatur, in ea aliquod singulare predicatur, et gratia illius singularis universale illud in cuius est constitutione (ut 'Socrates est homo': hic predicatur humanitas, causa ergo eius hec species Homo) - itaque cum dicitur 'omne animal est rationale vel ir-
 10 rationale', in hac <pro>positione aliquod singulare predicatur; sed non nisi singulare alterius harum differentiarum; sic altera istarum differentiarum predicatur et 'sibi' aliquod individuum de universali universaliter subiecto predicatur.

(III.36) Ratio quare dicatur adeo vere et proprie minus de maiori
 15 predicari ut maius de minori. Ad quod dicendum quod duo sunt genera facultatum: diffinitivum et divisivum. In diffinitiva facultate genus premititur, utpote caput et origo unionis, et ideo universalius est illud predicatum subiecto diffiniendo; sed aggrega<n>tur differentie generi, ut diffiniendum <non> ab his a quibus differt[ur], immo ab his cum quibus
 20 convenit circumscribatur. /22vB/ At e converso in facienda divisione illud in quo est plurium unio, utpote universale, premititur ut [subiungatur] dividendum; subiunguntur vero unita in eo, ut eorum discretio intelligatur. Itaque cum universalius subiectum sit dividendum et utrumque divisorum sit minus universale et predicetur de subiecto, minus ibi
 25 predicatur iure de maiori. Quod autem dicitur species de suo genere numquam predicari, diffinitionum genus recipit, non divisionum. Nam

III.36, 25-28 = Gilberti De Trinitate I.2.1 prol., p. 57 H.

96 predictum est: III.32. 5 superius: II.8. 12 sibi: aut sic aut similiter scribendum esse videtur. 15 quod: quem O.

sicut in diffinitiva demonstratione species genere declaratur, sic etiam in divisiva genus specie.

(III.37-39) Ratio quare dicatur nichil esse substantiale alicui generi vel speciei; item nulla universalia vel singularia substantialiter differentia esse; item nullum universale esse universalius alio universali.

Cum superius premonstratum sit omnem formam esse informem et ideo nichil ei substantiale vel accidentale esse, et cum omne universale sit plures forme, universali nichil est substantiale vel accidentale.

At cum participatione solius proprietatis sit alicuius ad aliud convenientia et ab alio differentia, ex quo universalia carent causa et effectum, similiter et singularia.

At cum predictum sit nullum universale esse aliquid, cum universale sit universale, universale non est aliquid universalius alio. Sed si 'universalius' adiective concedatur, propositum satis concedi potest. At quia est manifesta [est] falsitas si dicatur 'species est universalius alio universali', - non enim potest adiective teneri -, nullatenus recipietur speciem esse universalius alio universali, sed 'species est universalior'.

(III.40) Ratio quare dicatur argumentum esse habitudinem medii ad alterum extremorum. Ad quod dicitur quod argumentum est ratio rei dubie faciens fidem. Ratio vero appellatur habitudo medii ad alterum extremorum. Verbi gratia. Sit in questione utrum Socrates sit animal, quod non probatur nisi interpositione medii; sumitur medium homo. Confero ergo hoc universale Homo ad hoc universale Animal, et deprehenditur hoc esse speciem alterius, que habitudo, <id est> que ratio, extrema connectit prehabita in mente hac maxima: "de quocumque species, et genus". Cum itaque d'u'o sint termini questionis et predicatus dicatur maior extremitas et subiectus minor, sumpto exemplo argumenti ad maiorem extremitatem sumendum est ad minorem. Sit questio utrum risibile sit animal; sumitur medium homo. Notatur ergo habitudo huius universalis Homo ad hoc universale Risibile et deprehenduntur esse paria, que ratio con-

---

33 superius: III.14.   34: universale: *lectio incerta*.   39 predictum: III.32 ?   47-48 argumentum - fidem: *Boethius, Diff. Top. I, PL 64: 1174C*.
49 sit: sicut *O*.   53 prehabita: pro- *O*.

nectit extrema hac maxima in mente prehabita: "quicquid de uno pari,
et de reliquo".

Dicitur vero argumentum quia arguit auditorem ad credendum. Dicitur
facere fidem quia finaliter fit propter rem dubiam probandam, licet non-
numquam certi medii ad certam extremitatem artificiosa sit collatio, ut
'Plato est homo, ergo est animal': licet enim constet Platonem esse ho-
minem et ipsum esse animal, nichilominus artificiosa collatio extremorum.
Dicitur autem argumentum facere fidem, sed fides duplex est. Nam fides
est probabilitatis et fides certitudinis. Altera autem preest dialectico,
altera demonstrativo sillogismo, unde etiam, ut predictum est, duo sunt
genera maximarum: probabilitatis et certitudinis. Probabilitatis, ut
"si quod magis videtur inesse non inest, nec id quod minus videtur
inesse inest"; sed hec est falsa propositio, quia ei falsum subest;
maxima tamen necessaria, quia immutabiliter probabilitatem amministrat
<***amministrat> enim necessitatem demonstrationi.

(III.41) Ratio quare dicatur alius esse locus differentia maxime
propositionis, id est alius esse locus argumenti, alius argumentationis.
Ad quod dicendum exemplariter quid locus sit argumenti; qui sic descri-
bitur a Boetio: "locus est argumenti sedes, id est unde conveniens tra-
hitur argumentum."

Hic commemorandum est quod cum facultates [sunt] secundum genera
rerum, de quibus in ipsis agitur, diverse sint - id est naturalis,
mathematica, theologica, civilis, rationalis -, una tamen est, scilicet
naturalis, que in humano locutionis usu promptior est et in transferendo-
rum sermonum proportionibus prior. Nam in naturalibus locus est spatium
continens corpus et quaslibet eius partes, in rationalibus locus dicitur
ratio continens omnia universalis, scilicet omnia genera ut genus, omnes
species ut species, et sic deinceps. Nam hoc nomen 'genus' impositum
est ipsi generi ex quadam ratione, scilicet convenientia. Nam formarum
cum sit quedam substantialis vel accidentalis, quedam substantialis
effectus, cum sit facere quid, quia huius effectus est facere hominem,
illius animal, quia hec effectu suo plura suo subiecto conformat illa

III.41, 79-83 = Gilberti De Trinitate I.4.1, p. 115 H.

59 pari: pati O. 62 fit: sit O. 68 predictum est: II.16-17?
77 a Boetio: Boethius, Diff.Top.I, PL 64: 1174C. 84 quaslibet: quos-
libet C. 88-89 quedam-effectus: lacunam latere suspicamur.

pauciora, huius effectus [est] dicitur generalis, illius [illius] specialis et ideo utriusque universalis.

Item, quecumque forma est causa convenientie, eadem est causa differentie et ideo oppositionis; ut albedo est causa conveniendi cum albis, 95 eadem causa est differendi a nigris; inde dicuntur ^{teorum†} effectus oppositi. Itaque hoc nomen 'species' est impositum ad significandum species, ex eo scilicet quod effectus earum formarum que sunt species, conveniunt in hoc quod sunt speciales. Itaque substantia huius nominis 'species' est quelibet species, qualitas vero eius est convenientia, 00 scilicet specialis effectus, qui topica ratio dicitur. Nam causa ratiocinandi humane mentis celsior hec sibi oculus indagatrice confixit ratione.

Sicut autem dicitur de hoc <nomine> 'species', eodem modo de hoc nomine 'genus'. Sed non solum sub hoc nomine 'species' continentur et 5 clauduntur naturalis species facultatis, ut ipse sole ab hoc loco educantur, immo et rationalis et civilis, ut 'istud est sillogismus, ergo argumentum' - locus a specie, item 'istud est episcopus, ergo est persona' - locus a specie.

At quia non est oppositio nisi plurium et ideo ex pluribus causis, 10 quia hec duo universalis Album et Nigrum sunt cause ^oppositionis, ipsa dicuntur opposita et contraria, quasi contrarios effectus habentia; ipsa tamen subiecta ipsis proprie dicuntur contraria; ut ipsa subiecta dicantur contraria quasi contrariis effectibus participantia, ut Socrates et Plato sunt contraria. Inconsequentia enim dictionum non preiudicat veritati 15 dicendorum.

Ergo hoc nomen 'oppositum' sive 'contrarium' pro subiecto significat ipsa universalis contrarios effectus habentia in naturalibus vel eadem immitantia in aliis facultatibus. At pro predicato significat oppositionem sive differentiam, id est topicam rationem que locus est - et hoc 20 ad ratiocinandum in qualibet facultate. Sed non sole naturales forme dicuntur contraria, sed a rationibus suis: nam in naturalibus album nigro contrarium est, et in aliis facultatibus, ut in mathematicis,

---

III.41, 14-15: cf. *Gilberti Contra Eutychen* 7.25sq., pp. 346-347 H.
 III.41, 20-24: fere eadem in *Gilberti De Trinitate* I.4.3, p.115 H.

---

92 specialis: sp(eciali)us O.   98 speciales: spirituales O.
 4 hoc: hac O.   6 civilis: -les O.   10 cause: cœ (=omme) O.
 16 sive: suum O.   20 qualibet: quolibet O.

albedo nigredini; in theologicis autem et civilibus bonum malo, et in rationalibus falsum vero. Et ad hunc modum naturalium 'aliquid est
 25 albedo, ergo ipsum non est /23rA/ nigredo' - locus ab oppositis in mathematicis; item 'hoc est bonum ergo non est malum' -, in theologicis; item 'hoc est verum, ergo non est falsum' - in rationalibus.

Itaque hec nomina 'genus', 'species', 'proprium', 'differentia', 'accidens', 'oppositum' et similibus a rationibus imposita locorum sunt
 30 significativa, et quilibet illorum est differentia maxime propositionis et locus argumenti et sedes argumenti. Differentia est maxime quia eo maxima differt ab alia maxima; et locus argumenti quia sicut cathedra et locus et sedes est sessoris, eodem modo et locus argumenti et sedes argumenti premissorum quilibet dicitur. Verbi gratia, sit in quaestione
 35 utrum aliquid sit animal; hoc est argumento probandum. Inducendum itaque medium, scilicet homo, sumptum ab hoc loco Species, et considerandum extremitas maior[um] sub quo loco contineatur, sub hoc loco scilicet Genus. Cum ergo habitudo medii ad extremum sit argumentum, quia extrema sunt cause illius habitudinis, extremorum loca habitudinis loca dicuntur.
 40 Sed inter extrema illa quia sedet argumentum, loci extremorum sedes dicuntur habitudinis illius. Tamen a Boetio singulariter dicitur locus, quia locus medii est causa maxime illius habitudinis penes quem 'est' vis variare habitudinem. Ut cum nunc sit speciei ad genus, sumpto hoc medio Sensibile erit locus medii mutatus, quia erit a pari, cum prius
 45 esset a specie.

Sed vis[i]o quid locus argumenti, videndum quid locus argumentationis. Sunt duo genera locorum: locus differentia maxime et locus maxima. Sed quia argumentum medii auxilio educitur a differentia loco, et ideo ille argumenti locus dicitur, cum ars formandi argumentatione<m> maxime
 50 propositionis amminiculo innitatur, maxima propositio locus argumentationis appellatur, ut hec: "de quocumque predicatur species, et genus", - 'sed istud est homo, ergo est animal'.

Sed quid est quod queritur "Unde locus?"; et quomodo intelligendum cum respondetur "A specie"? Sic: id est "Vis connectendi extrema, id est
 55 argumentum unde est?" id est "A quo loco est argumentum et habet vires?"; et respondetur "A specie", id est "A loco specie habet vires, quia medium [extremi] species est alterius extremorum vel genus vel proprium vel differentia vel accidens vel oppositum, et sic in ceteris.

Nota quod sicut subiectum huius nominis 'albedo' est hoc universale Albedo,
 60 et eiusdem predicatum est effectus albedinis, et hoc nomen 'albedo' est
 appellativum albedinum, et idem universale est omnes albedines, eodem
 modo aiunt quod huius nominis 'species' subiectum est locus ** est omnes
 species quarum est appellativum hoc nomen 'species', predicatum vero eius-
 dem nominis est subiectum huius termini 'pars' ad rationalem facultatem
 65 transumpti, quia partium alia universalis, alia integralis, quod ab ali-
 quo forte recipietur.

(III.42) Ratio quare dicatur omnem diffinitionem esse plura uni-
 versalia. Ad hoc dicendum hoc nomen 'diffinitio' triplicem acceptionem
 habere, ut 'diffinitio: actio'; 'diffinitio: oratio diffinitiva' (se-
 70 cundum quod ait Aristoteles in primo Topicorum "diffinitio est oratio
 integre demonstrans quid est esse"); item 'diffinitio: diffinitivum esse',
 secundum quod a Boetio dicitur "de quocumque diffinitum et diffinitio."

Sed quidam dicunt hoc diffinitivum esse unum solum esse. Nos vero
 dicimus ipsum esse plura universalis, que sunt in constitutione huius
 75 speciei Homo, sed hec species Homo non est illa, et hec diffinitio est
 illa, sed non sunt in eius constitutione. Quod examini disputationis
 relinquitur.

Diffinitio sic describitur: diffinitio est integra rei demonstratio.
 Res autem demonstratur nobis suis formis. Quod si fuerint substantiales
 80 ut unius participatione res diffiniti in certo rerum genere constituatur,
 ipsa generalis erit, nam ipsa consimili[u]s erit generi. Cum itaque dif-
 finitio constet ex genere et substantialibus differentiis, relique sub-
 stantiales forme in rei demonstratione posite erunt substantiales diffe-
 rentie. Sed diffinitio de hiis solis et in quid, de quibus diffinitum
 85 predicatur, ut: homo - animal rationale mortale. Sed de quibus hec
 tria universalis in quid, et hoc diffinitum Homo, et de hiis solis.
 Sed cum diffinitio neque genus neque species sit et predicetur in quid,
 ipsa erit hec universalis.

Item que implicite involvuntur in diffinito exprimuntur, id est
 90 explicantur, oratione diffinitiva. Sed sicut singule dictiones conve-

62: **: spat. vac. II litt. O; fort. qui scribendum. 70 Topicorum: to-
 picis O a.c.; Arist. Top. I c. 5, 101b39. 71 diffinitivum: fort. dif-
 finitum scribendum; item infra. 72 a Boetio: ait O a.c.; maximam hoc
 modo formatam apud Boethium frustra quaeres. 78 diffinitio - demonstra-
 tio: cf. Boethii Diff. Top. II, PL 64: 1187A. 80 diffiniti: an diffi-
 nita scribendum? 81 consimilius: lectio incerta. generi: genus O.
 84 quid: quidem O. 85 mortale: irrationale O. 88 erit: errt O.
 89 involvuntur: inuoluuntur O a.c.

niunt ad constitutionem diffinitive orationis, sic significata singulorum dictionum constituunt diffinitum esse, quod est diffinitio, que est illa universalia. Nam hec universalia excludunt rem ab omni alia rerum specie et sub qua specie inclusa <sit> demonstrant.

95 At non est veri nominis diffinitio quando proprietas describitur per effectum, ut 'albedo [est] color est faciens album'. Sic enim explicatur non participatione cuius <ali>quid sit albedo, sed quid efficiat in subiecto; nam et effectus eius methaphorice dicitur eius substantia, unde dicta diffinitio methaphorice dicitur explanare substantiam proprietatis diffinitive.

00 Eodem modo nullum specialissimum IX predicamentorum vere diffinitur. Proprietatum enim alie simplices, alie composite, ut humanitas composita est ex corporeitate et animalitate et rationalitate et similibus, quicumque concurrunt ad hoc ut aliquis sit homo. Est ergo humanitatis pars
5 animalitas, humanitas vero non est animalitas, unde rei que est homo assignatur differentia secundum humanitatem. Albedo vero simplex forma est; non enim plura concurrunt ad hoc ut aliquid sit albedo, sed solius qualitatis participatione que est albedo. Color autem non est qualitas de albedine, sed ipse est albedo, et sic nec alia IX predicamentorum dif-
10 finiuntur.

/20rA/ <C>um terminorum et propositionum iam consonet consortium,
nisi terminorum significa[n]tis significata arrideant propositionum,
fine debito careret propositum; unde de earum significatis hoc sit in-
15 certi itineris compendium:

De cathegoricis:

- IV.1 Omne verum est; nullum falsum est.
IV.2 Omnis vere affirmative dictum est vera compositio predicati ad
20 subiectum; omnis vere negative dictum est vera divisio predicati
a subiecto; omnis affirmative false dictum est falsa divisio pre-
dicati a subiecto; omnis negative false dictum est falsa compo-
sitio predicati ad subiectum.
IV.3 Multa enuntiabilia modo incipiunt esse, multa modo desinunt esse.
IV.4 Aliquod verum erit falsum et econverso erit necessarium.
25 IV.5 Huic dict[i]o 'quendam fenicem non esse' nichil opponitur contra-
dictorie.
IV.6 Sola enuntiabilia sunt vera de aliquo vel de aliquibus. Sola
enuntiabilia sunt falsa de aliquo vel de aliquibus.
IV.7 Quicquid est verum de non existenti, est verum de aliquo.
30 IV.8 Nihil est probabile vel improbabile nisi enuntiabile; nec proba-
bile nec improbabile est me esse hominem et sic de singulis quo-
rum nullum est dubium.

De dictis copulativarum:

- IV.9 Nulli ypothetice dicto aliquid contradictorie opponitur.
IV.10 Cuiuslibet ypothetice copulative dictum est verum, cuius utra-
que pars vera.
IV.11 Copulative vere dictum est verum de aliquo vel de aliquibus, si
de eodem vel de eisdem fit sermo prima et postrema eius[dem] parte.

14 unde: nam O. incerti: vox suspecta. 17 ut inferius
videtis, haec thesis hunc in modum exponenda est: omne verum est aliquid,
sed non quicquid est verum est aliquid; nullum falsum est aliquid.
18 omnis vere: omne verum O. 19 omnis vere negative: omne verum
negativa O. 20 omnis: omne O. 21 omnis: omne O. 24 econverso:
fort. et aliquod falsum addendum. 25 huic: hec O. quendam: quoddam O.
34 contradictorie: & O. 35 cuiuslibet: quodlibet O.
copulative: continuative O. 37 vere: vero O.

De disiunctivis:

- 40 IV.12 Omne dictum disiunctive est verum, cuius altera pars tantum est vera.
- IV.13 Omne dictum vere disiunctive est verum de aliquo vel de aliquibus si de eodem vel de eisdem fit [fit] sermo primo de quo secundo.
- IV.14 Omnis disiuncte dictum constantis ex contradictoriis vel eis
45 equipollentibus est necessarium.

De dictis continuativarum:

- IV.15 Omne vere continuative dictum est necessarium.
- IV.16 Nullius continuative dictum est verum de aliquo vel de aliquibus nisi de eodem vel de eisdem agatur <in> antecedenti et conse-
50 quenti.

(IV.1) Ratio quare dicatur verum omne esse aliquid, sed non quicquid est verum est aliquid. Dicendum itaque quid sit verum, et cuius sit verum, et de quo proprie et de quo improprie dicitur.

- Veritas est ratio substantie rei, ut ait Hilarius; substantia sub-
55 iecti rei substantia dicitur; quia ergo substantia huiusmodi esse non potest nisi componatur subiecto, compositio scilicet ratio dicitur esse comes eius, que est [est] ratio substantie rei. Sed sicut unitas, cui-cumque forme assistit, eidem inesse habet cui illa forma, eodem modo et hec ratio. Sicut enim Socrates est homo unus humanitate et eidem
60 addicta unitate, sic est verus homo humanitate et eidem addicta veritate. Sed sicut unitas unum tropo conversionis scilicet methonomie, eodem modo et veritas verum dicitur, unde "Veritatem vobis dico", id est "veram scilicet compositionem forme ad subiectum enuntio vobis"; qui tropus extenditur ad propositionem ut vera dicatur, et ad argumentum ut verum
65 dicatur.

- Consistit autem veritas circa duo, scilicet circa formam substantie ut 'Socrates est albus', et circa substantiam forme ut 'albedo est color'; nam et hac et illa verum dicitur: est enim quasi compositio coloris ad albedinem; itaque quamdiu forma in subiecto est, et eius compositio est.
70 Ergo sicut vere forme sunt, sic et earum compositiones sunt; immo quia

---

47 vere: verum O. 52 est; esse *malimus*. 54 Hilarius: *locum non invenimus*. 57 unitas: veritas O. 60 verus: veri O. 67 forme; formam O.

tpotius† compositiones et forme. Ergo et omnia vera sunt. Sed cum veritas et falsitas sint opposita ut privatio et habitus, et omnis veritas sit habitus (id est compositio), cum privatio nulla sit <et privatio veri sit> falsitas sive divisio forme a subiecto, falsitas sive falsum
 75 non est aliquid; at cuilibet compositioni, que est veritas, sua divisio, que est falsitas, est opposita (unde huic /20rB/ compositioni 'Socratem albere' opposita est hec divisio 'Socratem non albere').

Sed quid est quod ait Aristoteles circa compositionem et divisionem veritas et falsitas quod consistunt? Inde videtur quod aliud sit composito et divisio quam veritas vel falsitas; aut si idem, itaque aut nec veritas nec falsitas est compositio, aut et veritas et falsitas est divisio. At dicitur et idem esse, et veritatem et falsitatem censi compositione[m] et veritatem et falsitatem divisione. Quod enim dicit Aristoteles circa compositionem et divisionem consistere veritatem et
 80 falsitatem sic intelligendum: "circa composita"; et bene dicit "circa" quia non in sunt ut nature sed adsunt ut rationes. Item conceditur divisio esse ver[or]um et compositio falsum. Attende: cum humanitas non insit equo, divisio est humanitatis ab equo, quod significatur hoc termino 'equum non esse hominem'; que divisio verum dicitur non veritate
 90 que ipsa sit, sed que compositionis eidem opposite esset, si ipsa existeret. Unde 'equum non esse hominem est verum' nichil est nisi 'equum esse hominem non est verum quia hec compositio non est.' Itaque non est aliquid quod sit illa divisio sive in genere rationalium sive non rationalium. Inde dictum est omne verum ut compositionem esse aliquid, sed non quic-
 95 quid est verum esse aliquid propter predictam et sibi consimiles divisiones que vera dicuntur sed nulla vera sunt ea.

Ut tamen potius facilitati sustinendi et usui plane quam nude veritati locum demus, indifferenter si placet concedendum proponimus 'Socratem scilicet esse hominem' 'Socratemque non esse equum' esse duo vera
 00 tet in subiectis quoque†.

Item compositio dicitur falsum. Est enim mens humana nature imitatrix fingendo compositionem que non est; que falsa dicitur non falsitate

---

72 sint: ¶ (=sunt) O.   74 sive: sit O.   78 Aristoteles: Int. c. 1, 16a12-13.   84 Aristoteles: at O.   86 non insunt: nōi s(un)t O.
 90 existeret: existunt O.   95-96 divisiones: divisionem O.
 97 plane: an vox corrupta?   2 falsa: fort. falsum scribendum.

que ipsa est, sed falsitate divisionis opposita, que falsitas esset si
hec compositio vigeret; ut cum dicitur 'Socratem esse equum est falsum'
5 quasi "Socratem esse equum non est verum".

(IV.2) Ex premissis eque sunt iste quattuor positiones continue,
id est ex premissorum ratione: Omnis affirmative vere dictum est vera
compositio predicati ad subiectum; omnis affirmative false dictum falsa
compositio predicati ad subiectum; omnis negative vere dictum est vera
10 divisio predicati a subiecto; et omnis negative false dictum est falsa
divisio predicati a subiecto.

(IV.3) Ratio quare dicatur multa enuntiabilia incipere esse et
multa desinere esse. Nam cum multe incipiant intus esse forme que prius
non erant in subiecto, multe incipiunt componi subiecto forme, que prius
15 non componebantur. Sed cum verum nil sit nisi compositio forme ad sub-
iectum, multa vera incipiunt esse que prius non fuerunt. Cum autem
multe a subiecto dividantur forme, <multe desinent inesse> eidem que
prius inerant.

(IV.4) At quoniam contingit rem demonstrari, et per demonstrationem
20 eandem esse poni cui forma ostenditur componi, ut 'hominem hunc contingit
esse album', subiecto desinente esse et forma desinet esse, illud enun-
tiabile desinet esse, multa incipiunt esse falsa que prius erant vera
- utpote prius Socrati inerat albedo et modo non inest ut erat, ergo
'Socratem esse album', que compositio modo non est, eius est divisio, et
25 ideo falsa. Itaque aliquod verum incipit esse falsum.

Hic distinguendum idem enuntiabile diversis nuncupari vocabulis ut
hoc verum 'Socratem esse hominem' dicitur compositio predicati ad sub-
iectum quia humanitas componi Socrati dicitur; dictum propositionis quia
propositio est instrumentum dicendi ipsum; et enuntiabile quia convenien-
30 ti oratione potest enuntiari. Itaque cum hoc dictum 'hunc hominem esse
album' desinit esse ex quo tam subiectum quam predicatum desinit esse,
non est convenienti oratione ipsum enuntiari eo quo<d> utrumque - tam
subiectum quam predicatum - desinit esse, quoniam demonstratio innuendo
positionem subiecti, cum subiectum non sit, enuntiabile facit ***.

---

3 opposite: opinione O.   4 ut: unde O.   12 incipere: incipient O.
13 intus: *vel* intro O.   14 subiecto: subiecte O.   23 utpote: utpate O.
inerat: non erat O.   24 eius: cuius O, *ut videtur*.   33 demonstratio:
denominatio O.   34 ***: *spat.vac. VII fere litt. O; inconveniens vel*
non esse vel sim. scribas.

35 Ideoque hoc enuntiabile et desinit esse et desinit esse dictum et enuntiabile. Sed est enuntiabile quod desinit esse verum, ut verum quod incipit esse falsum, nec tamen desinit esse enuntiabile; ut 'Socratem currere', sive currat sive non, enuntiabile est.

Item compositionum alia est adeo firma et indissolubilis inferioribus causis exigentibus 'ut' dividi nequaquam per eas possint, et hec compositio est veritas necessaria; alia per inferiores causas dissolubilis, et illa non est veritas necessaria. Item divisionum alia est adeo per inferiores causas incompacta ut nullo modo per eas componi possit, et hec veritas necessaria iudicatur (ut 'Socratem non esse asinum'); que
45 quia aliquid non est, ad eam esse non sequitur aliquid vel aliquod verum esse, ut premissum est. Ita enim infinita essent ab eterno, cum solus Deus fuerit ab eterno; ad hominem tantum solvitur illa alia esse alterius rationis quam Deum, et ideo solum Deum fuisse ab eterno et tamen non minus illa. Alia divisionum vero est cui compositio opposita per causas
50 inferiores erit et ex quo erit per eas indissolubilis, ut 'animam Anti-christi esse', que compositio nunc non est et ideo falsa est; sed cum erit, indissolubiliter erit, et ideo necessaria; ideo conceditur aliquod [aliquod] falsum fore necessarium. Item divisionum alia per inferiores causas poterit componi et post dissolvi, cui compositio [modo] opposita
55 modo est falsa et illa erit vera, ut 'Socratem currere'.

(IV.5) Ratio quare dicatur 'quendam phenicem non esse animal', huic dict[i]lo nichil esse contradictorie oppositum. Cum uni soli compositioni una sola divisio sit opposita - universali namque compositioni particularis divisio est opposita, ut huic 'omnem hominem esse animal' hec divisio est opposita 'quendam hominem non esse animal'; et 'nullum hominem esse animal', huic dicto, scilicet divisioni, opposita est ista particularis compositio 'quendam hominem esse animal'; singulari vero compositioni singularis divisio opposita est - sed cum a subiecto particulariter supposito dividatur natura que significatur hoc nomine 'phenix', subiectum illud universaliter subici non potest nec compositio illius ad subiectum universaliter fieri potest nec vere nec falso enuntiari: per implicitum enim esset nugatorium. Non ergo enuntiabile est 'omnem phenicem esse animal' nec ergo contradictorie oppositum huic 'quendam phenicem non esse animal'.

---

36 enuntiabile: cum (ex en=enuntiabile
ortum) 0. 39 est adeo firma: sunt ad confirma 0. 56-57 quendam-
oppositum: cf. II.11. 63 sed cum: si c (= si cum vel sicut) 0.

70 (IV.6) Ratio quare dicatur sola enuntiabilia esse vera de aliquo vel de aliquibus, item sola esse falsa de aliquo vel de aliquibus. Ad quod sciendum hanc prepositionem 'de' plures habere acceptiones: accipitur pro 'apo' greca et tunc materiale est, ut "apo to bucolon" scribit Virgilius, id est "de bucolicis"; accipitur et pro 'peri' memorativo
 75 ut "de Priamo querit", et pro 'cata' locali ut "veritas de terra orta est" sive "detraho", vel est intentivum ut "dedo me hostibus"; est et privativum ut "despero". Qua ergo <h>arum hic 'de' tenetur acceptionum cum dicitur 'aliquid est verum de Socrate'? Dicitur quod hic habet eandem vim quam in illo Statii "pugna est de paupere regno"; ibi enim denotat
 80 causam, sicut et hic 'de Socrate est verum aliquid'; sicut pauper regnum finalis causa fuit pugne, sic Socrates est causa illius veri. Veritate enim Socrates est verus a quo denominatur enuntiabile verum, et est idem tropus loquendi qui est "unitas est una de uno" quia facit unum, "istud verum est verum de Socrate" quia facit Socratem verum; nam a vero Socrates est verus, quia participatione veri Socrates est verus, sed non est
 85 verum [est verum] veri denominatione, sed improprietatis transsumptione, quia est verum quia facit verum.

Dicitur itaque quod hic 'de', cum dicitur 'de Socrate aliquid est verum', improprie ponitur et ideo non equipollet hic alicui premissarum
 90 prepositionum grecarum. Eadem dicendi causa dicitur: sola enuntiabilia sunt falsa de aliquo vel de aliquibus, non tamen propositiones minus sunt vere de aliquo vel de aliquibus; et sicut superius dictum "pugna est de paupere regno" id est "pro paupere", eodem modo hec propositio 'Socrates est homo' est vera de Socrate, id est pro Socrate, et ipsum
 95 enuntiabile /20vA/ est verum de Socrate, id est pro Socrate; et similiter false sunt propositiones 'de' aliquo vel de aliquibus et enuntiabilia.

(IV.7) Ratio quare dicatur "quicquid est verum de non existenti est verum de aliquo". Nam licet Cesar non sit, cum iste enuntiet hac propositione "Cesar homo est", et ipsa sit singularis, quod de nullo ea
 00 fiat sermo dicere absurdum est. Cum ergo ea de aliquo enuntiet, illud enuntiabile est verum vel falsum de aliquo. Item dicendum quod verum significatum hac propositione 'homo currit' sit verum de homine, sed non de aliquo homine. Et nota quod, si aliquo nomine univoco vel ap-

72 prepositionem: prepositionem O. plures habere acceptiones: cf. *Prisciani Inst.* 14.5.45, *GL III.48-49*. 77 harum: a4 (= Aristoteles vel arum) O.
 79 Statii: *Thebais* 1.151. 83 tropus: *potius* terminus O. unum: verum O.
 90 enuntiabilia: enuntiabilis O. 93 eodem: eadem O. 2 significatum: significatur O.

pellativo (et ideo communi; et quia communi, ideo confuso) fiat sermo
 5 de aliquo, quanto magis eius univocatio sive confusio adiectione adiectivi
 (ut 'homo albus') vel relativi (ut 'homo qui') restringitur, tanto securi-
 us concedi potest quod illo termino magis determinato quam prius (et ideo
 minus confuso) de aliquo fiat sermo, et de eo cui illa appellatio conve-
 nit; ut 'homo albus currit' de homine albo fit sermo hac propositione,
 10 et dictum huius propositionis est verum de aliquo; sic 'homo currens
 disputat' hoc est verum de homine corrente, et 'homo qui legit disputat'
 de homine qui legit. Sic etiam concedi potest si appellativis adiunga<n>-
 tur vel nomina numeralia vel collectiva et distributiva; ut 'duo homines
 currunt', dictum huius est verum de duobus hominibus; et huius 'omnis
 15 homo est animal' de 'omni' homine, nec tamen de Socrate; et 'uterque
 istorum duorum currit' verum est de utroque duorum, nec de aliquo tamen
 determinate.

Dicunt quod, si relatio concedatur, oportet concedi quod sermo fiat
 de hoc aliquo, ac si relatio esset reperta tantum causa proprii nominis
 20 et non appellativi. Sed dicimus: sicut demonstratio est reperta causa
 priorum nominum, sic et appellativorum. Nam sicut in unica proprii
 nominis positione equivoci est confusio, sic in unica nominis positione
 appellativi; sed demonstratio utramque extirpat. Item i[n]ter[t]ata
 nominis positione, tam proprii quam appellativi, est dubitatio utrum de
 25 eodem agatur primo de quo secundo; ad quam extirpandam inven[i]ta est
 relatio. Ergo eque proprie relatio fit ad appellativum sicut ad pro-
 prium, sed non ut discrete supponat, sed ut iteratum suppositum ostendat.

(IV.8) Ratio quare dicatur nichil esse probabile vel improbabile
 nisi enuntiabile, et non probabile nec improbabile esse me sedere nec
 30 aliud quod non sit dubium. Hic distinguendum: aliud compositio, aliud
 divisio, aliud est ipsa consecutio. Item aut dubitatur de subiecto et
 scitur predicatum, et tunc de subiecto queritur ut "Quid est homo?";
 aut de predicato cognito subiecto ut "Quid est Socrates?"; aut de com-
 positione predicati ad subiectum ut "Utrum Socrates est homo?"; aut de
 35 consecutione consequentis ad antecedens ut "Utrum est animal si est
 homo?". Sed vel quando queritur de subiecto vel de predicato, quia
 habent unicis significari dictionibus, questiones ille possunt absolvi
 unicis dictionibus. Itaque per unicas fiunt dictiones huiusmodi inter-

---

8 fiat: fuit O.   cui: cum O.   10 aliquo: albedo O.
 18 oportet: oportere O.   29 improbabile: -lis O.   30 aliud: aliquid O.

40 rogationes et a Prisciano dicuntur "interrogativa dictionum", que questi-
 ones quia naturales (naturaliter enim movetur homo ad querendum quid
 res sit), naturalibus relinquentur philosophis, alie vero rationalibus.
 Sed cum enuntiabile dicatur et cathgorice et ypothetice dictum et apud
 rationales philosophos tantum habent locum questiones a cathgoricis vel
 ypotheticis descendentes propositionibus, earum significata sunt dubia.
 45 Sed nulla nisi dubia indigent probabilitate. Sed ex eisdem causis <est>
 probabile ex quibus est dubium: neuter enim [est] habitus, id est scien-
 tie et ignorantie, problema facit dubium; ex eo vero quod suspicatur
 esse surgit probabilitatis occasio; ex eo vero quod non subest veritas
 nobis scientie irreperit improbabilitatis presumptio. Itaque nichil nisi
 50 enuntiabile est probabile vel improbabile. Tamen improbabile dicitur
 quod est impossibile quia non est ratio ad ipsum probandum. At ubi est
 manifesta veritas vel falsitas vel manifesta, immo omnimoda ignorantia,
 ibi abest neuter habitus, id est iⁿ ignorantie et scientie; quare 'me
 sedere' quia manifeste verum est et omnia simil[il]ia [per] neque proba-
 55 bilia sunt quia non sunt dubia, et 'astra esse paria' et similia quia
 omnino incerta sunt neque probabilia quia non est suspicio veritatis
 neque improbabilia quia nesciuntur esse impossibilia. Sicut ergo dictum
 est de dictis cathgoricarum exempli gratia, intelligatur de dictis ypo-
 theticarum, ut hoc dictum 'Socratem esse animal si est homo' licet neces-
 60 sarium sit, immo q u i a necessarium est, nec probabile nec impro-
 babile est.

(IV.9) Ratio quare dicatur nullius ypothetice dicto aliquid contra-
 dictorie opponi. Ex quo superius assignatum <est> ypothetice "non" esse
 contradictoriam nec dicto ypothetice aliquid erit contradictorie opposi-
 65 tum. Nam non est contradictio assignanda nisi affirmationis +vel dicto+
 negationis; sed nullius ypothetica affirmatio vel negatio qualitas est;
 et ita nullius ypothetice dicto aliquid opponitur contradictorie. Et hec
 ratio preter alias ex premissis eliciendas sufficiat.

(IV.10-11) Ratio quare dicatur dictum [cum] cuiuslibet ypothetice
 70 copulative esse verum cuius utraque pars est vera. Id non solet esse
 positio, quod est quasi communis animi conceptio quam quis probat audi-

39 a Prisciano: *Inst.* 17.3.22, *GL* III.121. 47 suspicatur: supplicatura O.
 49 improbabilitatis: improbationis O, ut videtur. 53 habitus: litus O,
 ut videtur. 54 verum: $\bar{y}$ vel $\bar{y}^{or}$ O, ut vid. per: fort. neque improbabilia
 scribendum. 62 aliquid: a()d O. 63 superius: II.21. assignatum:
 vel assignant O. 64 contradictoriam: -um O. 70 copulative: conti-
 nuative O (idem mendum in catalogo theson). 71 quod: quia multum.

tam; nemo enim ab huius assertionis veritate dissentit.

Videndum autem quid dictum copulative. Cum itaque copulativa sit ex duabus propositionibus unita, nihil aliud est eius dictum quam unum
 75 et aliud propositionis significatum ad unum intellectum constituendum aggregatum. Nam sicut de copulativa dici solet quoniam est plures et in ipsa plures proponuntur ut una, sic de dicto eius solet dici plura proponi ut unum, et non unicam volunt dari responsionem. Sed quando nichil falsi sentiunt in ea admixtum, sed tantum verum vero congestum, secure
 80 respondent esse verum et singulariter; ut quas prius error adduxit in iudicio propositionis veritas reducat in modo responsionis[†]. At cum maxima propositio scilicet ex quattuor propositionibus constans iudicetur a Boetio esse propositio, hanc unam iudicamus propositionem et ideo veram quia nichil in ea videmus falsitatis propositum, et dictum eius unum et
 85 ideo verum non multiplex, <cum vero> verum ibi sit congestum, ut si pars posterior dicti eius sit de eodem vera de quo prima; quia diximus solum enuntiabile esse verum de aliquo vel de aliquibus - inde dicimus dictum copulative esse verum de aliquo vel de aliquibus, si de eodem vel de eisdem fit sermo secundo de quo primo, quod dat intelligere vis demonstrationis
 90 subiuncte ut 'Socrates legit et ipse disputat', 'homines currunt et ipsi moventur'.

De disiunctivis:

(IV.12) Ratio quare dicatur omne dictum disiuncte falsum cuius utraque pars est vera. Quod cum magna sit et tanta convenientia inter significata et significantia, ut quod convenit significantibus attribuatur et
 95 significatis, cognita ratione qua falsa dicitur disiuncta cuius utraque pars est vera scitur etiam dictum esse falsum cuius utraque pars quod est dictum est vera. Nam sicut virtus sese diligit et aspernatur contraria, sic veritas veritati est aggreganda ad veri constitutionem in dicto copulato, sic falsitas est /20vB/ disiungenda a vero in dicto disiuncto. Inde enim ipsum contrahit esse verum quia disiungit a vero falsum ad verum eligendum, ut 'aut Socrates non est homo aut non est asinus'.

80 quas: *an* quod *scribendum*? adduxit: *fort.* abduxit *scribendum*.

83 a Boetio: *locum non invenimus*.

84 unum: verum *O.* 86 vera: verum *O.* diximus: IV.6. 88 si: sed *O.*

89 fit: sit *O.* 93 dictum: dist *add.* & *exp.* *O.* 94 inter: item *O.*

97 etiam: enim *O.* 00 sic: *fort.* et *scribendum*. 1-2 verum: vel unum *O.*

(IV.13) At cum omnis enuntians intendat propositionem de aliquo vel de aliquibus, si forte verum proponat, que causa illud de aliquo proponi impedit? At ex quo utraque pars dicti disiuncte de eodem vel de eisdem proponetur, verum erit de aliquo vel de aliquibus.

(IV.14) At quia omnis contradictio semper habet unam partem veram et alteram falsam (unde dicitur "necesse est alterum contradictorie oppositorum esse verum"), et dictum disiuncte est verum cuius altera pars est vera altera falsa, si constet ex dictis contradictorie oppositis simplicibus, cum ipsum sit verum et non possit esse falsum, ipsum est necessarium, ut hoc dictum necesse est 'Socratem esse hominem, aut non esse hominem'.

At si aliquod dictum ad aliud sequatur, quia idem subit iudicium veritatis vel necessitatis quod id ad quod sequitur, inde est quod dicitur [in] disiuncte <dictum> ex contradictoriis constantis <vel> ex <eis> equipollentibus esse necessarium, ut necessarium est 'aut Socratem esse risibile aut non esse hominem'.

At ne te moveat quod dictum est superius enuntiabile aliquod desinere esse, ut hoc 'hunc hominem esse animal' vel 'hunc hominem non esse animal', ideoque videtur hoc dictum 'aut hunc hominem esse aut hunc hominem non esse' non esse necessarium, quia cras non poterit enuntiari. Re vera ipsum tunc erit sicut modo est; namque modo est compositio vera, tunc erit divisio falsa immo ipsius divisio erit vera; sed hac sua appellatione tunc non erit enuntiabile, quod patet ex eo quod idem ei, scilicet 'Socratem aut esse aut Socratem non esse' tunc erit enuntiabile necessarium sicut est modo.

De dictis continuativarum:

(IV.15-16) Ratio quare dicatur omne dictum vere continuative esse necessarium. Videndum ergo quid dictum continuative. Dictum ergo continuative est coherentia duorum vel plurium dictorum vim coherendi a predicatis vel subiectis vel ab intricatione dictorum inter se contrahentium indissociabilis; ut 'Socratem esse animal si est homo' (hoc enim dictum vim consequendi contrahit <ab> habitudine predicatorum), hoc enuntiabile verum dicitur non veritate compositionis sed ratione consecutio-

10 oppositis: appositis O. 12 necesse: necessarium *malimus*. 15 in: *lectio incerta; ex corr., ut vid.* disiuncte: dicto O. ex: esse O. 18 superius: IV.3-4. 22-23 tunc-vera: *lacunam latere suspicamur*. 30-31 a predicatis vel subiectis: *aptum vel subiectum* O. 31-32 contrahentium: coherentium O.

35   nis. Que consecutio si proposuerit alicui aliquid inesse vel eidem ali-
       quid abesse si aliud eidem infuerit, si habitudo precedentis sit indis-
       solubilis <ad subsequens, necessarium et verum dicetur dictum. Si disso-
       lubilis> vel nulla precedentis fuerit habitudo ad subsequens, vel possi-
       bile dicetur dictum vel falsum de eo de quo fuerit propositum. Itaque
 40   si[c] de eodem vel de eisdem antecedens et consequens fuerint proposita,
       dictum ypothetice erit verum vel falsum de eodem vel de eisdem. Et de
       his <h>actenus.

<APPENDIX DE TRIBUS GENERIBUS PREDICABILIIUM ET PREDICAMENTORUM>

/23rA/ Predicabilium tres sunt diversitates: quedam enim sunt naturalia, quedam moralia, quedam rationalia. Que sub certis generibus colligere et eorum cognitionem habere difficillimum est; excusatos autem nos habet Aristoteles in Topicis, ubi ait: "Problematum alia sunt naturalia, alia moralia, alia rationalia; [***] quorum cognitionem sive diffinitionem sive generalissimam <divisionem> habere difficillimum est. Sed eorum doctrina sit que per inductionem fit." Doctrina per inductionem est quando aliqua incognita alicuius generis per cognitionem aliorum eiusdem generis habita similitudine cognoscuntur.

Genera naturalium predicabilium Aristoteles sub decenario numero comprehendit, ut naturalia large subsistentia et /23rB/ subsistentie simul dicantur. Natura enim est principium motus per se, non per accidens. Naturale itaque est cui principium motus, id est generationis, est per se, non per accidens, sed nec per artificium nec <per> abstractum intellectum, ut rationes et rationalia. SuffICIENTER igitur naturalia sunt distincta. Non enim est natura vel naturalis proprietas, que non sit substantia vel substantialis proprietas vel quantitas vel qualitas vel relatio vel actio vel passio vel situs vel tempus vel locus vel habitus.

Moralia vero predicabilia posteritas sub certis generibus colligere ignoravit vel repudiavit. Habita vero ratione ea sic possumus sub certis generibus colligere. Civilium predicabilium quedam sunt mores, quedam sunt appendicia morum. Mores virtutes et vitia. Mos est usus agendi consuetudine formatus. Usus alius actualis, alius voluntarius. Actualis qui in actu est; voluntarius qui, etsi non sit actu, movetur tamen animus ad illud faciendum et vult hoc facere, et non multum distat ab actu. Aliud igitur est actio, aliud usus agendi. Usus agendi ex constitutione mentis proficitur; constitutio vero bona vel mala est. Si bona, est ex debito officio agendi et debito fine officii; si mala, altero caret vel ex neutro proficitur. Si bona constitutio in usum agendi proficitur, virtus appellatur; si mala constitutio, vitium appellatur,

---

5 Topicis: Cf. *Arist. Top. 1.13, 105b 19-29.* 6 ***: *spat. vac. VI reliquit 0 in fine lineae; nihil desiderari videtur.* 11 naturalium: generalium 0. 19 relatio: articulo 0. 26 quid: que 0. 29 & 31 proficitur: *an proficiscitur scribendum?*

Nomina igitur, que vel virtutem vel vitium predicant, moralia sunt predicabilia, nec tamen omnia; ut enim ait Plotinus [in prologo Arismetice],
 35 virtutum alia est politica, alia est purgatoria, alia purgati animi, alia est exemplaris. Politica est que ex legum et decretorum nascitur observantia, que sic predicatur: 'iste est iustus iudex et iuste iudicat'. Purgatoria est que animum purgat a vitiis a summo illata creatore, et hec naturalis est; purgati animi est que ex vitiorum expulsionem innascitur,
 40 tur, a qua quis simpliciter iustus appellatur, et hec teologorum est; exemplaris est summi actoris virtus, que nostrum est exemplar cui conformari debemus. Sic patet quod non omnia nomina virtutem vel vitium predicantia morem predicant. Que vero predica[n]t morem sub duobus continentur generalissimis, scilicet bonum, malum - non quia v[er]i nominis
 45 genus sit malum, cum sit privatio boni, sed sicut privationes differentiarum inter differentias connumeramus, eodem modo et hic.

Predicabilia que pertinent ad appendicia morum sub quattuor continentur: officio, conditione, fortuna, artificio. Officio duplici: dignitatis ut 'papa', 'rex', 'imperator'; indignitatis, ut 'sutor', 'pellararius' etc. Conditione: 'dominus', 'servus'. Fortuna: 'dives', 'pauper'. Artificio: 'palatium', 'castrum'.

Ita moralia sub senario vel quinario comprehenduntur. Sub senario si bonum et malum duo generalissima constituas. Sub quinario si morem generalissimum constituas et quattuor morum appendicia addas.

55 Cetera omnia predicabilia rationis sunt. Que ut evidentius distinguamus, sciendum quod triplex est anime vis, scilicet ratio componens, ratio abstrahens et simpliciter ratio. Mens enim quandoque rem concipit ut concreta est illi proprietas, et quod est in rebus voce explanat, unde inventa sunt nomina concretiva ad significandam concretionem proprietatis ad subiectum; quandoque concipit proprietatem ut a subiecto abstractam, quod habent significare nomina abstractiva; quandoque non abstractam, sed abstracta inter se confert et quid unaqueque sit habita collatione considerat, ut respectu animalis 'considerat' quia homo est species. Hic est igitur altior anime oculus, qui nec concreta nec formas
 60 capit abstractas, sed per genera nature quascumque proprietates et ipsa
 65² simul concreta, accidentalitatem et substantialitatem, que sui generis relationes sunt, et generalitatem et genus et species et ceteros locos rationum considerat; et hec abstracta vocat rationes, concreta rationalia.

34 Plotinus: *Macrobius, Comm. in Somnium Scipionis* 1.8.5. 44 v[er]i: cf. 79.4, *infra*. 57 simpliciter: similiter O. 65¹ per: pre O. 67 vocat: fort. vocant aut vocantur scribendum.

Per excellentiam igitur, sicut hic oculus intelligentie ratio vocatur, sic ea que ipso capiuntur, scilicet loci generales, eadem eminentia rationes vocantur. Quo igitur albedo est accidens et homo species et substantia subiectum et hoc proprium et illud differentia, sunt et dicuntur a logicis rationes. Rationes namque nec nature sunt nec ex naturis nec in naturis vel natis, sed [ex] naturarum et naturalium modi *** hec igitur universitas Genus est una ratio.

Vel aliter: cum omnis ars scientialis vel ratio cum aliquo adiuncto dicatur, ut vel "recte scribendi" vel "recte loquendi" vel aliquo alio modo, logica, que dicitur ars artium, ratio rationum, simpliciter et per excellentiam ratio vocatur. Et cum tres sint facultates - naturalis, moralis et logica -, quedam etiam sunt res ad quamlibet earum pertinentes; unde sicut res ad naturalem pertinentes dicuntur naturalia, ad moralem moralia, sic res ad logicam pertinentes transsumpto nomine dicuntur rationes.

Harum etiam facultatum divisio notatur a Boetio dicente "Omnis questio aut de naturali aut morali aut rationali <trahitur> speculatione sive facultate". Et si questio, cum omnis questio descendat a propositione, itaque et propositio; et si propositio, cum omnis propositio sit coniuncta ex terminis, igitur et termini; et si termini, et res vel predicabilia que terminis significantur. Quod notatur cum dicitur: "Omnis questio etc."

Dicuntur etiam huiusmodi predicabilia rationes quia nulla ars proposito suo veritatem assignare vel veritatis rationem poterat vel noverat. Oportuit ergo ut artifex aliquis inveniretur qui et veritatem et rationem veritatis assignare doceret. Dialectica enim est declarativa veritatis cum assertionem; "declarativa veritatis" comprehendit tam diffinitionem quam divisionem; "cum assertionem" collectionem. Nomina ergo que valent ad assignandam veritatem et veritatis rationem predicabilia rationis dicuntur. Dialecticus enim veram habet materiam; et cum in suam vellet agere materiam, infinitatem repperit ita quod nec potuit comprehendere singula generum /23vA/ nec genera singulorum. Oportuit ergo, cum

---

73 vel natis: *haec duo vocabula secludenda esse verisimile est.*

73 ***: *spat. vac. IX fere litt. O.*

74 universitas: *an universalitas scribendum?*

83 Boetio dicente: *Boethius, Diff. Top. I, PL 64: 1180A.*

93 veritatis: *utilitatis O.* 97 veram: *an verum scribendum?*

00 in suam vellet agere materiam, ut infinitatem illam sub certis cohiberet
terminis. Fecit ergo quod potuit: infinitatem illam sub his duobus col-
legit terminis: 'universale', 'singulare'. Hec ergo nomina que ad cer-
titudinem aliqua ratione infinita †reducta not† rationem indicant predi-
cabilia rationis significant quemadmodum anime subtilior oculus alti-
5 ra rimatur. Ratio enim est vis anime colligendi ac discernendi potens.

Vel aliter: Ratio †est† vis anime composita dividens et divisa com-
ponens.

Preterea ex vocum significatione divisionis facultatum perspicax
potest sumi iudicium. Nomine ergo quocumque disquisitioni proposito ad
10 tria habenda est cognitio: ad nomen, ad nominis nominatum, ad nominis
significatum. Nomen ex facili auditu ipso percipitur. Nominis nomina-
tum est res ipsa de qua per nomen fit sermo. Nominis significatum est
id quod per nomen indicatur de illo cuius est nomen, scilicet qualitas.
Cum ergo aliud sit id de quo fit sermo, aliud quod per ipsum indicatum
15 est, plane concedendum aliud esse nominis nominatum, aliud significatum,
quemadmodum aliud est cui imponitur nomen et ex alio imponitur. Rei im-
ponitur ex proprietate, res igitur nominatum est nominis; proprietas
eius significatum est ex qua imponitur alicui. Vocem etiam aliquid sig-
nificare diversis modis dicitur: significare enim quandoque idem dicitur
20 quod signum facere; quandoque idem quod nominare (unde Boetius: "omne
nomen significat id cuius est nomen"); quandoque idem est quod intellec-
tum in animo constituere (unde Aristoteles: "voces sunt earum que sunt
in anima passionum note").

Secundum primam significationem generaliter quelibet vox potest
25 aliquid significare et secundum hanc significationem genera significa-
tionum distinguuntur secundum diversitatem predicamentorum. Dictio enim
quandoque e qualitate naturali imponitur. Nomina enim signa sunt quibus
ad exprimendum mentis nostre intellectum utimur, sive sint naturalia,
sive moralia, sive rationalia. Aut enim ex causa nature, aut moris, aut
30 rationis; ut rei in qua est albedo inditum est nomen albi, vocaturque
alba ex causa nature, scilicet albedinis, que natura est. †confidenter
igitur si res que dictione significatur tantum per natura<m> sine omni

3 reducta no: reduct† . no 0; fort. reducunt ut scribendum .

20 Boetius: cf. Boethii Int. ed. 2a p. 62 Meiser.

22 Aristoteles: Int. 1 c.1, 16a 3-4.

23 note: ante hoc vocabulum te
in note mutatum et deinde deletum habet 0.

24 secundum: lectio in-

certa, in rasura.

alicuius creature artificio sed tantum natura[m] duce habet existeret
 si tantum natura duce est, dictio illam significans naturam predicat
 35 et significat et in predicamentis nature ponitur. Quod Aristoteles <vide>
 licet per Topicam ostendit. Cum enim omnis ars habeat genus suum circa
 quod versetur artis preceptio, ne vagetur de omnibus precipiens, ut mu-
 sica pondera, geometria mensuras, ad que tota musice et geometrie spec-
 tat intentio, logica naturalia habet genus, ad que tota eius spectat pre-
 40 ceptio, et de solis naturalibus intendit, etsi quandoque de rationalibus
 precipit incidenter et propter naturalia tantum de rationalibus agit.
 Sed logica ex toto abicit moralia, ut neque de illis neque per illa pre-
 cipiat; sed naturalia retinet in genus, ut scilicet de illis precipiat;
 atque retinet rationalia non ut de illis precipiat, sed ut per illa tam-
 45 quam per instrumenta de naturalibus preceptiones tradat. Unde non de
 rationalibus sed de naturalibus dictum intelligimus quod per rationalia
 dicitur ut hoc: 'genus est quod predicatur etc.' Hoc enim de animalitate
 et ceteris naturalibus que sunt genera dictum intelligimus, et non de
 generalitate, que ratio est, quamvis dicitur per rationale et locale.

50 Id vero, in quo bonitas est, dicitur bonum ex causa bonitatis, que
 mos est. Si enim dictio alia morem, alia moris appendicium, alia ali-
 quid ad civilem pertinens administrationem, alia artificiale aliquatenus
 predicet (sive substantiam sive quantitatem sive qualitatem vel aliquod
 aliorum secundum naturalis facultatis divisionem), predicamentum morale
 55 appellatur.

Id vero, in quo generalitas est, dicitur genus ex causa generalita-
 tis, que[m] ratio est. Omnia hec predicabilia alia a naturalibus et mora-
 libus, et maxime que vocabulis secunde impositionis significantur, cum
 si<n>t instrumenta dicendi, predicabilia rationis significant, sive
 60 substantiam sive quantitatem sive qualitatem sive aliquod aliorum ad
 similitudinem predicamentorum nature significant.

Secundum igitur diversitatem predicabilium trina assignanda est
 distinctio predicamentorum. Predicamentum vero hoc loco dicitur collec-
 tio terminorum eiusdem rationis eundem modum predicandi habentium que
 65 ad eandem interrogationem responderi possunt. Predicamentorum itaque
 alia sunt naturalia, alia moralia, alia rationalia. Quod summus artifi-
 cum Aristoteles attendens brevitati inserviens tantum decem naturalia

---

35 predicamentis: p( )tis O. 40 rationalibus: naturalibus O a.c.
 43 in genus: i.e., si sanum est, "generis loco". 46 sed: si O.
 54 secundum: secunda O.

predicamenta tractavit, ceterorum vero inquisitionem diligentie studentium inquirendam reliquit, cum etiam non irrationabiliter, quod patet
 70 ex <vi> ter<m>i<n>orum, decem in moralibus, decem in rationalibus videntur posse ordinari. Cum igitur assignationis horum scilicet nobis Aristoteles exempla proposuerit, eius sequi conantes vestigia secundum documenta a prioribus philosophi[c]e ducibus tradita predicamentorum omnium distinctionem breviter investigare conemur.

75 Illud tamen prius notandum quod tantum in naturalibus proprie predicamentum dici potest. Predicamentum enim idem est quod declaramentum. Proprietatum enim est declarare, id est predicare. In moralibus vero et ration<al>ibus nulla nisi quadam simiarum conformatione est proprietas; itaque nec proprie predicamenta. Unde dictum est "omne vocabulum
 80 ad naturalem facultatem pertinens est predicamentum"; nullum enim mathematicorum vel ad alias facultates pertinentium est predicamentum, sed quasi predicamentum. Nullum enim horum subiectum aliquod aliquid esse vel aliquiusmodi esse demonstrat. Non enim substantialem proprietatem vel accidentalem significat. Unde etiam dicitur "non omne predicabile est
 85 substantia vel accidens", qui<n> etiam "non omne predicabile est substantiale vel accidentale." Cum enim huius<modi> predicabilia nature rerum subiectarum non sint, solius vero substantie proprium sit predicari per sua accidentia et hec per conformationem largire predicabilia vel predicamenta, patet non omne predicabile esse substantiam vel accidens vel
 90 etiam substantiale vel accidentale, cum non sint rerum subiectarum nature.

Inde etiam patet <quod> in propositione, in qua predicatur terminus ad moralem vel rationalem philosophiam <pertinens>, nichil predicatur nec universale quod sit genus vel species, vel singulare, quod sit individuum. Ad hoc enim ut aliquid significet genus vel species oportet
 95 ut vocabulum illud significans pro substantia subsistens significet, "pro" qualitate essentiam rei subiecte; materialiter etiam, id est substantive significet, quod solum convenit in naturalibus et in primo predicamento solum reperitur.

Sic patet tantum in naturalibus proprie dici predicamentum; sed
 00 sicut naturales philosophi predicamenta sua que nature sunt subsistentium, scilicet genera et species, <per> differentias distinguunt et dicunt de

70 ex vi terminorum: *dubitanter scripsimus*: exteriorum O. 79 dictum: I.6.
 84 dicitur: cf. III.19. 87 sint: s(unt) O. 88 predicamenta: ~~per~~ a.
 O. 90 subiectarum: s(ubstanti)arum O. 91-92 in propositione:
 pertinens: cf. II.3. 94 ut: enim O a.c. 95 substantia: subiecto O.
 97 significet: *potius* significat O.

subiectis predicari, sic et mathematici et alii mutuato nomine /23vB/
a generibus subsistentium quadam conformatione simiarum genera et species
suas distinguunt; que tamen v[er]i nominis nec species nec genera sunt.

- 5 Ad horum distinctionem querendam proprietas naturalium premitenda est,
ut ex hoc aliorum proprietates facilius innotescant ordine tamen congruo,
scilicet secundum distinctionem ab Aristotele factam.

- Ad hoc igitur ut aliquid sit in predicamento substantie in naturali-
bus oportet ut pro subiecto subsistens, pro predicato essentiam signi-
10 ficat et substantive. Predicamentum itaque substantie est collectio voca-
bulorum <que> essentiam materialiter <significant> et ad interrogationem
factam per 'quid' respondentur, ut 'Quid est homo? - Animal, corpus, sub-
stantia.' Predicamentum quantitatis est collectio predicabilium que os-
tendunt quanta sit res, vel quod sit quanta, et ad interrogationem factam
15 per 'quantum' respondentur, ut 'Quantus est Socrates? - Bicubitus'.
Predicamentum relationis est collectio predicabilium que quomodo aliquid
se habet ad aliud ostendunt et ad interrogationem factam per 'quomodo se
habet hoc ad illud' redduntur, ut 'Quomodo se habet pater ad filium? -
Ut similia.' Predicamentum qualitatis est collectio predicabilium que
20 ostendunt qualis sit res vel quod sit qualis et ad interrogationem factam
per 'qualis' respondentur, ut 'Qualis est Socrates? - Est albus.' Pre-
dicamentum actionis est collectio predicabilium que actionem naturalem
significant et ad interrogationem factam per 'quid agit' respondentur, ut
'Quid agit Socrates? - Spirat.' Predicamentum passionis est collectio
25 predicabilium que passionem aliquam nature significant et ad interrogati-
onem factam per 'quid patitur' responde<n>tur, ut 'Quid patitur Socrates?
- Febricitat. Dolet.' Predicamentum quando est collectio predicabilium
que quando aliquid sit factum indicant et ad 'quando' redduntur, ut
'Quando legit Socrates? - Hodie.' Predicamentum ubi est collectio pre-
30 dicabilium que ubi vel unde sit aliquid indicant et ad 'ubi' vel 'unde'
reddunt<ur>, ut 'Ubi est Socrates? - In aqua.' Predicamentum situs
est collectio predicabilium que vel totius vel partium positionem indi-
cant et ad 'quomodo se habet aliquid' redduntur, ut 'Quomodo se habet So-
crates? - Iacet.' Predicamentum habitus est collectio predicabilium
35 que quid habeat aliquis indicant vel quomodo aliquis sit et ad 'quid ha-
bet aliquis' respondentur vel 'quomodo est aliquis', ut 'Quid habet So-
crates? - Caput' vel 'pedes'; vel 'Quomodo est Socrates? - Animatus.'

4 v[er]i nominis: cf. p. 74, l. 44, *supra*. 8 predicamento: p()to O.

9 predicato: p()to O. 11 interrogationem: intentionem O.

Secundum ergo predictas proprietates cuiusque predicamenti predica-
 <men>ta moralia distinguamus. Per easdem enim species et genera per que
 40 naturalia distinguuntur, distinguuntur et moralia - metonomice tamen, ut
 dictum est, nec tamen omnino per eadem: non enim ita in his generalia
 documenta possunt assignari; aliqua tamen assignantur, hoc modo:

Predicamentum substantie in moribus est collectio predicabilium que
 mores predicant et ad interrogationem factam per 'quid' respondentur, ut
 45 'Quid est domus? — Ligna et trabes'. Predicamentum quantitatis in mo-
 ribus est collectio predicabilium que mores predicant et ad 'quantum'
 respondentur, ut 'Quanta est sillaba? — Brevis'. Predicamentum quali-
 tatis in moribus est collectio predicabilium mores predicantium que ad
 'quale' respondentur, ut 'Quale est pallium? — Album.' Predicamentum
 50 relationis est collectio predicabilium que ad 'quomodo se habet aliquid
 ad aliud' respondentur, ut 'quomodo se habet dominus ad servum? — Ut re-
 lata'. Predicamentum actionis in moribus est collectio predicabilium
 que ad 'quid agit' respondentur, ut 'Quid agit Socrates? — Legit. Dis-
 putat. Suit. Fabric[it]at.' Predicamentum passionis in moribus est
 55 collectio predicabilium que mores predicant, que ad 'quid patitur' red-
 duntur, ut 'Quid patitur Socrates? — Vapulat'. Predicamentum quando in
 moribus est collectio predicabilium mores predicantium que ad 'quando'
 respondentur, ut 'Quando venit Socrates? — Ad natale. Ad pascha.' Pre-
 dicamentum ubi in moribus est collectio predicabilium mores predicantium
 60 que ad 'ubi' vel 'unde' respondentur, ut 'Ubi est Socrates? — Domi. Ro-
 me'; 'Unde venit? — Roma'; 'Quo? — Romam' et cetera, que locum moralium
 possunt predicare iuxta modum significandi. Predicamentum situs in mo-
 ribus est collectio predicabilium mores predicantium que positionem to-
 tius vel partium predicant; satis vero aptam interrogationem invenire
 65 nobis difficile est; predicant tamen his nominibus: 'rethe', 'lorica',
 'sertum', 'instita' et cetera in hunc modum. Predicamentum habitus in
 moribus est collectio predicabilium mores predicantium que ad 'quid ha-
 bet' respondentur, ut 'Quid habet Socrates? — Domum. Agrum. Uxorem';
 harum possessionum quedam dari licet, quedam non; que dari licet ut pal-
 70 <l>ium, domus; que non licet dari, ut que invicem possideri et possidere
 dicuntur, ut uxor, sponsus, pater, filius; eorum que dari possunt alia
 sunt Mancipi, alia sunt nemancipi; Mancipi que manu dari possunt vel ac-
 cipi, ut nummus, pallium; nemancipi que non, ut domus, ager.

38 predicamenti: p()ti O. 51-52 relata: r)a. O (item 81.92, infra).

65 difficile: diffidere O. 66 sertum: certum O. 72 manu: mana (?) O.

Ostensis proprietatibus naturalium predicamentorum — plerisque, non
 75 omnibus — et ad horum similitudinem moralium facta distinctione[m], cum
 hec duo sint ad que maxime inquerenda humana spectat intentio (consuetudo
 enim altera est natura), tantum vero per rationes ad horum notitiam veni-
 a[n]t similitudine inducta, ab illis horum pendet cognitio. Secundum er-
 go predictum ordinem predicamentorum rationis proprietates hoc modo dis-
 80 tinguamus:

Predicamentum substantie in ratione disserendi vel in rationali[us]
 facultate est collectio predicabilium ratione[m] predicantium que[que
 respondentur] ad interrogationem factam per 'quid' respondentur, ut 'Quid
 est dictio? — Sillaba etc.' Predicamentum quantitatis in rationali fa-
 85 cultate est collectio predicabilium rationem predicantium que quantum sit
 aliquid vel quod sit quantum indicant et ad 'quantum' respondentur, ut
 'Quanta est sillaba? — Longa' vel 'brevis'; 'Quanta est propositio? — U-
 niversalis. Singularis'; hec ostendunt quod sit quantum: 'versus', 'me-
 trum'. Predicamentum relationis in ratione est collectio predicabilium
 90 rationem predicantium que quodomo aliqua se habeant ostendunt inter se et
 ad 'quomodo se habet hoc ad illud' respondentur, ut 'Quomodo se habet ge-
 nus ad speciem? — Ut relata'. Predicamentum qualitatis in ratione est
 collectio predicabilium rationem predicantium que qualis sit res vel quod
 sit qualis indicant et ad 'qualis' respondentur, ut 'Qualis est proposi-
 95 tio? — Affirmativa. Negativa'. Predicamentum actionis in ratione est
 collectio predicabilium rationem predicantium que aliquam actionem rati-
 onis ostendunt et ad 'quid agit' respondentur, ut 'Quid agit albedo? —
 Dealbat subiectum'. Predicamentum passionis in ratione est collectio
 predicabilium rationem predicantium que ad 'quid patitur' respondentur,
 00 ut 'Quid patitur Socrates? — Videtur. Docetur'; passio enim in hac facul-
 tate nichil est aliud quam transitionis susceptio, unde verbum dicitur
 passivum; nisi forte verba etiam ad hanc facultatem pertinentia, ut 'con-
 cluditur', 'paralogizatur' <***> et passionem significant. Predicamen-
 tum situs in ratione est collectio predicabilium rationem predicantium
 5 que totius vel partium positionem ostendunt, ut rectitudo propositionis
 vel conversio, transpositio litterarum et sillabarum (ut methatesis) et

---

74 predicamentorum: *spat. vac. II litt. add. O.* plerisque: *populisque O.*
 76 inquirenda: *potius -dum O.* 78 ab: *ad O a.c.* 88 quantum: *quantus O.*
 99 rationem: *er. O (pro r. compendio).* 1 susceptio *scripsimus coll.*
 10.97 & 92, fig. 3.6: *supreptio O.* 3 <***>: *haec fere desideramus:*
 connumeranda sint que et passiva sunt. 5 totius vel: *vel totius O.*

- orationum (ut isteron proteron), <et ad 'quomodo se habet hoc ad illud respondentur>, ut 'Quomodo se habet hec propositio ad illam? — Ut subalterna vel contradictoria, /24rA/ conversa vel simpliciter transposita'.
- 10 Predicamentum quando in ratione est collectio predicabilium rationem predicantium que quando aliquid fiat vel factum sit indicant et ad 'quando' respondentur, ut 'nunc', 'nuper', 'aliquando', 'in presenti', 'in preterito', 'in futuro': hec enim per se nullorum significativa sunt in naturalibus; rationes enim temporique relationes adiacentes designant. Locus
- 15 <vel> ubi predicamentum in ratione est collectio predicabilium rationem predicantium que ubi vel unde sit aliquid demonstrant et ad 'ubi' vel 'unde' respondentur, ut 'Ubi invenisti? — Hic. In scriptura. In versu. In metro'; vel 'Unde locus? — A genere. A specie'. Habere est predicamentum in ratione, scilicet collectio predicabilium rationem predicantium
- 20 que aliquid habere vel haberi ostendunt et ad 'quid habet' vel 'quomodo se habet' respondentur, ut subiectum habet accidens, vel accidens subiectum, vel sillogismus formatus vel figuratus.

- Hoc igitur modo similitudine ducta a naturalibus, ad imi<ta>tionem Aristotelis, (licet non omnino) distinctionem moralium et rationalium
- 25 predicamentorum habemus; licet non adeo proprie, eadem generalissima et subalterna et specialissima eadem ratione eius possunt convenire; quomodo autem et in quibus, subiectis manifestissime descriptionibus declaratur, in quibus primo naturalia, secundo moralia, tertio ^{et} ad ultimum rationalia secundum Aristotelis ordinem continentur.
- 30 Hec igitur est et dicitur predicamentorum vel predicabilium distinctio; et proprie, quoniam in hac predicabilia ex ipsa rerum natura diversa et differentia esse dicuntur; et secundum predictas rationes distinguuntur et genera predicamentorum, cum predicamentum nichil aliud sit quam collectio predicabilium eundem modum predicandi habentium; distinctio
- 35 ergo non irrationabiliter dicitur esse predicamentorum.

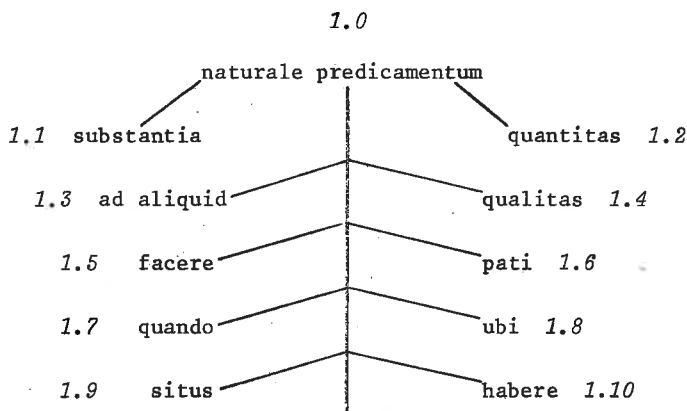
Dicitur hec eadem divisio, licet minus proprie, divisio facultatum; et est causa quare: cum enim facultas proprie nichil aliud sit quam secundum artem usu et exercitio[n]e ^[et] comparata⁷ operandi facilitas, metonomice tamen et per causam dicuntur hec predicabilia (vel etiam ipse

8 illam: aliam *O a.c.* 15 ubi: enim *O.* 22 sillogismus: similiter *O;*
cf. tabulam 3.10, infra. 33 predicamentorum: predicabilium *O.*
 35 ergo: enim *O.* 38 exercitio[n]e: exercitio[n]e *O;* *fort. exercitatione scribendum.* operandi: comparandi *O.*

40 predicabilium collectiones) facultates, quia evidentissime per hanc divisionem ad facultatem pervenitur, ex eo scilicet quod per huiusmodi divisionem equivocationis et aliarum fallaciarum prompti sumus vitare caribdim et que secundum artem dicta sunt cognoscere, per que ad facultatem quasi quibusdam vehiculis pervenitur.

45 Sic ergo divisio facultatum dicitur quia est divisio ducens ad facultatem. Dicitur enim naturalis facultas, moralis, rationalis, et merito: quemadmodum enim dicitur "logica quattuor subiecta est facultatibus, scilicet demonstrative, dialectice, litigiose vel sophistice, et oratorie", quia scilicet [ex] eis et eorum artificibus diffinitiones, divisiones et collectiones ministrat, - eadem ratione his tribus dicitur esse
50 subiecta facultatibus, scilicet naturali, morali, rationali: eis enim diffinitiones, divisiones, collectiones prebet. Facultas in naturalibus est secundum artem operandi in naturalibus usu et exercitione comparata facilitas. Eadem enim descriptione (scilicet non in pluribus mutata) moralem <et> rationalem facultatem possumus describere. Studentium diligentie huiusmodi sunt reli<n>quenda +quam eis sit+ impende pagine:

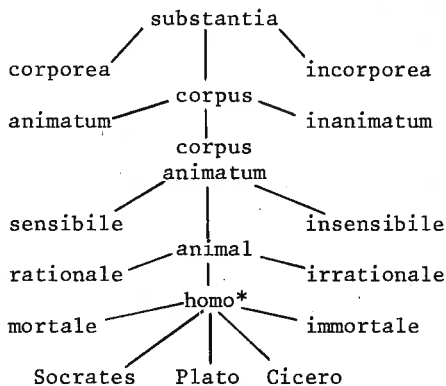
Sequuntur in codice, fol. 24r, quinque tabulae, quarum tres priores, cum suam molem angustis paginarum nostrarum contineri posse negassent, ita dissecuimus ut (e.g.) ex prima tabula nostras '1.0 - 1.10' effecerimus.

47 dicitur: cf. Boethii Diff. Top. I, PL 64: 1181C. 53 exercitio: vel (sed minus videtur) exercitatio 0. 54 pluribus: pluribus 0.

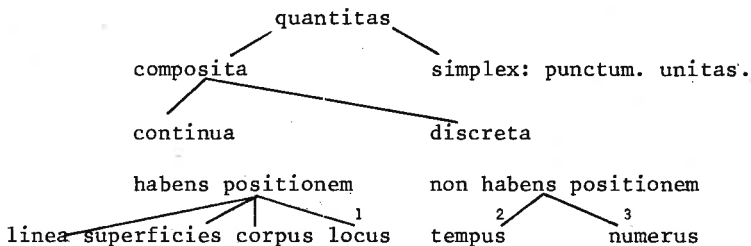
1.1

*:lectio
incerta

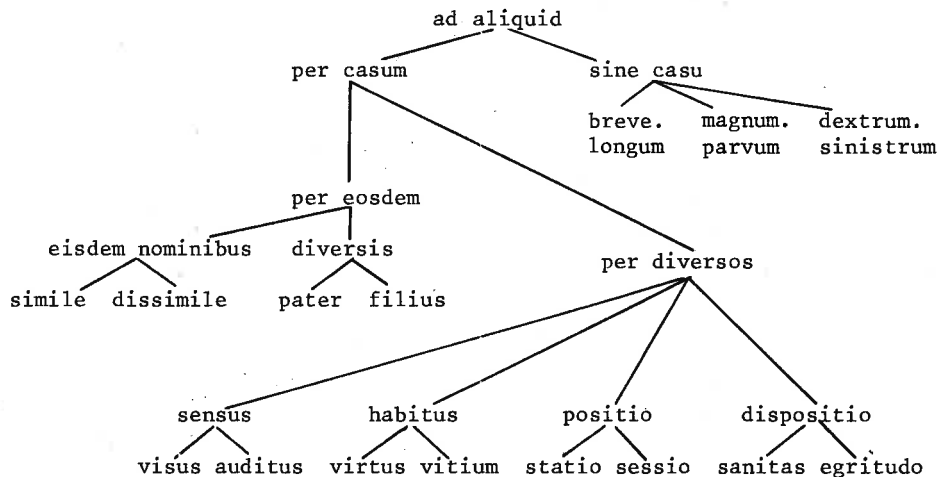

1.2

lineas 1-3
addidimus

1.3

1.4

qualitas

prima species:
ap<p>licatio

1.4.1

secunda, que
sine¹ presente
actu² attenditur

1.4.2

tertia, que quo-
modo dicitur in
formis subiectis
declaratur

1.4.3

quarta, secun-
dum quam sim-
pliciter qua-
lia dicuntur

1.4.4

¹sine: secundum *O.*²act(um) *O.*

1.4.1

prima species:
ap<p>licatio

facile mobilis

difficile mobilis

dispositio

habitus

sanitas egritudo

1.4.2

secunda, que
sine¹ presente actu³ attenditur

potentia

impotentia

pugillator cursor

egrotativus² molle¹secundum *O.*³act(um) *O.*²egrotat³s *O.*

1.4.3

tertia que quomodo
dicitur in formis subiectis
declaratur

passio

passibilis qualitas

nascens ex aliis

inferens alias

verecundia timor

rubor pallor

1.4.4

quarta
 secundum quam simpliciter
 qualia dicuntur
 |
 forma, figura etc.

1.5

```

graph TD
    facere --- male
    facere --- indifferenter
    facere --- bene
    male --- pugnare
    male --- rixari
    indifferenter --- manum
    indifferenter --- abluerere
    bene --- hominem
    bene --- diligere

```

1.6

```

graph TD
    pati --> corporaliter
    pati --> spiritualiter
    corporaliter --> albere
    corporaliter --> pallere
    spiritualiter --> gaudere
    spiritualiter --> dolere

```

1.7

```

graph TD
    quando[quando] --- in_p[in presenti]
    quando --- preterito[preterito]
    quando --- futuro[futuro]
    in_p --- hodie[hodie]
    in_p --- nunc[nunc]
    preterito --- heri[heri]
    preterito --- nuper[nuper]
    futuro --- cras[cras]
    futuro --- postcras[postcras]

```

1.8

```

      ubi
     /  |  \  \  \
supra infra sursum deorsum

```

1.9

```

graph TD
    situs[situs] --> accidentalis[accidentalis]
    situs --> naturalis[naturalis]
    accidentalis --> sedere[sedere]
    accidentalis --> iacere[iacere]
    accidentalis --> inclinare[inclinare]
    accidentalis --> stare[stare]
    naturalis --> asperum[asperum]
    naturalis --> lenes[lene]
    naturalis --> eminentia[eminentia nasi  
vel curvitas]
    asperum --> rarum[rarum]
    asperum --> spissum[spissum]

```


1.10

habere

substantialis

1

alius duo subsistentia ad idem integran-
dum ligat, ut 'animatus'; alius ad per-
sonalis proprietatis unitatem, ut 'corporatus'.
imperfectum facit. totum destruit
↑pendatio↑ animatio

accidentalis

tunicatus,
trabeatuscirca totum
corpusloricatus,
caligatuscirca par-
tem corpo-
ris¹lineam addidimus.

2.0

predicamentum morale

2.1 substantia

quantitas 2.2

2.3 ad aliquid

qualitas 2.4

2.5 facere

pati 2.6

2.7 quando

ubi 2.8

2.9 situs

habere 2.10

2.1

substantia

artificium

domus

liber

tabella

officium

dignitatis

rex

imperator

non dignitatis

mecanice artes

sutor

pelliparius

¹lineam addidimus.

2.2

quantitas

continua

habens positionem

pondus

marca

nummus

obelus

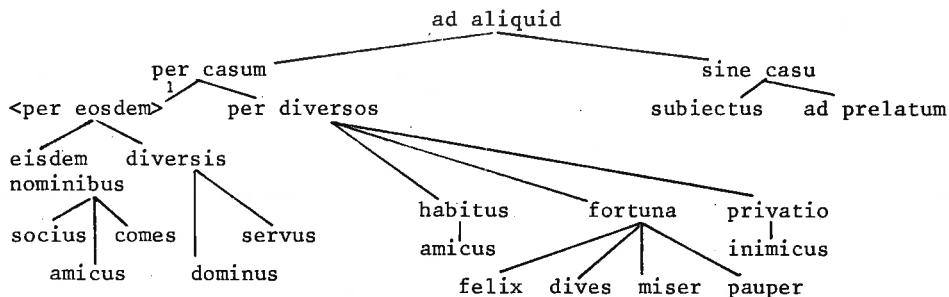
discreta

non habens positionem

solidi

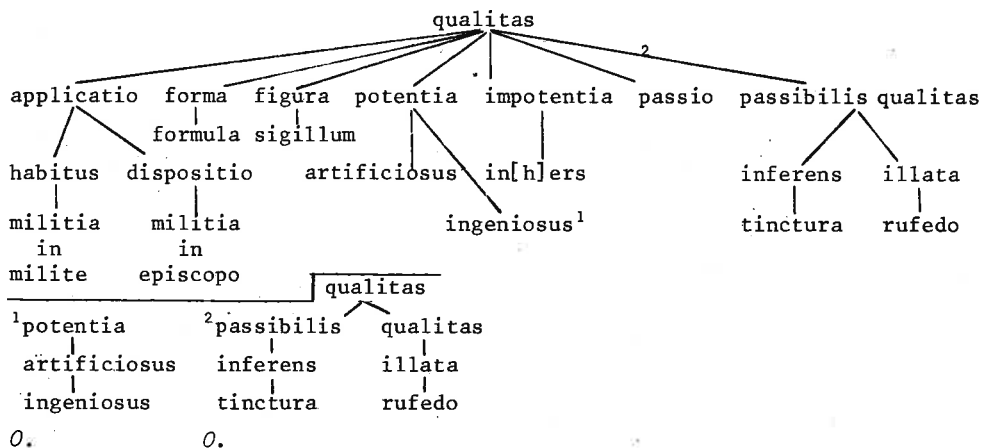
libre

2.3

¹lineam addidimus. in 0
per casum in eisdem nominibus
& diversis & per diversos di-
viditur.

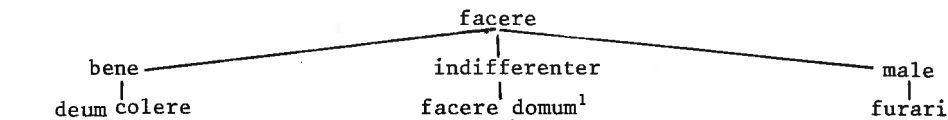
2.4

0.

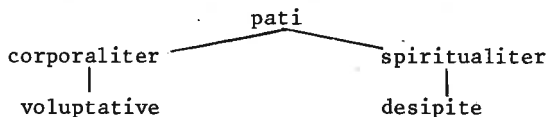
0.

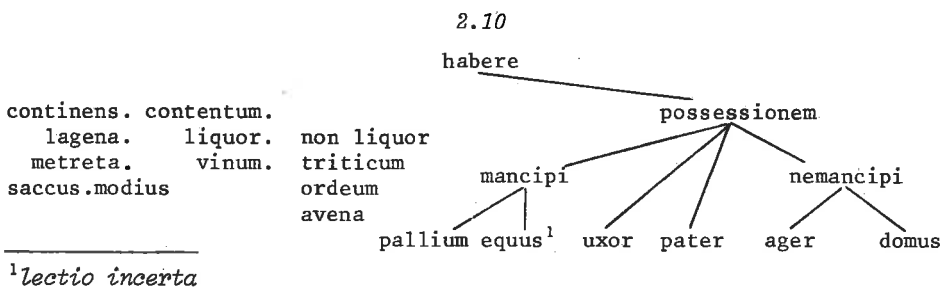
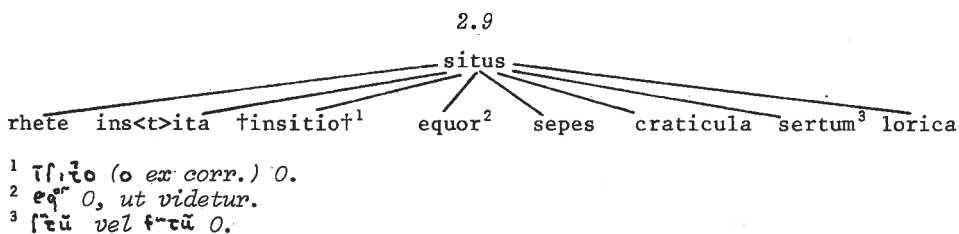
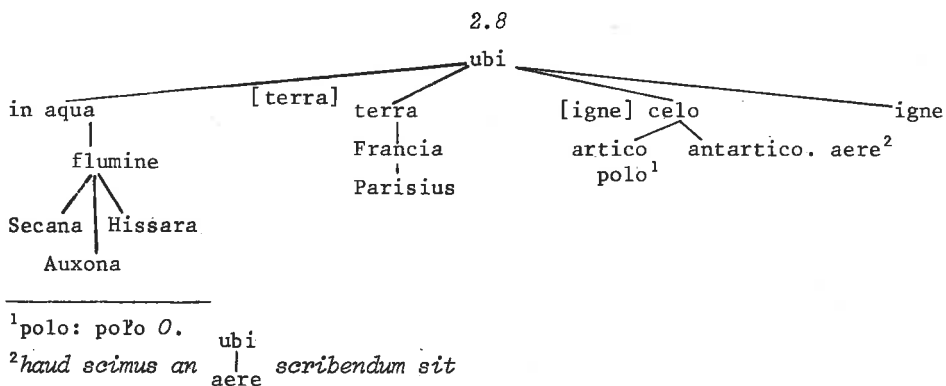
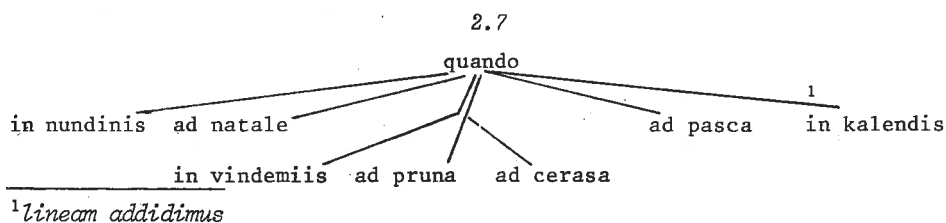
2.5

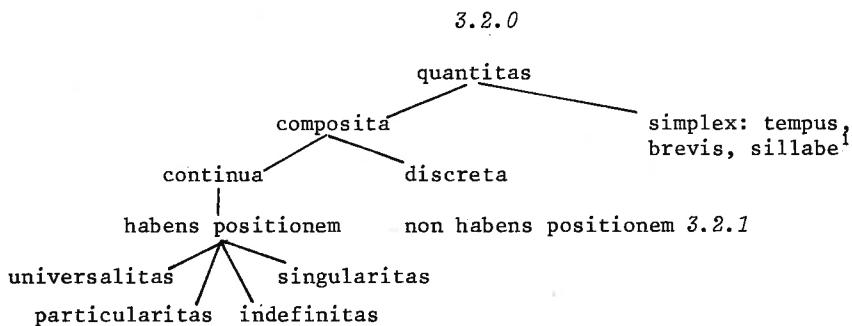
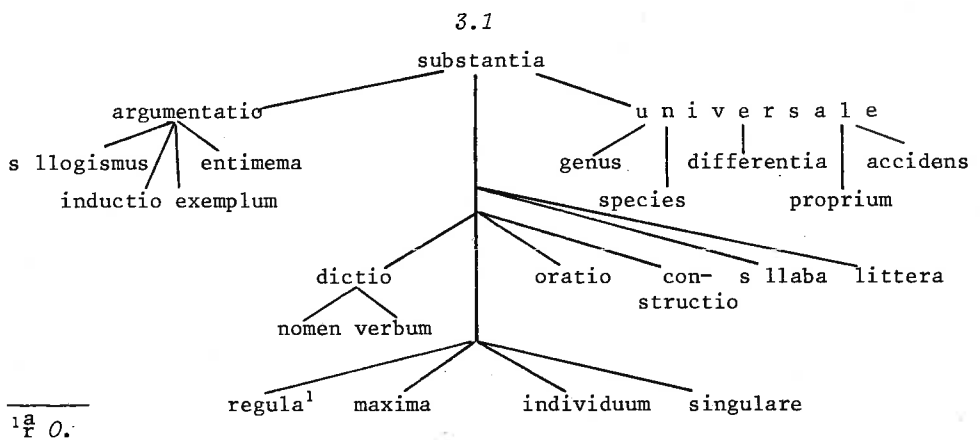
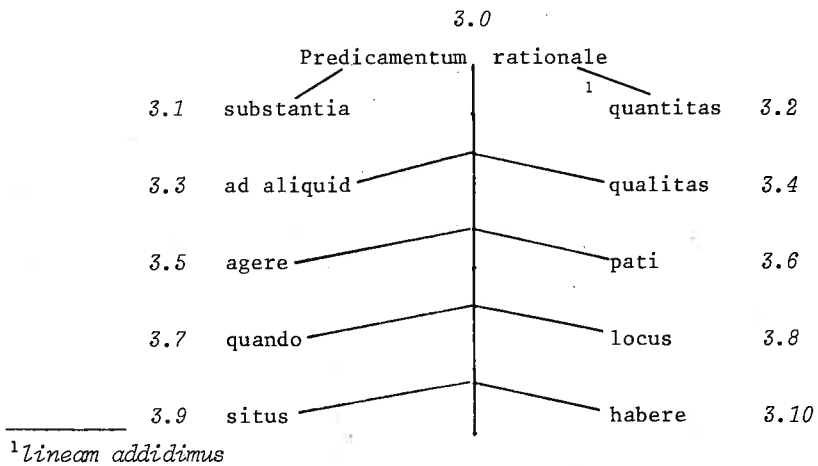

¹domum: lectio incerta.

2.6

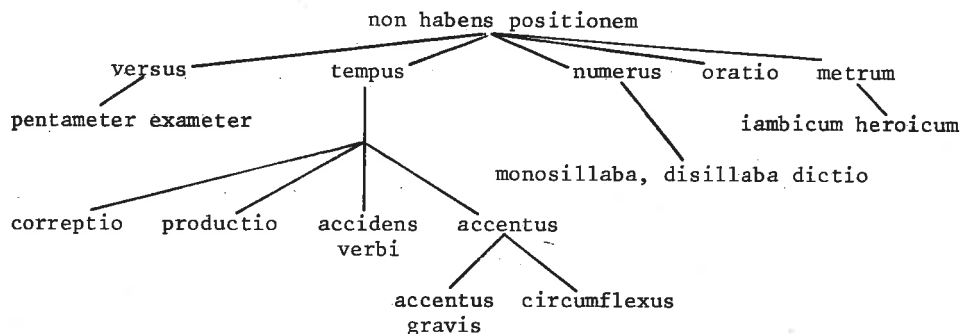

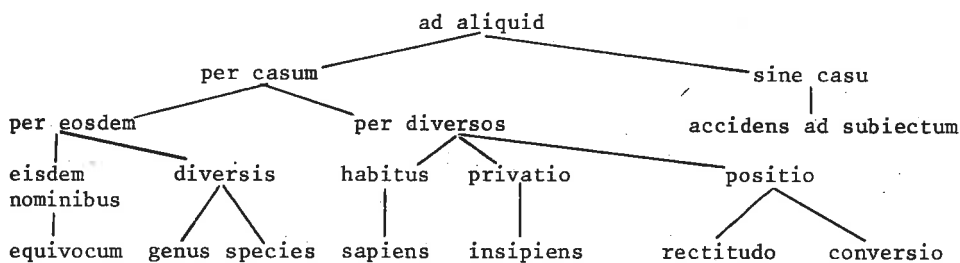

¹brevis, sillabe: lectio incerta

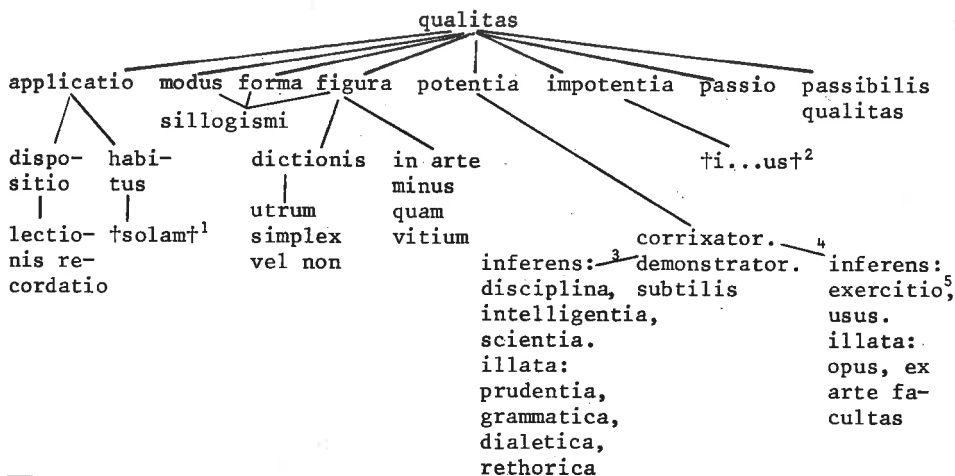
3.2.1

3.3

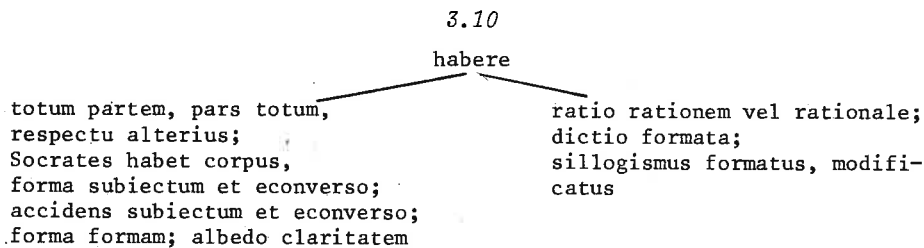
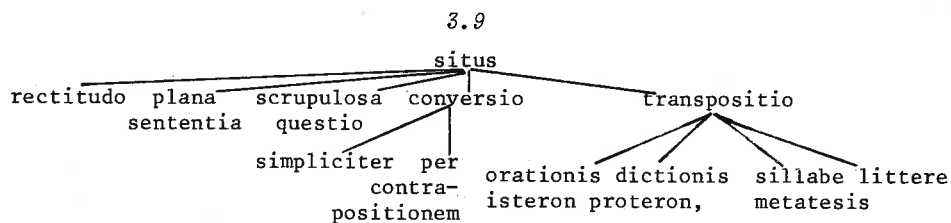
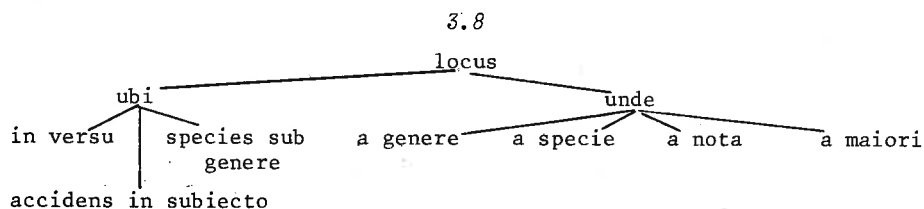
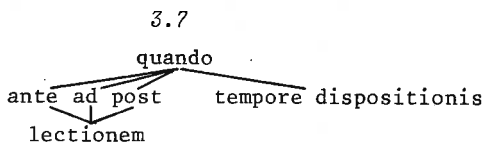
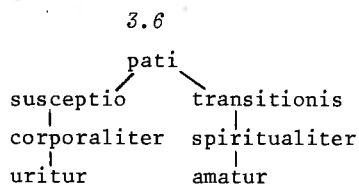
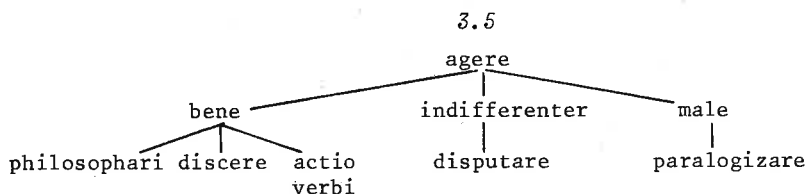

3.4

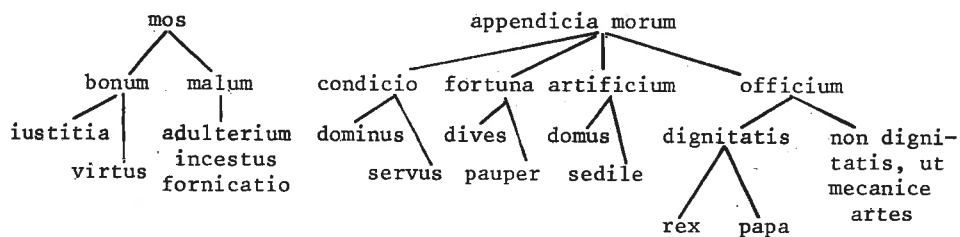

¹solā O. ²idur⁹ O, ut. vid.

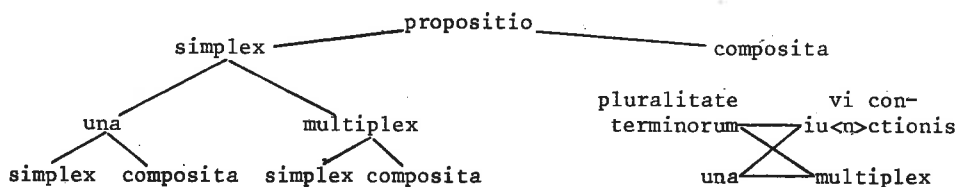
³⁻⁴ qui termini lineis iungendae essent scriba codicis O propter spatii angustias indicare non potuit. ⁵vel exercitatio O.

4.

5.

INDEX ORATIONUM
EXEMPLI CAUSA
POSITARUM

albedo color est faciens album 61

albedo est in Socrate 8

album fuit subiectum albedinis, fuit affectum albedine, fuit Cesar, erit
Antichristus 7-8

Alexander vel Paris rapuit Helenam 24

aliqua sunt in uno loco 48

aliquid est albedo, ergo ipsum non est nigredo 59

aliquid est animal si aliquid est homo 27

aliquid est verum de Socrate 67

animal est rationale vel irrationale 24

animal risibile 26

animalium aliud rationale, aliud irrationale 54

animam Antichristi esse 66

animam necesse est esse iustam 17

Antichristus erit homo 16

astra esse paria 69 (*cf.* 19)

aut hunc hominem esse aut hunc hominem non esse 71

aut Socratem esse risibile aut non esse hominem 71

aut Socrates non est homo aut non est asinus 70

aut Socrates non est sanus aut Socrates non est eger 23

Cesar fuit homo 16

Cesar homo est 67

Cesar nichil est 5

dies est hic et alibi 48

duo homines currunt 68

duo sunt Socrates 23

ego sum ego 5

equum non esse hominem est verum 64

est hic, ergo non est alibi 48

et Socrates legit et Plato disputat 21

falsus est currens 16

grammaticum est Socrates et musicum est Socrates 21-22

grammaticum et musicum est Socrates 22

hic homo currit 9

homo est secunda substantia 52

hominem hunc contingit esse album 65

homines currunt et ipsi moventur 70

homo albus currit 68

homo currens disputat 68

homo currit 14,67

homo est animal, ergo si est homo est animal 28

homo est animal rationale mortale 60

homo est species 16

homo qui legit disputat 68

hunc hominem esse animal 71

iste est iustus iudex et iuste iudicat 74

istud est episcopus, ergo est persona 58

istud est homo, ergo est animal 59

istud est sillogismus, ergo argumentum 58

me sedere 68, 69

Mons est hic et alibi 48

necesse est omnem animam esse iustam 17

nihil est animal si aliquid est homo; (sed Socrates est aliquid; ergo non
Socrates est animal si aliquid est homo) 27

nix est alba vel nigra 24

non si Socrates est animal Socrates est homo 20

non omnis phenix est 18

nullo phenice vel asino existente omne animal esset animal 27

omne animal est rationale vel irrationale 55

omne animal fuit rationale 9

omne quod est vel non est est 7

omne rationale vel irrationale est animal 24
 omne verum et falsum sunt predicabilia 22
 omnem animam necesse est esse substantiam, sed iste spiritus est anima,
     ergo hunc spiritum necesse est esse substantiam 17-18
 omnem hominem esse animal 66
 omnem hominem esse animal est verum 17
 omnem phenicem esse animal 66
 omnis homo currit 14
 omnis homo erit/est 8
 omnis homo est animal 68
 omnis homo est animal, omne risibile est homo, ergo quoddam animal est
     risibile 28
 omnis homo fuit albus 9
 omnis homo vel asinus est homo vel est asinus 7
 omnis homo vel *** est homo 7
 omnis phenix est animal 18

 populus currit 14

 quendam phenicem non esse animal 66
 quicquid est animal est rationale vel irrationale 25
 quicquid est animal est sanum vel egrum 25
 quid est homo? 68
 quid est Socrates 68
 quidam homo est animal 17
 quidam homo est Socrates 17
 quidam phenix non est animal 18
 quidlibet est Socrates 23
 quoddam animal est homo 17
 quoddam grammaticum et musicum 22

 Secana est hic et alibi 48
 si Apollo est verus in omnibus dictis suis, et in hoc 22
 si album est, affectum albedine est 8
 si album quod fuit vel erit Socrates est, albedo est 26
 si aliquid est albedo, aliquid est album 26
 si aliquid est album aliquid est albedo 20

- si aliquid est animal, ipsum est rationale vel irrationale 25
- si aliquid est animal, ipsum est sanum vel egrum 25
- si aliquid est homo, ipsum est risibile 25
- si aliquid est parens, aliquid est proles 26
- si est domus est paries 26
- si est homo est animal 26
- si et omne rationale et omne irrationale currit, omne animal currit 27
- si homo est, homo vel asinus est 22
- si homo est, risibile est 25
- si musicum et litteratum est Socrates, musicum est Socrates; ergo si non est, nec est +t.... nec Socrates+ 23
- si omne animal est, omnis phenix vel asinus est 27
- si omnis homo est, omne animal est 27
- si pater est, filius est 27
- si quidam homo est animal, quidam homo est homo 27,28
- si quidam homo est animal, quoddam animal est homo 28
- si quod iuste est bene est, et iustitia bona est et econverso 26
- si Socrates currit, (S.) movetur (et S. disputat) 20
- si Socrates est animal si est homo, Socrates est animal vel non est homo 29
- si Socrates est animal si ipse est homo, Socrates est homo 29
- si Socrates est animal si Socrates est homo, Socrates est sensibilis si est risibile 29
- si Socrates est asinus si non est lapis, Socrates est asinus vel Socrates est lapis 29
- si cum Socrates est coloratus Socrates est albus, si Socrates est coloratus Socrates est albus 29
- si Socrates est et Socrates et Plato, Socrates est Plato 23
- si et Socrates est grammaticus et Socrates est musicus, si Socrates est grammaticus Socrates est musicus 29
- si Socrates est homo et asinus, Socrates est homo 22
- si Socrates est homo et Secana currit Parisius, Socrates est homo 22
- si Socrates est homo si est animal, si Socrates est animal Socrates est risibile vel non si Socrates est animal Socrates est risibile 29
- si Socrates est homo, Socrates est animal; ergo si non est animal, non est homo 23
- si Socrates est homo, Socrates est homo vel Socrates est asinus 25

- si Socrates est homo vel non est homo, Socrates est animal vel non est animal 25
- Socratem albere - Socratem non albere 64
- Socratem aut esse aut Socratem non esse 71
- Socratem currere 66
- Socratem esse animal si est homo 69, 71
- Socratem esse equum est falsum 65
- Socratem esse hominem 64, 65
- Socratem esse hominem aut non esse hominem 71
- Socratem legere est verum 16,17
- Socratem non esse asinum 66
- Socratem non esse equum 64
- Socratem possibile est esse album 16
- Socrates albus 21
- Socrates currit 9
- Socrates currit et si currit movetur 20
- Socrates est albus 8
- Socrates est corpus 36
- Socrates est duo 23
- Socrates est et manus Socratis est 21
- Socrates est grammaticus et musicus 21
- Socrates est homo 16, 55, 67
- Socrates est homo, ergo est animal 20
- Socrates est homo vel animal 24
- Socrates est homo vel risibilis 24
- Socrates est modo 45
- Socrates est prima substantia 52
- Socrates est quidlibet 23
- Socrates est sanus vel eger 24
- Socrates est spiritus 36
- Socrates est unum et aliud 23
- Socrates et caput Socratis sunt 21
- Socrates et manus Socratis sunt 21
- Socrates et Plato sunt contraria 58
- Socrates legit et (idem/ipse) disputat 21,70
- Socrates loquitur et Socrates sedet 20
- Socrates non est albus 18

Socrates vel est sanus vel eger 24

tu es asinus vel non est asinus 16

unum et aliud est Socrates 23

uterque duorum est homo, ergo et unus est homo 22-23

uterque istorum duorum currit 68

utrum astra sint paria an inparia 19

utrum est animal si est homo 68

utrum homo asinus 18,19

utrum Socrates est homo 68

INDEX VERBORUM

- absentia 48
 abstra -ctivus, -ctus, -hens 44,73, 74
 accentus 91
 acceptio 67
 accidens 14,32,38,40,41,42,43,53,59, 75,78,82,90; a. commune 51
 accidentalis 33,37,40,41,43,44,50, 51,52,55
 accidentalitas 74
 accomodatio 48
 acervus 33,41
 actio 9,10,39,43,73,79,80,81
 actus 48,73
 ad aliquid 84,88,91
 addictus 29,35,36,51
 additio 25,26,35
 adesse 43,64
 adiectio 68
 adiective 56; cf. nomen
 adverbium 20,45,46,47
 aer 2,34,89
 affectus 14
 afficere 5,7,8,26,43
 affirmatio 7,20,69; cf. propositio
 aggregatio 26,47
 albedo 5,7,8,15,20,26,37,38,39,41, 42,43,44,48,49,50,53,58,59,60,61, 75,76,81; a. Socratis (Platonis 33,41; cf. *indicem exemplorum*
 albere 10,11,86
 albus album = (1) res affecta albedine, (2) afficiens albedo 5,26 (cf. 8,20); -alb -us, -a, -um est unum nomen 3; cf. *indicem exemplorum*
 Alexander 24
 alibi 48
 aliqui, quidam & sim. 23,24,36,60
 aliquid 6,10,11,36,37,48,56,63,64, 66,67,70,78; hoc a. 6
 alteratio 40
 ambiguitas 3,54
 amphibolia 19
 Analetica 11,14,28
 anima 18,33,34,35,36,37,38,42,47, 49,74,76; a.e vis triplex 74
 animalitas 35,61,77
 animus 73,76
 annus 46,47
 antecedens 20,22,23,25,27,29,68,72
 Antichristus 8,16,66
 apo 67
 Apollo 22
 apostolus 6
 appellatio 14,17,21,68,71; a.-ionis figura 6
 appendicia morum 73,74,93
 applicatio 85,88,91
 apponere 10,11,16
 appositio 11
 aqua 34,89; a. que fiebat vinum 33
 arbor 38
 argumentare 44
 argumentatio 20,57,90
 argumentum 42,44,56,57,59,63,90; etym. 57; a. probabile 19
 Arismetica 40,41,74
 Aristoteles 9,11,15,17,20,21,22,26, 28,38,42,43,44,60,64,73,76,77,78,79, 82
 ars 12,19,23,75,77,82,83; a. dividendi/diffiniendi/argumentandi 44; a. grammatica 46
 artifex 75,83
 artificiosus 33,57,88
 artificium 44,73,74,77,87,93
 asinus 7,16,18,19,27,49; cf. *indicem exemplorum*
 astrum 19,69
 athomus 45
 attribuere 16
 auctor 5,32,34,45
 auctoritas 24,26,27,35,40,44,48,53
 audire 19
 auditor 57
 augmentum 33,40
 aut 24
 Auxona 89
 Boetinus 35
 Boethius 4,15,18,24,26,32,36,40,41,43, 47,50,57,59,60,70,75,76
 bonitas 77
 bonus 73,74,77,93
 canis, sbst. 4,6,54; vb. 4
 caribdis 83
 casus 28,29,84,88,91; casu imponi 3,4
 cata 67
 causa 20,26,32,33,46,52,54,66,82; c. existendi 49; inferiores c.-e 66; non c. ut c. 23
 certitudo, -um 20,57,76
 Cesar 5,8,9,16,67

- Christus Ch. predicatur 32
 Cicero 42,84
 circulus 18
 civilis 57,59,73,77
 coherencia 71
 collatio 10,45,46,47,74
 collectio 14,22,41,42,79,80,81,82,
 83; c. cum partitione 22; cf.
 totum
 colligere 18,44,76
 color, -atus 36,50,53,61
 comitantia 25; naturalis/acciden-
 talis c. 20; c.-e veritas 28
 commensurabilis 46
 commoditas 38
 communicabilis 49
 compago 35,38
 comparatio 16
 complexio 17,28; c. necessaria 28;
 vis c.-onis 28
 componere 45,47
 compositio 18,35,63,64,65,66,68,71
 conceptio 5; communis animi c. 69
 conclusio 21,22,28
 concretio 33,35,36,37,38,74
 concretivus 7,44
 conditio 28,29,44,74
 confusio 11,68
 congruere 22
 congruitas 5
 coniun -ctio, -gere 21,22,24,39,93;
 copulativa c.-io 20; disiunctiva
 c. 24; rationalis c. 20; cf.
 propositio
 conscientia 36
 consecutio 22,25,26,68,71-72,72;
 necessitas c.-onis 26,28; vis c.-
 onis 27
 consecutivus 29
 consequens 20,22,25,27,29,68,72
 consequentia 23,27,28; necessitas
 c.-e 23,25
 consequi vis c.-endi 71
 consignificatio 3,25
 constructio 19,90
 consuetudo c. altera est natura 81
 contentum 27
 continuativus v. propositio
 continuus 45,47; cf. quantitas,
 totum
 contradictio 18,20,69,71
 contradictorie 66,69,71; cf.
 propositio
 contrapositio 92
 contrarium 16,58
 conveniens 22,65
 convenientia 57,58
 conversio 28,91,92; tropus c.-ionis
 63; c. propositionis 81
 convertibilis 38
 Coppausi 39
 copula -re, -tio 21,22,23; cf. pro-
 positio
 corporeitas 35,36,37,38,50,61
 corporeus 53,84
 corpus 2,15,33-37,39,45,51-53,84
 corruptio 34,37,40
 creatio 33,34,36,37
 creator 74
 creatura 77
 crementum 33
 de 67
 declarare 4,32
 demonstratio (δειξις) 9,65,68,70
 demonstratio (ἀπόδειξις) 19,57; dif-
 finitiva/divisiva d. 56
 demonstrativus d.-a disciplina 15
 denominatio 4,38,67
 desinere 36,37,65,66
 destructio 24
 determinate 24
 determinatio 68
 deus 32,34,66,88
 dexter 43
 dialetica 44,75,91
 dictio 2,3,60,68,76,77,90,91
 dictum 9,17,65,66,68,69,70,71,72
 dies 45,46,47
 differentia 51,52,53,54,55,58,59,61,
 75,78,90; d. maxime 57,59; sub-
 stantialis d. 52,54,60
 differre d. numero/specie 50
 diffini -re, -tio 44,52,54,55,60,61,
 75,83
 dignitas 44,87,93
 dimensio 35
 diminutio 33,40
 discernere 76
 discretio 26,54,55
 disiun -ctio, -ctive, -gere 7,22,24,
 25,39; cf. propositio
 dispositio sillogistica d. 28
 disputatio 60
 dissimilitudo 49,50,54
 distributio 18
 dividere 44,53; sufficienter d. 25
 divinus d. essentia 32,35
 divisio 16,28,35,36,53,54,55,64,65,
 66,68,71,75,76,83

- doctor 7
 documentum 80
 domus 54,89
 dubitare 68
 dubius 20,57,69

 effectus 8,9,14,26,32,33,41,42,50,
 51,54,57,58,61
 efficere 38,50
 ego 5
 elect -io, -ive 24
 elementum 19,33,34
 emispermum 46-47
 ens 11,48
 entimema 90
 enumeratio 27
 enuntiabile 17,18,24,65,66,67,68,
 69,70,71
 enuntiare 19
 episcopus 6,44,88
 equalis 19
 equipollere 29,67
 equivoc -atio, -us 5,6,19,47,54,68,
 83,91
 equus 25,26
 es 33,37
 esse 10,11
 essentia 15,32,38,41,50,51,52,79
 eternus esse ab e.-o 66
 ethic -a, -us 15,43,44
 evangelium e. predicatur 32
 eventus 28,29
 evidens 19
 exemplar 74
 exemplum 90
 exercitio 82,91
 exercitus 50
 existentia 25,28,39
 existere 49; non e.-ens 67
 explanare 61,74
 explicare 60
 extensio 40
 extrem -itas, -um 28,56,57,59

 facere f. (ali)quid vel alicuius-
 modi 4,40,50,53,57
 factor 34
 factura 33,34,37
 facultas *etym.* 15,82-83; f.dif-
 finitiva)(divisiva 55; naturalis
 /moralis/rationalis (logica) f.
 4,6,7,14,15,43,44,60,75,83;
 naturalis/mathematica/theologica/
 civilis/rationalis f. 57,58
 fallacia 83

 fals -itas, -um 18,19,21,64,65,66,69,
 70,71,72
 fides 18,19,56,57; f.probabilitatis)(
 certitudinis 56
 figura 33,86,88,91; *sylogistica* 27,
 91
 fingere 64
 firmamentum 46
 firmit -as, -udo 19,27,28
 forma 31,33,35,37,39,40,41,42,46,48,
 49,50,53,58,60,63,64,65; f.abstracta
 74; f. accidentalis 33,35,37,40;
 f. communis 48; f. composita 35,53;
 f. dissimilitudinis 49; f. individua-
 lis 42,43,49; f. est informis 40,56;
 f. materiei impressa 37; naturalis
 f. 58; f. personalis 39; f. simplex
 49,53,61; f. singularis 41; f.sub-
 iecti 40; f. substantialis 37,39-41,
 43,60; f. substantie 32,40
 fortuna 44,74,88
 Francia 89
 francus 44
 futurum 8,15,45

 garrulitas 34
 generalissimus 40,42,52,82
 generalitas 74,77
 generatio 33,34,37,40,73
 genus 7,15,16,26,27,36,38,39,44,50,
 74,75,77-79,81,90; g. generalissi-
 mum 42,51,53; g. specialissimum 51;
 g. subalternum 51,52
 geometria 77
 Gilbertus 18
 grammatica 7,32,46,91
 grammaticae 21
 grecus 31,67
 grex 38

 habere 82,87,89,92
 habitudo 28,56,59,71,72
 habitus 48,64,73,79,85,88,91; h.na-
 turalis 43; neuter h. 69
 Hilarius 63
 hinnibile 26
 Hispanus 44
 Hissara 89
 humanitas 8,15,17,33,35,39,41,42,43,
 44,50,55,61,64,65
 hyle 31
 hypostasis 31,32
 hypotheticus v. propositio

 id quod)(id quo 32

- idoneitas 38
 ignis 34,89
 ignorantia 69
 ignotum 20
 illatio 22
 illativus 29
 imitator quidam suorum (=nostri philosophi) im.-es rationis 36
 immediatus 25
 implicare 7
 implicite 29
 implicitum 66
 imponere 3,5,6,8,50,57,58,76; i. casu)(ex consulto 3
 importunitas 28
 impossibile 69
 impositio 2,3
 improbabili -is, -itas 68,69
 improprietas 67
 inane 47
 incertum 69
 incipere 37,65,66
 incomplexum 6
 incorporalis 16
 indiffinita 55; cf. propositio
 indissolubilis 66 (cf. 25)
 individuum 9,11,43,48,49,52,53,55, 78,90
 inductio 27,73,90
 inesse 43,49,64
 inferius 27
 infinit -as, -us 35,66,75,76
 informare 44,48
 inher -ere, -entia 4,10,15,16,19, 28,36,51
 instans 45
 institutio 5
 instrument -alis, -um 3,4,65,77
 intellectus i.-um constituere 5, 76; abstrahens i. 73
 intentio 33
 intentivus 67
 interrogatio 45,79
 intricatio 71
 invenire 3,5,6,10,11
 inventio 5
 isteron proteron 82,92
 Italia 47
 iudicium 18,26,27,45,70,71
 Ivo 37
 iust -itia, -us 26,93
 laicus 33
 lapis 34,38,39
 latine 22
 lectio 46
 legum peritia 44
 leo 4
 linea 52,84
 littera 81,90
 litteratus 33,34
 locale 77
 locus 39,47,48,73; 1. *logice* 44,57-60,74,75,92; 1. argumenti)(argumen-
 tationis 57,59; 1. differentia 57, 59; 1. diff.)(1. maxima 59; maxima
 1. 24; 1. a genere 82,92; 1. a
 maiori 92; 1. a nota 92; 1. ab op-
 positis 59; 1. a specie 58,82,92;
 1. a toto in quantitate 22; 1. in
 naturalibus 57; 1. quantitas)(1. ubi
 47,48; predicamentum 1. 82, 92
 logic -a, -us 15,19,32,37,43,44,75,77
 lorica 38,39,80
 luna 46
 machina 30
 magis suscipere m. et minus 33
 magister 23,36,37,42; m. G. 18
 magnitudo 35
 maius 55
 malus 73,74,93
 mancipi 80,89
 manifestare 32,44
 manus m. abluere 86; m. Socratis
 37,38
 Marcus 42
 massa 33
 materia 31,33,53; preiacens m. 33,34;
 m. dialectici 75-76
 materialis 67
 materies 37
 mathematic -a, -us 15,52,57,58,59,78
 maxima 19,23,24,56,57,59,70,90;
laudantur maximae hae: si id quod
 magis videtur inesse non inest, nec
 id quod minus videtur inesse inest
 19,57; ex veritate unius partis dis-
 iunctive perpenditur falsitas alteri-
 us 24; si species de aliquo, genus de
 eodem 28; si genus removetur ab ali-
 quo, species ab eodem 28; quicquid
 de uno pari et de reliquo 57; de
 quocumque predicatur species, et ge-
 nus 59; de quocumque diffinitum et
 diffinitio 60
 medium 56,57,59
 memorativus 67
 mens 19,34,35,56,57,58,64,74,76
 mensis 46

- Mercurius 40
 methaphorice 61
 methatesis 81,92
 methodus 22
 met(h)onimi -a, -ce 63,80,82
 metrum 91
 millennium 46,47
 minister 34
 minus 55
 modus m. in modalibus 17
 momentum 45,46,47
 Mons 48
 Montani 39
 mora 41,45,46,47
 moralis 43,44,73sq.,87
 mos 73,74,76,77,80,93
 motus 45,46,73
 multitudo 35,42
 mundus 33,34,47
 musica 77
 mutatio 43; secundum locum m. 40

 natura 15,25,35,36,37,43,44,48,49,
 51,64,73,74,75,76,77,78; indivi-
 dua n. 49
 naturalis 4,31,43,69,73sq.
 necessarius 19,25,66,69,71,72
 necessitas 23,25,26,28,57,71; n.
 sillogistica 28
 negatio 7,20,69
 nichil 5,6,16,48; ex/de nichilo
 creari/gigni 33,34
 nomen 2,3,4,5,44,76; materia)(forma
 nominis 2; n.-is nominatum (signi-
 ficatum 76; v[er]i n.-is 18²⁸; 61⁹⁵,
 74⁴⁴,79⁴; n. abstractivum 74;
 n. adiectivum 3,7,9,22,50,51,68;
 n. appellativum 6,8,16,31,60,67/
 68,68; n. collectivum 68; n.
 commune 6,68; n. confusum 68;
 n. distributivum 68; n. equivo-
 cum 6,47,68; n. finitum/infini-
 tum 8; n. generale 52; n. gen-
 tile 44; n. logicum 44; n. nume-
 rale 68; n. patrium 44; n. pro-
 prium 6,16, 52,68; n. rationale
 44; n. relativum 68; n. speciale
 52; n. substantivum 9,22,50,51;
 n. sumptum/principale 8,26; n.
 transsumptum 75; n. univocum 54,
 67; n. verbale 9,10
 nominales 39
 nominatum 3,76
 nominativus 3,21
 nos 23,27,60; quidam nostrum 9,
 30 (cf. 36).
 noster nostra doctrina 1,39; n.
 opinio 34; n. positiones 23,25;
 n. veritas 23; n. philosophus 34,
 36,37
 nugat -io, -orius 7, 9, 21, 66
 nullus 5
 numerus 41, 42, 84

 oculus celsior/altior/subtilior
 mentis/anime/intelligentie o. 58,
 74,75,76
 officium 5,16,20,44,73,74,87,93
 oppinio 18
 oppositus 58,59; contradictorie o.
 66,69,71
 oratio 41,82,90,91
 Ovidius 34,39

 par 24,28,48,56,57,59
 Paris 24
 Parisius 19,22,89
 pars 33,35,37,38,39,42,45,47,49,54,
 61,79,81; p. integralis/universa-
 lis 26,27,60
 participa -bilis, -re, -tio 38,39,48,
 50,51,54,56,58,61,67
 participium 9,10
 particula 37
 particulari -s, -tas, -ter 16,27,55,
 66,90
 passio 9,10,39,73,79,80,81,85,88,91
 peccare 10
 peri 67
 persona 32; p. verbi 9
 personalis 11,37,39,49,53
 Petrus 34
 phenix 18,27,66
 philosophia moralis/rationalis ph.
 78
 philosophus 34,36,37,44; naturales
 ph.-i 44,69,78; rationales ph.-i 69
 phisic -a, -us 15,43
 Pitagoras 40
 planeta 45
 plasmatio 33
 Plato, -nicus 2,31,35,40; cf. *indi-
 cem exemplorum*
 plenitudo 49
 Plotinus 74
 populus 14,50
 Porfirius 9,49
 positio = *assertio existentiae* 24,
 25,28,48,65; p. implicita 29;

- p.)(conditio 28; p.)(destructio 24; p.)(divisio 28; p.)(remotio 25; p.)(sublatio 48
positio)(natura 23
positio = *thesis, opinio* 7,25,39, 50,69
possibile 72
posteritas 34
potentia 85,88,91; p. naturalis 38
potestas 35,36,50,52
preceptio 7,77
predicabile 4,6,10,14,15,36,39,40, 43,44,48,50,52,73sq.; p. -ium genera tria 15,43,44,73sq.; p. principale)(adiacens 36; p. substantiale/accidentale/individuum 10
predicamentum 4,52,76,77,78; *definitur* 4; 77-78,82;)(predicatum 4; decem p. 5,6,15,44,77; novem p. 53,55,61; primum p. 54,55,78; p. -orum tria genera 77
predicare 16,17,27,55,74;
p. -i quid sit 32; modus predican- di 4,55; p. -i in quid 53,60; p. -i universaliter 22,27
predicatio 24,36
predicatum 4,7,18,22,25,26,27,28, 40,43,55,60,65,68,71,79; p.)(predicamentum 4; copulatum p. 21,22; disiunctum p. 23,25
prepositio 67
presens 7,8,26
preteritum 8,15,45
principale 19; *cf.* nomen
principium 19
Priscianus 10,14,16,69
priva -re, -tio 5,48,64,88,91
privativ -e, -us 8,67
probabili -s, -tas 19,26,57,68,69
probare 20,21,57,69
problema 43,69,73
profess -io, -or 39,44
progressio 27
prolat -io, -or 6,20
pronomen 5,6; p. primum 5
propositio 1,7,12,15,21,43,44,63, 65,67,70,71,75; p. affirmativa 18,65,81; p. cathégorica 14,16, 17,20,21,22,23,25,27,28,69; p. causalis 20; p. coniuncta 20; p. connexa 20; p. continuativa 20,25,28,29,71; p. contradicto- ria 20,21,23,25,27,69,82; p. conversa 17, (*cf.* 81), 82; p. copulativa 21,22,69,70; p. disiunc- t(iv)a 23,24,25,29,70,71; p. inde- finita 8,14,16; p. mathematica 15, 16; maxima p.: v. maxima; p. moda- lis 16,17; p. multiplex 19,93; p. negativa 14,18,65,81; p. nuga- toria 21; p. particularis 16; p. plures 70; p. predicativa 14; p. de preterito/futuro 15; p. rati- onalis 20; p. recta 17, (*cf.* 81); p. simplex 93; p. singularis 16,17, 22,81; p. subalterna 82; p. tem- poralis 20,29; p. simpliciter trans- posita 82; p. universalis 16,17,22 81; p. ypothetica 20,21,22,23,27, 28,29,69,72
propositum ratione p. -i 17
proprietas 4,5,6,7,9,10,15,17,21,24, 31,32,33,40,41,42,45,46,48,49,51,53, 54,56,61,73,74,76,79; p. acciden- talis)(substantialis 8,33,40,42,49, 54,73,78; p. individualis 42; p. naturalis 73; personalis p. 11,37, 49,53; p. simplex)(composita 61; p. subiecti 32
proprium 26,51,59,75,90; *cf.* nomen
prosopon 32
prudentia 91
qualitas 5,6,8,11,14,16,39,43,49,50, 52,53,58,61,69,73,76,77,79,80,81; q. propria)(communis 14,21,45,49,50
quando 45,46,79,80,82,86,89,92
quantitas 6,39,41-43,45-47,73,77,79- 81,84,87,90; q. continua/discreta 41,46,84; q. propositionis 17,90
questio 15,18,19,20,43,44,56,68,69, 75; q. imaginaria 18,19; scrupu- losa q. 92
quidam v. aliqui
ratio 63,64,74,76; r. componens/ab- strahens/simpliciter 74; r. disse- rendi 81; r. substantie rei = veri- tas 63; topica r. 49,58, (*cf.* 75)
ratiocinatio 44
rationalis 36,43,44,49,53,57,59,64, 69,73sq.,90
rationalitas 36,42,61
rectitudo 81,92
regula 90
relatio 39,43,50,68,73,80,81,82
relativus 26
remissio 33
remotio 24,25

- repugnantia 23
 res 75,76
 resolutio 28
 responsio 70
 retorica 44,91
 rex 6,87
 Roma, -nus 34,44,80

 sapien -s, -tia 40,91
 scientia 46,69
 Scipio 3
 Secana 22,48,89
 seminarius 33
 sensus 24,45,84
 sequi 21
 sermo 5,17,52,68,76
 sertum 80,89
 sexus 3,26,27
 si 20
 significare *quot modis dicitur* s. 76; s. ex inventione 5; plura/unum s. 19; s. pro subiecto (pro predicato 58, (cf. 60),79; s.-antia) (s.-ata 1,70; res que pluribus s.-atur modis 3; s. verum/falsum 18
 significatio 3,24,31,43,76; finita s. 11
 significatum 1,5,51,61,70,76; s. terminorum/propositionum 1,30,62,70
 signum 18,76; s. universale 22
 sillaba 81,92
 sillogismus 20,21,28,44,82,90,92; dialecticus (demonstrativus s. 57; s. modalis 17
 similitudo 49,50
 simplex 45
 simplicitas 35
 singularis 10,11,39,40,41,43,48,49,50,51,53,55,56,66,76,78,81,90
 singularitas 14,40,49,90
 singulus s.-a generum/genera s.-orum 75
 sinonima 42
 situs 73,79,80,81,86,89,92
 Socrates: *exemplum*: passim
 sol 45,46
 soloecismus 18,22
 solve ad hominem 66
 sonus 2
 sophisticus 28
 Sophronicus 43
 speciale 54
 specialissimus 42,50,51,61,82
 species 6,15-17,26-28,38,44,50-61,74,75,78,79,81,90; s. specialissima/subalterna 50,51
 spiritus 15,18,36
 Statius 67
 statua 33,34,37,44,52
 status 33
 subalternus 51,82
 subdisiunct -io, -ive 24
 subesse 43,49
 subicere IV modi subiciendi 55; universaliter subici 55,66; subiectus terminus 5,16,27,52
 subiectio 17,22
 subiectum 4,7,9,10,15-19,22-28,32,33,35,39-50,53,55,60,63-66,68,71,74,75,79,82; copulatum s. 21,22; disiunctum s. 23,25; s. forme/proprietas 32,40
 subintelligere 20
 subsistens 39,41,42,73,78,79
 subsistentia 31,32,36,37,39,41,73
 substantia 5,6,8,10,14,16,17,31-33,37,40,41,43,49,51-53,58,61,63,73,75,77-81,84,87,90; s. forme/subiecta/subiecti 32,40; prima/secunda s. 52,53
 substantialis 11,37-44,50-56,87; s. effectus 8; cf. differentia, forma, proprietas
 substantialitas 74
 substantiatio 37
 substantive 79; cf. nomen
 substatere s. locutioni 52
 superius 27
 supponere 5,16; discrete s. 68
 suppositio 52
 susceptibilis 25

 tempus 35,38,39,41,45,46,73,82,84; presens/futurum/preteritum t. 7,8,15,26,45,86; t. quantitas) (t. quando 45,46
 terminatio 3
 Teotonicus 44
 terminus 1,3,15,21,24,25,29,31,44,75; t. abstractivus (concretivus 44; t. complexus/incomplexus 6,7; predicatus t. 5,27,56; subiectus t. 56
 terra 34,89
 theologicus 37,57,59,74
 timere 10
 timidus 36
 Topica 15,43,60,73,77

- topicus 49,58
 totum 22,25,26,37-39,42,49,54,79,
 81,92; t. aggregativum 33; t.
 collectivum 39; t. congregativum
 38; t. contiguum 38,39; t. con-
 tinuum 38; t. disgregativum 38,
 39; t. in quantitate 22; t. in-
 tegrale 26,38; t. successivum 38;
 t. universale 27,38; t. virtuale
 38
 transferre 52,57
 transitio 10,81,92
 transpositio 27,81,92
 transsum -ere, -ptio 15,16,26,32,
 60,67,75
 tropus 52,63,67
 Tullius 42

 ubi 79,80,82,86,89,92
 unio 14,54,55
 unitas 14,40,41,42,63,67
 universale 6,8,10,11,14,16,27,36,
 40,43,49-53,55,56,60,61,76,90;
 cf. propositio
 universaliter predicari/subici 22,
 27,55,66
 universalitas 18,90; u. vaga 8
 univoc -are, -atio, -us 8,9,54,67,
 68
 un -um, -us 3,10,11,48
 urere 10,92
 usi -a, -osis 31,32
 usus 7,36,64,82; u. agendi 73

 vel 23,24
 verbum 3-5,9,10,21,44; v. activum
 10; v. adiectivum 10,11; v. col-
 lativum sive transitivum 10; v.
 impersonale 21; v. passivum 10,
 81; v. substantivum 10,11; v.
 vocativum 10,11
 veritas 16,19,21,26,28,29,36,63,64,
 67,69,70,71,75; v. irrefragabilis,
 necessaria 19,66; nuda v. 37,64
 verum 18,21,63-67,70,71
 Virgilius 67
 versus 91
 virtus 70,73,74,84; v. politica/
 purgatoria/purgati animi/exempla-
 ris 74
 vis 27,28,59,70,71,74,76,93
 vitium 73,74,84,91
 vocare 10,11
 vox 2,3,24,74,76

 yle 31
 ypostasis 31,32
 ypotheticus v. propositio
 ysy -a, -osis 31,32

INDEX THESEON

- I.1* Omnis vox est corpus.
- I.2* Plures voces sunt unus terminus.
- I.3* Plures dictiones sunt unum nomen.
- I.4* Eadem dictio est plura nomina.
- I.5* Eadem dictio est nomen et verbum.
- I.6* Solus terminus ad naturalem facultatem pertinens est predicamentum.
- I.7* Solum nomen est subiectus terminus, solum verbum est predicatus terminus.
- I.8* Omne nomen significat duo.
- I.9* Nullum pronomen primitivum est predicatus terminus.
- I.10* Omne nomen equivocum una sui prolatione unum solum significat.
- I.11* Nichil est quod significatur nomine tantum communi.
- I.12* Nichil est quod predicatur termino tantum communi.
- I.13* Non singulum incomplexorum aut significat substantiam aut qualitatem aut aliquod aliorum.
- I.14* Omnis terminus complexus per disiunctionem cuius altera pars alicui convenit, altera nulli, par est parti alicui convenienti, nisi unum intelligatur affirmative, alterum negative.
- I.15* Omnis terminus complexus per disiunctionem utraque suarum partium alicui quod sit conveniente communior[um] est utraque suarum partium.
- I.16* Omne nomen adiectivum, sive iungatur cum 'est' vel cum 'fuit' vel cum 'erit', positum ex parte subiecti pertinere habet ad presens tempus, ex parte predicati non habet.
- I.17* Omne nomen sumptum et principale idem significant.
- I.18* Omne finitum et infinitum idem significant.
- I.21* Omne activum et passivum idem significant.
- I.22* Omne verbum et quodlibet eius participium et nomen verbale idem significant.
- I.23* 'Sum' nullum universale significat nec 'voco' nec 'unum'.
- I.20* Demonstratio cum [pro]nomine fungitur loco proprii.
- I.19* Omne <nomen> substantivum universaliter sumptum cum 'est' pertinet ad res presentis temporis, cum 'fuit' ad res preteriti et presentis, cum 'erit' ad res futuri et presentis.

- II.1 Nulla oratio significat universale.
- II.2 In qualibet propositione cathgorica fit sermo de aliquo vel de aliquibus.
- II.3 Nulla propositione de preterito vel futuro <vel falsa vel negativa> vel cuius nomen infinitum est predicatus vel nomen sumptum vel mathematicum vel rationale vel morale vel nomen materialiter positum <predicatur aliquid de aliquo.>
- II.4 Nulla modali[de falsa vel negativa]predicatur aliquid de aliquo.
- II.5 Nulla de comparativo predicatur aliquid de aliquo.
- II.6 Eadem propositio est singularis et indefinita.
- II.7 In quadam singulari subicitur universale et in particulari vel universali subicitur singulare.
- II.8 In omni propositione in qua aliquid predicatur, predicatur singulare.
- II.9 Idem vel eiusmodi res subicitur in conversa et recta.
- II.10 In propositione que facit modalem sillogismum non agitur de dicto.
- II.11 Quedam particularis propositio non habet contradictoriam.
- II.12 Omnis affirmativa aliquid significat verum.
- II.13 Omnis negativa aliquid significat falsum.
- II.14 Omnis questio est dubia.
- II.15 Aliud querit questio et de alio fit.
- II.16 Omnis maxima vera est necessaria.
- II.17 Omnis maxima confirmans argumentum tantum probabile est falsa propositio.
- II.18 Omnis propositio multiplex ex equivocatione vel ex amphibolia una sui prolatione unum solum significat.

De ypothetica:

- II.19 Omnis argumentatio est ipothetica propositio.
- II.20 Non est argumentatio nisi ea probatur dubium.
- II.21 Nulla ypothetica habet contradictoriam.
- II.22 Omnis sillogismus constat ex duabus propositionibus tantum.

De ypotheticis copulativis:

- II.23 Omnis copulative vere utraque pars est vera.
- II.24 Omnis copulativa que fit inter part[icular]em et totum est vera, cathgorica vero soloecistica, nec etiam convenienter copulatur 'Quoddam grammaticum et musicum est Socrates' et in simili.
- II.25 Omnis illa est falsa in qua universaliter subicitur coniunctum cuius alteri tantum parti convenit predicatum.
- II.26 Ex nulla copulativa sequitur altera suarum partium, nullam sequuntur due contra<dicto>rie.

De disiunctis:

- II.27 Omnis disiuncta est vera cuius altera pars tantum est vera.
- II.28 Concedendum disiunctionem inter quoslibet terminos eiusdem rationis nisi unus significat partem et alter totum universale vel nisi si<n>t paria.
- II.29 Omnis disiuncta sequitur ad suarum partium utramque.
- II.30 Ad omnem disiunctam ex contradictoriis constantem sequitur disiuncta constans ex contradictoriis si aliqua pars antecedentis inferat aliquam partem consequentis.
- II.31 Ad complexum per disiunctionem ex terminis immediatis sequitur suum susceptible et e converso.

De ypotheticis continuativis:

- II.32 Consecutio necessaria est inter paria et inter principale et denominativum et totum et partem, sed non e converso. At inter relativa non inter subiecta sed predicata.
- II.33 Non est consecutio necessaria inter partem universalem universaliter et totum universale universaliter nec e converso, sed ad partes sufficienter enumeratas sequitur totum universale universaliter.
- II.34 Necessaria est consequentia transposito antecedenti et consequenti coniunctione interposita.
- II.35 Nulla conversa sequitur ad suam rectam nisi in paribus terminis.
- II.36 <Non> omnis sillogistica complexio consequentiam facit.
- II.37 Ex nulla cathgorica sequitur ypothetica continuativa.
- II.38 Ex continuativa non sequitur cathgorica.
- II.39 Ad continuativam sequitur continuativa.

- III.1 Omnis et sola substantia predicatur.
- III.2 Omnis et sola substantia suscipit magis et minus.
[Omne totum est aliud a sua parte.]
- III.3 Omne corpus quod fuit et est et erit.
- III.4 Omne corpus est compositum.
- III.5 Solus spiritus est rationalis.
- III.6 Omnis homo est et corpus et spiritus secundum quosdam nostrum.
- III.7 Non quia homo desinit esse, aliquid desinit esse.
- III.8 Non quia statua incipit esse, aliquid incipit esse.
- III.9 Quicquid est substantiale parti, et toti.
- III.10 <Omne totum est aliud a sua parte.>
- III.11 Nulla pars est aliud a suo toto.
- III.12 Omne totum contiguum est sue partes, sed nullum continuum; omne totum disgregativum est plura, †nichil tamen plura.†
- III.13 Quicquid est predicabile est singulare et econverso.
- III.14 In nulla proprietate est proprietas.
- III.15 Nulla [est] unitas, que sit in uno, est in alio, et nulla proprietas.
- III.16 Quoddam specialissimum <in praedicamento> quantitatis continet plura quodam generalissimo.
- III.17 Nulla discreta quantitas est accidens.
- III.18 Non omne accidens est in subiecto vel in subiectis.
- III.19 Non omne predicabile est substantiale vel accidentale.
- III.20 Nullum est tempus quod compositum non sit.
- III.21 Unum solum tempus est et plurium quodlibet est tempus.
- III.22 Nichil est tempus in quo aliquid sit.
- III.23 Quoddam momentum erit annus.
- III.25 Nulla sunt in eodem loco.
- III.26 Nil est in pluribus locis.
- III.24 Nil est locus in quo aliquid sit.
- III.27 Nulla privatio est aliquid.

De significatis vocum:

- III.28 Omne individuum est singulare sed non convertitur.
- III.29 Omne universale est plura singularia.
- III.30 Unum solum universale est quod est genus generalissimum.

- III.31 Multa sunt generalissima que non sunt genera.
- III.32 In IX predicamentis non est universale quod sit genus vel species nec singulare nec individuum.
- III.33 Nullum genus dividitur.
- III.34 Nullum specialissimum nisi primi predicamenti diffinitur.
- III.35 De omni genere universaliter aliqua suarum specierum, differentiarum et individuorum predicatur.
- III.36 Adeo vere et proprie minus de maiori ut maius de minori predicatur.
- III.37 Nulli universali aliquid est substantiale vel accidentale nec alicui 'predicabilium'.
- III.38 Nulla universalia differunt substantialiter vel accidentaliter.
- III.39 Nullum universale est universalius alio.
- III.40 Argumentum est habitudo medii ad alterum extremorum.
- III.41 Alius est argumenti locus, alius argumentationis.
- III.42 Omnis diffinitio est [est] plura universalialia.

De cathegoricis:

- IV.1 Omne verum est; nullum falsum est.
- IV.2 Omnis vere affirmative dictum est vera compositio predicati ad subiectum; omnis vere negative dictum est vera divisio predicati a subiecto; omnis affirmative false dictum est falsa divisio predicati a subiecto; omnis negative false dictum est falsa compositio predicati ad subiectum.
- IV.3 Multa enuntiabilia modo incipiunt esse, multa modo desinunt esse.
- IV.4 Aliquod verum erit falsum et econverso erit necessarium.
- IV.5 Huic dict[i]o 'quendam fenicem non esse' nichil opponitur contradictorie.
- IV.6 Sola enuntiabilia sunt vera de aliquo vel de aliquibus. Sola enuntiabilia sunt falsa de aliquo vel de aliquibus.
- IV.7 Quicquid est verum de non existenti, est verum de aliquo.
- IV.8 Nihil est probabile vel improbabile nisi enuntiabile; nec probabile nec improbabile est me esse hominem et sic de singulis quorum nullum est dubium.

De dictis copulativarum:

- IV.9* Nulli ypothetice dicto aliquid contradictorie opponitur.
- IV.10* Cuiuslibet ypothetice copulative dictum est verum, cuius utraque pars vera.
- IV.11* Copulative vere dictum est verum de aliquo vel de aliquibus, si de eodem vel de eisdem fit sermo prima et postrema eius[dem] parte.

De disiunctivis:

- IV.12* Omne dictum disiunctive est verum, cuius altera pars tantum est vera.
- IV.13* Omne dictum vere disiunctive est verum de aliquo vel de aliquibus si de eodem vel de eisdem fit [fit] sermo primo de quo secundo.
- IV.14* Omnis disiuncte dictum constantis ex contradictoriis vel eis equipollentibus est necessarium.

De dictis continuativarum:

- IV.15* Omne vere continuative dictum est necessarium.
- IV.16* Nullius continuative dictum est verum de aliquo vel de aliquibus nisi de eodem vel de eisdem agatur <in> antecedenti et consequenti.

